

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

SOSYAL AMAÇLI TRANSFER HARCAMALARININ GELİR DAĞILIMI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 1988-2018 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
TUBA AKDENİZ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. M. SAİD CEYHAN

BARTIN-2020

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**SOSYAL AMAÇLI TRANSFER HARCAMALARININ GELİR DAĞILIMI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 1988-2018 TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Tuba AKDENİZ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. M. Said CEYHAN

**“Bu tez ....../..../202.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu
ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ
Doç. Dr. M. Said CEYHAN
Dr. Öğr. Üyesi Gül GÜNEY
Dr. Öğr. Üyesi Ali KONAK

KABUL VE ONAY

..... tarafından hazırlanan “.....” başlıklı bu çalışma, ... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oy birliği/oy çokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans/Doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : ..... (Danışman) .....

Üye : ....

Üye : ....

Üye : ....

Üye : ....

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../..... tarih ve .....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Hatice Selma ÇELİKAY
Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre ..... danışmanlığında hazırlamış olduğum “.....” başlıklı yüksek lisanstezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Ad/Soyad İmza

Tarih

ÖNSÖZ

Çalışma konumun oluşum aşamasında, olgunlaşması ve sonuçlanması sürecinde yoğun iş temposuna rağmen desteğini esirgemeyen, her iletişime geçtiğimde motivasyonumu arttıran danışmanım saygı değer hocam Doç. Dr. M. Said CEYHAN'a gönülden teşekkürü borç bilirim. Bu minnettarlığım sadece tez aşamam için değil lisans sürecimdeki desteklemeleri için de geçerlidir. Tezimin son aşamasına geldiğimde takıldığım yerlerde yardımını esirgemeyen Sayın Araş. Gör. Mehmet Akif PEÇE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamda diye başlamayacağım cümleme, sadece bu çalışmamda değil hayatımın her alanında benden desteğini esirgemeyen her anlamda bana güvenip arkamda duran hayattaki tek şansım olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu hayatta attığım her güzel adım ve başarı sizler için. Bu çalışmam da onlardan bir tanesi. İyi ki varsınız.

Gerek iş hayatı gerek okul hayatı olsun hayatımın her alanında desteğini benden esirgemeyen bu yoğun ve stresli süreçte arkamda duran Soner TÜRKMEN'e sonsuz minnettarım..

Tuba AKDENİZ

Bartın,2020

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Amaçlı Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: 1988-2018

Türkiye Örneği

Tuba AKDENİZ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. M. Said CEYHAN

Bartın-2020, Sayfa: XCV + 95

Gelirin nasıl ortaya çıkacağı ve dağıtılacağı ekonomi bilimi açısından her dönemde önemli tartışma konularından biri olmuştur. Gelir dağılımı, sosyal adalet ve eşitlik kavramlarıyla yakından ilgili bir kavramdır. Gelir dağılımının adaletli şekilde oluşmasının, ekonomik sosyal ve siyasal boyutları itibariyle birçok faydası bulunmaktadır. Devlet, çeşitli araçlarla müdahale ederek piyasadaki gelir dağılımını daha adil hale getirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan maliye politikası araçlarından kamu harcamaları gelir dağılımında adaletin sağlanmasında etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Özellikle günümüzde dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak gelir ve servet adaletsizliğinin artması dünyadaki yoksulluğu giderek artırmaktadır. Bu durum toplum içerisinde gelir ve servetin sermaye sınıfında toplanmasına neden olmasının yanı sıra ekonomide emek sınıfının yoksullaşmasını giderek artırmaktadır. Modern devletler açısından önemli bir sorun olarak görülen gelir ve servet dağılımında ortaya çıkan adaletsizlikleri gidermek amacıyla ülkeler, sosyal refah devleti anlayışı çerçevesinde transfer harcamaları yardımıyla adaletsizliği gidermeyi amaçlamaktadırlar.

Literatüre göre türüne göre etkisi değişmekle birlikte kamu harcamaları gelir dağılımında adaletin sağlanmasında etkili bir araçtır. Bu anlamda devletlerin gelir dağılımında adaleti iyileştirmek amacıyla kullandığı en etkili kamu harcaması olarak transfer harcamaları kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye açısından transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini ve transfer harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin boyutlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışma kapsamında 1988-2018 yılları arasındaki transfer harcamaları ve Gini katsayısı verileri EVIEWS 10.0 istatistiksel analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre Transfer harcamalarının gelir dağılımının nedeni olduğu belirlenmekle beraber transfer harcamaları ve gelirden dağılımı arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede ters yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kısaca transfer harcamalarında meydana gelen 1' birimlik artış Gini katsayısını 0,05 birim azaltarak gelir dağılımında adaletin artmasını neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları; Transfer Harcamaları; Gelir Dağılımı; Gini Katsayısı.

ABSTRACT

Master Thesis

Influence On The Distribution Income Of Social Transfer Expenditures: 1988-2018

Case Of Turkey

Tuba AKDENİZ

Bartın University

Graduate School

Department of Economics

Thesis Advisor: Dr. Asst. Prof. M.Said CEYHAN

Bartın-2020, Page: XCV + 95

How income will emerge and how it will be distributed has always been one of the most important debates in economics. Income distribution is a concept that is closely related to the concepts of social justice and equality. A fair distribution of income has many benefits in terms of its economic, social and political dimensions. The state tries to make it more equitable by intervening in the distribution of income in the market with various tools. Fiscal policy is very effective in this regard, and public spending is often used as a fiscal policy tool for income redistribution.

Especially today, in parallel with the developments in the world economy, the increase in income and wealth injustice gradually increases the poverty in the world. This situation not only causes income and wealth to accumulate in the capital class, but also increases the impoverishment of the labor class in the economy. In order to eliminate the injustices in the distribution of income and wealth, which are seen as an important problem for modern states, countries aim to eliminate injustice with the help of transfer expenditures within the framework of social welfare state understanding.

According to the empirical literature, public expenditures is a very effective tool in improving income distribution, although it's effect varies by type. In this sense, transfer expenditures are accepted as the most effective public expenditure used by states to improve justice in income distribution. Therefore, as per the study of the transfer expenses between 1988-2018 in order to determine the extent of correlation between the effect on the distribution of income transfer expenditures for Turkey and transfer expenses with income distribution and Gini coefficient data was analyzed using EVIEWS 10.0 statistical analysis program. According to the findings obtained as a result of the analysis, it was determined that transfer expenditures were the cause of income distribution but there was a statistically significant inverse relationship between transfer expenditures and income distribution. In short, a 1-unit increase in transfer expenditures decreases the gini coefficient by 0.05 units, leading to an increase in the justice in income distribution.

Key Words: Public Expenditures; Transfer Expenses; Income Distribution; Gini Coefficient

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iv
BEYANNAME	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. KAMU HARCAMALARI	3
1.1. Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı.....	3
1.1.1. Kamu Harcamalarının Tanımı	5
1.1.2. Kamu Harcamalarının Kapsamı	7
1.2. Kamu Harcamalarının Artış Nedenleri	11
1.2.1. Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri	12
1.2.2. Kamu Harcamalarının Gerçekte Artış Nedenleri.....	14
1.3. Kamu Harcamalarının Artışı İle İlgili Yaklaşımlar	16
1.3.1. Wagner Kanunu	16
1.3.2. A. Peacock Ve J. Wiserman'ın Sıçrama Tezi	18
1.3.3. Musgrave'nın Kamu Harcamaları Yaklaşımı	20
1.4. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması.....	21
1.4.1. Kamu Harcamalarının Organik Sınıflandırılması.....	22
1.4.2. Kamu Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırılması	23
1.4.3. Kamu Harcamalarının Ekonomik Sınıflandırılması	23

2. TRANSFER HARCAMALARI GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ	26
2.1. Transfer Harcamalarının Özellikleri Ve Türleri	26
2.1.1. Dolaylı Ve Dolaysız Transfer Harcamaları	28
2.1.2. Gelir Transferleri ve Sermaye Transferleri.....	29
2.1.3. Verimlilik Kriterine Göre Transfer Harcamaları.....	29
2.1.4. Cari Transferler ve Sermaye Transferleri.....	30
2.1.5. İktisadi Amaçlı Transferler	30
2.2. Gelir Dağılımı ve Türleri	31
2.2.1. Kişisel Gelir Dağılımı	32
2.2.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	33
2.2.3. Sektörel Gelir Dağılımı	33
2.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı	34
2.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçümü	34
2.3.1. Pareto Gelir Dağılımı Formülü	35
2.3.2. Lorenz Eğrisi	36
2.3.3. Gini Katsayısı.....	36
2.3.4. Yüzde Payları Analizi	37
2.3.5. Kuznets Katsayısı	37
2.4. Gelir Dağılımı Düzeltmeye Yönelik Mali Politikalar.....	37
2.4.1. Kamu Gelir Politikaları	39
2.4.2. Kamu Borçlanma Politikaları	42
2.4.3. Kamu Harcamaları Politikaları	44
2.5. Transfer Harcamaları ve Gelir İlişkisi.....	45
2.5.1. Transfer Harcamalarının Gelir Seviyesine Etkisi.....	45
2.5.2. Transfer Harcamaları ve Gelir Aktarımı	46
2.5. Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi.....	47

2.5.1. Kurumlara Katılma Payları ve Sermaye Teşkili Harcamalar İle İlgili Gelir Dağılımı	48
2.5.2. İktisadi Amaçlı Transferler İle Gelir Dağılımı	48
2.5.3. Sosyal Amaçlı Transferler ve Gelir Dağılımı	49
2.5.4. Borç Ödemeleri ve Gelir Dağılımı	50
3.SOSYAL AMAÇLI TRANSFER HARCAMALARININ GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 1988-2018 TÜRKİYE ÖRNEĞİ	53
3.1. Türkiye’de Transfer Harcamalarının Sınıflandırılması	53
3.2. Türkiye Gelir Dağılımı ve Transfer Harcamaları İlişkisi	54
3.3. Ampirik Literatür	62
3.4. Sosyal Amaçlı Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: 1988-2018 Türkiye Örneği.....	68
3.4.1. Modelin Amacı ve Kullanılan Yöntemler	69
3.4.2. Bulgular	70
SONUÇ	79
KAYNAKLAR	83
EKLER	93
ÖZGEÇMİŞİM	95

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Peacock ve Wiserman'ın Kamu Harcamalarının Sıçraması Görüşü.	19
Şekil 2: Peacock ve Wiserman'ın Toplam Kamu Harcamalarının Sıçraması Görüşü	20
Şekil 3 : Pareto Gelir Dağılımı.....	35
Şekil 4: Lorenz Eprisi.....	36

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Kamu Harcamalarının Kapsamı	7
Tablo 2: Kamu Harcamalarının Gerçekte ve Görünüşte Artış Nedenleri	11
Tablo 3: Kamu Harcamalarının Sınıflandırması	22
Tablo 4: Kamu Transfer Harcamalarının Sınıflandırması	25
Tablo 6 : Kamu Harcamalarının Dağılımı	55
Tablo7: Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Konsolide Harcamalarının Oransal Dağılımı	58
Tablo 8: 2000-2011 Dönemi Transfer Harcamaları	59
Tablo 9 Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Kamu Harcamalarının Bütçe İçerisindeki Payları(%)	60
Tablo 10: Türkiyede Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Kamu Harcamalarının GSYH İçerisindeki payları (%)	60
Tablo 11: Türkiye’de Transfer Harcamaları Gelir Dağılımı İlişkisi	61
Tablo 12: Değişkenlerin Birim Kök Testi Sonuçları	71
Tablo 13: KPSS testi Sonuçları	73
Tablo 14: Gini Katsayısı ile Transfer Harcamaları JohansenEşbütünleşme Testi Sonuçları.....	75
Tablo 15: Vektör Hata Düzeltme Modeli	76
Tablo 16: Oto korelasyon Analizi.....	77
Tablo 17: Dols Testi Sonuçları.....	78

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

SGK :Sosyal Güvenlik Kurumu

KİT :Kamu iktisadi teşebbüsü

GSYİH :Gayri safi yurt içi hasıla

Yy. :Yüz yıl

KDV :Katma Değer Vergisi

TCMD :Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

OECD :İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı

GİRİŞ

Gelirin nasıl dağıtılacağı ve ortaya çıkacağı ekonomi biliminde her dönemde önemli tartışma konularından birisi olmuştur. Aynı zamanda gelir dağılımı, sosyal adalet ve eşitlik kavramlarıyla yakından ilişkisi olan bir kavramdır. Toplumda gelir dağılımında eşitlik, olumlu ekonomik, sosyal ve politik sonuçlar doğuracaktır. Bu kavramla ilgili olan aslında, tüm dünya ülkesini ilgilendiren önemli konular olarak görünmektedir.

Gelir eşitliğinin sosyal faydası; bildiğiniz gibi yoksulluk, özellikle toplumun büyük bir kısmının düşük geliri ve azınlığın yüksek geliri ülke için büyük bir risk oluştururken, zengin ve fakir insanlar arasındaki çatışmalar sosyal hayatın mutluluğunu ve birçok suç unsurunu azaltmaktadır. (Hırsızlık, cinayet, gasp, yolsuzluk, rüşvet, adam kayırma ve en önemlisi terörizm). Bu durum, devletin mali dengesini de olumsuz etkilerken, devletin adli ve siyasi suçları azaltma çabaları, kamu kesiminin başta güvenlik ve adalet maliyetleri olmak üzere olağanüstü harcamalarına neden olurken, yatırım giderlerini de düşürmektedir. Sonuç olarak, gelir dağılımındaki dengesizliklerin sosyal sonuçları nihayetinde mikro ve makro düzeyde finansal ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır.

Gelir eşitliğinin politik faydası; gelir dağılımının adil olduğu ülkelerde istihdam yüksek ve işsizlik düşük. Düşük işsizliğe ve eşit gelir dağılımına sahip ülkelerde, tartışmalar ve siyasi çatışmalar nispeten düşük olduğu için siyasi istikrar daha uzun sürebilir, bu nedenle yönetim ve kamu hizmeti sorunsuzdur. Aksi takdirde siyasi istikrarsızlık doğar ve bu istikrarsızlık diğer tüm faktörleri domino etkisi ile olumsuz etkiler. Bu durum tüm sosyal, mali ve ekonomik göstergelerde bozulmaya yol açabilir. Bunun sonucunda kamusal yaşamda kaos ve huzursuzluk, devlet bütçesi dengesindeki düşüş, ekonomik büyümede yavaşlama, işsizlik ve enflasyonda artış, cari işlemler dengesinde düşüş meydana gelebilir.

Devlet, çeşitli enstrümanlar kullanarak piyasadaki gelir dağılımına müdahale ederek daha adil hale getirmeye çalışmaktadır. Bu anlamda, maliye politikası çok etkilemektedir ve hükümet harcamaları genellikle gelirin yeniden dağıtılması için bir maliye politikası aracı olarak kullanılmaktadır.

Ampirik literatüre göre, devlet harcamaları, etkisi türe bağlı olmakla birlikte, gelir dağılımını iyileştirmek için çok etkili bir araçtır. Bu anlamda transfer giderleri, devlet harcamalarının en verimli şeklidir.

Devlet harcamalarından elde edilen geliri yeniden dağıtmanın etkisi, harcama türüne bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, kamu hizmetlerindeki yoksullara yönelik

hizmetlere odaklanmak, sosyal sigorta ödemeleri, emekliler, dullar, öksüzler, engellilik ve işsizlik sigortası yardımları ve yoksullar ve işsizler gelir elde etmek için fırsatlar yaratacaktır. Gelir dağılımındaki farklılıklar. Yatırım maliyetleri, gelir dağılımını değiştirir, faktör istihdamını artırarak faktör gelirini etkiler. Genel olarak faydaları ölçülemeyen ve paylaşılamayan koruma ve adalet gibi maliyetler yeniden dağıtımı etkilemez.

Devlet bütçe harcamaları reel ve transfer harcamaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu harcama sınıflarından gelen geçiş harcamaları, gelir dağılımı dengesi üzerinde, özellikle bu harcamalar içindeki sosyal harcamalar üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Ayrıca, devlet gelirlerini olumsuz etkileyen değişken teşvik ve indirimler gelir dağılımı dengesi üzerinde çok olumlu ve olumlu bir etkiye sahiptir.

Devlet harcamalarının gelir dağılımına nasıl katkıda bulunduğu, hangi gelir sınıfına yönlendirildiğine bağlıdır. Sonuç olarak, bu maliyetlerin iyi planlanması ve yeniden dağıtım ölçeğinin hesaplanması, özellikle de transfer maliyetlerinin işe yönelik teşviklerin azaltılması üzerindeki etkisi dikkate alınarak hesaplanmalıdır.

1. KAMU HARCAMALARI

1.1. Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı

Kamu harcamaları, geniş anlamda, kamu ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik tüm hükümet harcamalarını içerir. Toplumsal gereksinimler, tek başına finanse edilemeyecek kadar oldukça büyük ihtiyaçlardır (örneğin; adalet, savunma, eğitim ve sağlık hizmetleri). Bundandır ki devlet, bu hizmetleri halk adına organize etme, yönetme ve aktif bir şekilde yürütme görevini üstlenmiştir. Bunun sonucunda da devlet sosyal kamu görevini yerine getirir. Fakat devlet bir tek sağlık, hukuk ve eğitim vb. sosyal ihtiyaçları karşılamakla kalmamakta, özel sektörün ekonomik alanda yetersiz kalması durumunda ekonomik harcama ve altyapı yatırımı yapmakta ve bu eylemler de kamu harcamaları olarak sınıflandırılmaktadır.

Klasik maliye temsilcilerine göre, ne kadar az hükümet harcaması yapılırsa o kadar iyidir. Çünkü maliyetler düşük olduğunda vergiler de daha düşük olacaktır. Klasik finans görüşünü savunan iktisatçılar için doğal düzen yorumlanamaz. Bu nedenle kamu ekonomisinin, özel ekonomiye müdahale etmesine gerek olmadığını belirterek “minimal devlet” ilkesini savunmaktadırlar (Türk, 2015:3-8).

Ekonomi biliminin temel kurucularından olan A. Smit kamunun temel sorumluluklarını üç şekilde sıralamaktadır. Bunlar; milli güvenlik, adalet ve özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarında kamu yatırımlarının yapılması olarak ifade edilebilmektedir (Kaynak, 2017: 257). Aynı zamanda Adam Klasik iktisat görüşüne göre; devletin topluma karşı belli yükümleri bulunmaktadır. Ancak bu durum devletin ekonomi alanına müdahale etme yetkisi olduğu anlamına gelmemektedir. Klasik görüş’e göre devletin herkes için evrensel olarak geçerli yasalar koyması ve asli temel görevi olan güvenlik, savunma, adalet ve diplomasi görevlerini yerine getirmesi gerektiğini belirterek “minimal devlet” görüşünü savunarak devletin özel piyasaya müdahale etmesine karşı gelmektedirler (Feyzullah, 2013:13). 1929 Büyük Buhranının olumsuz etkilerinden sonra, klasik iktisatçıların görüşlerinin, işsizlik, yoksulluk ve ekonomik çöküş gibi diğer birçok alanda depresyonun etkilerini ele almakta yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu sırada John Maynard Keynes'in, ülkelerin yaşadığı bu büyük ekonomik çöküşten kurtulmanın yollarını arayan ekonomik müdahale hakkındaki fikirleri öne çıkmıştır (Türk, 2015:7-11).

Modern mali yaklaşımın kamu harcamalarına bakış açısı klasik mali yaklaşımdan tamamen farklıdır. Böylece klasik maliye politikası anlayışı, devletin tamamen tarafsız

olması gerektiğini savunurken, devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahalesinde modern bir maliye politikası anlayışının bulunabileceğini ve bunun maliyetlerinin devlet harcamaları tarafından karşılanması gerektiğini savunmuşlardır. Öte yandan, ekonomik düzen müdahaleye ihtiyaç duymadan onarıcı bir düzen olsaydı ve hatta bazı durumlarda meydana gelen ekonomik olumsuz olaylara rağmen, enflasyon, deflasyon, kriz ve kriz gibi olayların asla olmayacağı görüşünü savunmuşlardır. Ancak ekonomik süreçte engellenemeyen bu tür çöküşler, kaçınılmaz olarak tarafsız bir devlet anlayışının yerini müdahalecilik durumu anlayışına bıraktı. J.M. Keynes tüm bunlardan "Genel Teorisi" nde bahsetti ve ayrıca ekonomik dengenin eksik istihdamdan ibaret olabileceğini savundu (Feyzullah, 2013: 12).

Alman ekonomist Adolf Wagner, 19. yüzyılın ikinci yarısından, itibaren sanayi, kamu hizmetleri ve kamu harcamaları alanında ilerleme kaydeden dönemin önde gelen gelişmiş ülkelerini gözlemlemenin arttığını savundu. Wagner, hükümet harcamalarının büyüme oranının milli gelirin büyüme oranından daha yüksek olduğunu vurguladı. Ve bu bakış açısı literatürde hükümet harcamalarını artırma yasası olarak anılır. Wagner'e göre, hükümet harcamalarının büyümesini yalnızca mutlak terimlerle karakterize etmek çok zordur. Kişi başına düşen milli gelirin artması ve kamu hizmetlerinin milli gelir içindeki nispi payının artması ile bir artıştan söz edebiliriz (Kapıcı, 2008 : 43).

Wagner'in hükümet harcamalarında sürekli bir artış tezine göre, kamu mal ve hizmetlerine olan talebin hızla artmasına rağmen devletin vergi gelirlerinde artış olmadığı için, hükümet harcamalarını artırmanın önünde hiçbir engel yoktu. Wagner, dönemin önde gelen sanayi ülkeleri arasında yer alan Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerdeki ekonomik gelişmeleri takip ederken, ekonomik ilerleme, sanayileşme gibi olumlu değişimler sonucunda hükümet harcamalarının arttığını savunmaktadır. Wagner'e göre kamu harcamalarının artış nedeni; ekonomik gelişme, kentleşme, alt yapı, sanayinin ilerlemesi, iç ve dış güvenlik ve adaletin sağlanması için ek önlemler alınmasından kaynaklanmaktadır (Zülfüoğlu, 2007:16).

Kamu harcamalarında meydana gelen artış, toplumun sürekli ilerleme ve gelişme arzusunun nedeniyle sanayileşme ve alt yapı yolunda atılan adımların bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Böylece sanayileşme ve sanayi alanında ilerleme isteyen ülkelerin devletten beklentileri daha da yükselmektedir. Diğer bir deyişle, gelişmekte olan ve sanayileşmiş ülkelerde vatandaşlar, devlet kurumlarının çok daha fazla hizmet ve kamusal alan genişletmesini beklemekte, bu da devletin sorumluluğunu artırmakta ve devletin, özel

sektörün yapamadığı birçok faaliyeti üstlenmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Hükümetten beklenen çok sayıda hizmet ve faaliyete sahip olmak, hükümet harcamalarını artıracak ve ekonomiye çok daha fazla hükümet müdahalesine yol açacaktır.

Wagner, ülkede kişi başına düşen milli gelirdeki artışın ve sanayi toplumunun varlığının, hem mutlak hem de nispi anlamda hükümet harcamalarında artışa yol açtığını söyledi. Devlet harcamalarındaki artış, hem nicelik hem de nitelikte ve ayrıca devlet hizmetlerinin verimliliğinde iyileşme olduğunu göstermektedir. Böylece devlet, sanayileşmeyle büyüyen halkın ihtiyaçlarına hem merkezi hem de yerel yönetimler aracılığıyla düzenli ve hızlı bir şekilde cevap vermeye başlamıştır (Edizdoğan, 2008: 49-50).

Kamu harcamalarının hedefi, piyasa başarısızlıklarını ve dışsallıkları telafi etmektir. Ayrıca yeniden dağılım yoluyla kamusal anlamda mal üretimi yapmak ve de sosyal güvenliği sağlamaktır (IMF, 2001). Kamu sektörünün ekonomik performanstaki yeri, devlet harcamaları / GSYİH kullanılarak ölçülebilir. Sahip olduğu bu yer, kamu kesiminin kullandığı yerli hasılanın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu gösterge halka büyük bir boyut gösterdiğinden iyi bir değer önemlidir. Kamu ihtiyaçları GSYH'nin %15'inden daha azını gerektirecektir. Bir örnek, kamu sektörünün oldukça büyük olduğu İsveç, GSYH'nin %15'inden fazlası bu alanlara harcanmaktadır (Uzay, 2002: 2-17).

Ülkeler, halihazırdaki kaynaklarını etkin ve verimli kullanmaları gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, kaynakların verimsiz kullanımı sosyal ihtiyaçların karşılanmasında zorluklara neden olacaktır. Hem bir ülkedeki ekonomik gelişme ve büyüme hem de uluslararası ticarete başarıya giden yol, hem dış hem de iç kaynakların tam ve optimal kullanımına bağlıdır (Bulut 2013: 2). Tüm bu kaynaklar tam ve verimli bir şekilde kullanılırken, bu kaynakların kamu ve özel sektör ile kamu hizmetleri arasında tahsisinde kalkınmayı ve rasyonel davranışı en üst düzeye çıkaracak şekilde kaynakların optimal dağılımına özel dikkat gösterilmelidir.

1.1.1. Kamu Harcamalarının Tanımı

Devlet, ekonomik sistemde belirli sosyal ihtiyaçları karşılamak için fon harcayan ve sürekliliğini sağlamak için düzenleyici rolünü yerine getiren bir konu olarak ortaya çıkar. Bu hükümet harcamalarına devlet harcamaları veya hükümet harcamaları denir. Ekonomi literatüründe, hükümet harcamaları iki şekilde tanımlanmaktadır: dar ve geniş hükümet harcamaları. Dar anlamda, devlet harcamaları, merkezi yönetim tarafından sağlanan hizmetler aracılığıyla belirli bir bütçe çerçevesi dahilinde yapılan harcamaları

göstermektedir. Geniş açıdan bakıldığında kamu harcamaları, en başta devlet olmak üzere kamu tüzel kişiliklerinin ve yetkilerinin kullanılmasıyla bağlantılı olarak toplum tarafından yetkilendirilmiş kuruluşların harcamalarını ifade eder (Edizdoan,2008: 40-41). Bu maliyetler, iki ana kaynaktan bireylerin ve toplumun ekonomik durumunu etkileyerek, hem ücretlerinde hem de brüt gelirlerinde değişikliklere sebep olur (Ruggeri, 2005: 2). Genel olarak, devlet harcamaları, hükümetin sorumluluklarını yerine getirmek için yaptığı harcamalar veya devletin bekası için kamu mal ve hizmetlerinin üretimi için yapılan harcamalar olarak tanımlanabilir (Akdoğan, 2014: 65).

Kamu harcamaları çerçevesi yasal olarak “5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu”(KMYK)ile oluşturulmuştur. Bahsi geçen kanuna göre “Kamu gideri: Kanunlarına dayandırılarak yapılan iş, alınan mallar ve de hizmetler bedeli, sosyal güvenlik katkı payları, yurt içi ve yurt dışı borç faizleri, borçlanmanın genel giderleri, borçlanma araçlarının iskontolu satışlarından doğan farklar, ekonomik, malî ve sosyal transferler, verilen bağış ve yardımlar ile birlikte diğertüm giderleri, ifade etmektedir” (5018 sayılı KMYKKmd.3) şeklinde düzenlenmiştir.

5018 sayılı KMYKK’da yapılan tanımlamaya göre kamu harcamaları şu şekilde ifade edilebilir:

- Doğrudan mal ve hizmet alımı için yapılan harcamalar
- Devletin indirim aracılığıyla gelirinde vazgeçmesi

Devlet harcamaları büyük ölçekte vergiler ile finanse edilmektedir. Ekonomik, sosyal ve de politik şartlara bağlı olarak, kamu harcamasının özellikleri ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Fakat devlet harcamaları ülkelere göre farklılık oluştursa da, devletin harcamalarının genel özellikleri aşağıdaki gibidir (Öğretir, 2019:90);

- Devlet masrafları uygulama sonucunda verilir.
- Devlet harcamaları sosyal ihtiyaçlara gider.
- Genellikle artma eğilimindedir (sosyal statü anlayışından kaynaklanır).
- Yetkili kişiler (devlet kurumları) tarafından yapılmıştır.
- Kamu harcamaları, yasal bir süreçte belirli prosedürler izlenerek yapılır.

- Devlet gelirleri, devlet harcamalarından sonra belirlenmektedir (Zira yapılması gereken harcamalar mevcuttur.) (Mahalli idarelerde öncelikle gelirler, daha sonra harcamalar belirlenir).

- Hükümet harcamaları, doğası gereği politik ve ekonomiktir.

- Hükümet harcamalarının amacı, sosyal ve ekonomik hizmetleri düzenlemeyi amaçlamaktadır.

Kamu harcamalarının tanımına istinaden klasik ve modern maliyeciler ile enönemli farkı kamu harcamalarının sosyal ve ekonomik hizmetleri düzenlenmesi adına yapılmıştır. Klasik maliye anlayışına göre kamu harcamaları ekonomik faaliyetler için yapılmalı ve devlet sosyal hayata müdahale etmemelidir. Ancak modern maliye anlayışına göre devletin ekonomik harcamaları ile birlik sosyal hayata müdahale ederek sosyal adalet ve eşitliği sağlaması gerekmektedir.

1.1.2. Kamu Harcamalarının Kapsamı

Kamu harcamaları devlet ve kamu tüzel kişilikleri tarafından yapılmaktadır. Devletin harcama miktarı, hükümetin organizasyonuna bağlı olarak değişebilmektedir. Türkiye’de görüldüğü üzere üniter sistemlerde de devlet, merkezi idare ve yerel idare şeklinde teşkilatlanmıştır. Ülkemizin tamamına yarar sağlayabilecek kamu faaliyetleri merkezi yönetim idareleri tarafından sağlanırken, belirli bir bölgeye fayda sağlayacak kamu hizmetleri yerel yönetim idareleri tarafından sağlanmaktadır. Sosyal ve ekonomik gelişmeye dayanarak, SGK, KİT'ler, işletmeler ve işletme sermayesi fonları da birçok ülkede devlete dâhil edilmiştir. Bu durum, tabloda gösterildiği gibi, kamu sektörü ve kamu harcamalarını dar ve geniş anlamda tanımlama ihtiyacını vurgulamıştır.

Tablo 1: Kamu Harcamalarının Kapsamı

Dar Anlamda	Geniş Anlamda
-Merkezi Yönetim harcamaları -Yerel yönetim harcamaları	-Merkezi yönetim harcamaları -Yerel yönetim harcamaları -SGK -KİT -Kamu fonları -Parafiskal kurumlar, Döner sermayeli kuruluşlar

Kaynak:<http://kpssaaa.blogspot.com/> Erişim Tarihi:25.06.2020

Tablo 1’de kapsamına göre kamu harcamalarının hem dar ve hem geniş olarak nasıl ayrıldığı tanımları içerisinde yer alan harcamalarla birlikte gösterilmektedir. Bu tabloya istinaden dar ve geniş anlamda kamu harcamasını tanımlaması aşağıda verildiği şekilde açıklanmaktadır:

i. Dar anlamda kamu harcaması:

Merkezi yönetimin kamu hizmetlerine yaptığı harcamalar, klasik finans anlayışını yansıtan bir görüşün ifadesi olarak görülmektedir. Bu tanımlar destekleyicinin tüzel kişiliğiyle ilgili olduğu için “yasal tanım” olarak ifade edilmektedir (Uluatam, 2009:211). Başka bir ifadeye göre dar anlamda kamu harcaması; merkezi devlet ile birlikte diğer kamu tüzel kişilerinin de sosyal anlamdaki ihtiyaçları karşılayabilmek adına belirli kriterlere uyarak yapılan parasal harcamaları içermektedir.

ii. Geniş anlamda kamu harcaması:

M. Duverger’e göre geniş anlamda kamu harcaması; “ kamu tüzel kişiliklerinin, devletin yetkilerinin kullanılmasıyla bağlantılı olarak yaptığı harcamalar” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım geniş anlamda tanımlansa da bazı dezavantajları bulunmaktadır. Örneğin, bu tanım kapsamında, devlete ait iktisadi işletmelerin (KİT’ler) harcamaları, kamu harcaması olarak kabul edilmemektedir (Aytaç, 2004: 18-20).

Geniş anlamda bir kamu harcama yaklaşımı, devlet yetkisine dayalı ve tek taraflı yasal işlemlerle gerçekleştirilen faaliyetlere yönelik harcama olarak görülürken, ikili hukuki işlemlere ve özel hukuka uygun olarak yürütülen faaliyetlere yönelik harcamalar ise özel harcama olarak değerlendirilmektedir. Ancak, toplam kamu harcamalarının sınırlarının belirlenmesinde aşağıdaki zorluklar ortaya çıkmaktadır: Özel sektörü finanse etmede kamunun payı net bir şekilde belirlenememesi ve de fon akışlarının tam olarak belirlenememesi. Bu sebepler, dar anlamda bir hükümet harcaması kavramına yol açmıştır (Aslıkara, 2019:14).

1.1.2.1. Kamu Kesiminin Büyüklüğünün Ölçülmesi

Günümüzde devletler, özel kesimin neden olduğu piyasa başarısızlıklarını gidermek ve piyasada rekabeti sağlamak amacıyla kamu harcamaları ve de borçlanma yoluna giderek ekonomiye müdahalesi sonucu ekonomik yapı üzerindeki belirleyici rolü ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2011: 6-7).

Bu doğrultuda genel ekonomi içerisinde kamu ekonomisi büyüklüğü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle kamu harcamaların ekonomi içerisinde payının belirlenmesi KH/GSYİH oranı ile belirlenmektedir. Bu oran bir yıl içerisinde ülke sınırları içerisinde üretilen mal veya hizmetlerinden elde edilen gelirin ne kadarlık kısmının kamu harcamalarını finanse ettiğini belirlemek için kullanılmaktadır. Ülkeler açısından kamu ekonomisinin büyüklüğü her ne kadar farklı dönemlerde durgunluk veya gerileme gösterse de genellikle günümüzde gelişmekte olan ülkelerin bakıldığında artış eğilimi görülmektedir.

Kamu harcamalarının GSYİH/GSMH ya oranı 0-1 arasında değer almaktadır. Bu yöntemde ise günümüz liberal (kapitalist) ekonomileri açısından kamu kesiminin büyüklüğünü belirleme kullanılan en basit yoldur. Aynı zamanda kamu kesimi büyüklüğünün liberal ekonomilerde “0 (sıfır)” değerine yakın olması beklerinden sosyalist ekonomilerde “1 (bir)” değerine yakın olması beklenmektedir. Ancak bu değer “0 (sıfır)” veya “1 (bir)” olması imkansız bir durumdur. Çünkü liberal kapitalist ekonomilerde devletin piyasada üretilmeyen güvenlik, adalet, savunma ve adalet gibi kamu hizmetlerini üretmesi gerekmektedir. Yine “Pür sosyalist” veya “Komünist ekonomi”ler açısından bireylerin kişisel olarak kendi ihtiyaçları için yapacağı harcamalar bulunması nedeniyle “1(bir)” değerini alması imkansız görülmektedir. Güncel kapitalist ekonomilerde ise bu

oran 0.30-0.40 civarında değer almaktadır. Kamu kesiminin ekonomik anlamdaki yerini belirleyen ölçüt, $0 < G / Y = 1$ olarak ifade edilebilmektedir (Öğretir, 2019: 94).

Ayrıca ABD’li iktisatçı C.C.Clark (1945)’göre kamu harcamaları milli gelirin %25’ini aşmaması gerektiğini ileri sürerek %25’i aşması durumunda ciddi ekonomik dezavantajlara yol açacağını belirtmektedir. Clark’a göre bu harcamaların vergilerle finanse edilmesi nedeniyle vergi oranlarının artması maliyetlerin artmasıyla birlikte üretim ve yatırımları olumsuz etkileyeceği gibi emek sınıfının gelirinin azalmasına neden olacağı gibi ekonomik büyüme ve milli gelirin azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle vergiler ve kamu harcamaları için bir tavan olması gerekmektedir. Bu nedenle kamu harcamalarının ve vergilerin milli gelirin %25’ini geçmemesi gerektiğini belirterek evrensel açıdan kamu harcamalarının üst sınırı olduğunu ifade etmektedir (Teachir, 2019: 95).

1.1.2.3. Kamu Harcamaları İçin Evrensel Bir Sınır Belirlenmesi

Günümüzde ülkeler ve dönemler açısından kamu harcamalarına evrensel açıdan bir sınır koymak imkansız görülmektedir. Kamu harcamalarına evrensel açıdan bir sınır konulamamasının nedenleri aşağıdaki farklılarla özetlenebilir (Aslıkara, 2019:12):

- Ülkeler açısından ekonomik ve sosyal gelişme seviyelerinin farklı olması
- Ülkeler açısından uygulanan ekonomik sistemlerin kapitalist, sosyalist ve karma ekonomi sistemi olarak farklılık göstermesi,
- Ülkeler açısından vatandaşların vergi konusundaki tepki ve alışkanlarının farklılık göstermesi,
- Ülkelerin karşılaştığı olağanüstü (doğal afet, savaş, salgın ve kıtlık) koşulların farklılık göstermesi,
- Jeopolitik konumlarına göre ülkelerin alacağı savunma tedbirlerinin farklılık göstermesi,

Yukarıdaki açıklamalara istinaden bir sonuç olarak, ülkelerin gelişmişlik seviyesi, sosyo-kültürel yapı, tarihi geçmiş ve de jeopolitik konum gibi çeşitli faktörlerden dolayı

harcama önceliklerindeki farklılıklardan dolayı kamu harcamalarına evrensel bir sınır koymak mümkün değildir.

1.2. Kamu Harcamalarının Artış Nedenleri

Kamu harcamalarının tarihsel süreç incelendiğinde gelişmekte ve gelişmiş açısından sürekli artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 20. yüzyılda kamu harcamalarının artmasının birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler; I. ve II. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sırasında, dünya çapında askeri harcamaların artması, modern devletlerin sosyal refah programlarına bağlı olarak sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim sorumlulukları ve modern kentleşme, sanayileşme, altyapı, trafik yönetim, çevre ve su kaynakları, eğlence gibi ek kamu hizmetleri yaratmıştır (Bayramoğlu ve Sümer, 2019:26).

Kamu harcamalarındaki değişiklikler teorik olarak artış veya azalış şeklinde olabilmektedir. Gerçek hayatta ise harcama genel kamuoyu tarafından artırılmakta ve ivme hemen her zaman bir artış şeklindedir. Kamu harcamaları hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde devamlı değişmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu değişim durumu genellikle bir artış yönündedir. Bu durum geçmiş yıllarda dikkat çekmiş ve kamu harcamalarının artırılması konusu incelenerek anlatılmaya çalışılmıştır. Ancak artışın hangi zamanda ve de ne şekilde artış gösterdiği soruları, kamu harcamalarındaki artışı açıklamak için bir ayırım yapma ihtiyacını doğurmuştur (Aslıkara, 2019:12-13).

Tablo 2: Kamu Harcamalarının Gerçekte ve Görünüşte Artış Nedenleri

Kamu Harcamalarının Gerçek Artış Nedenleri	Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri
İktisadi (Ekonomik) Nedenler	Bütçe Usullerinin Değişimi(Safi usulden Gayri Safi usule geçilmesi)
Siyasi (Politik) Nedenler	Aynı Ekonomiden Nakdi Ekonomiye Geçiş
Sosyal Nedenler	Paranın Değerinin Düşmesi (Enflasyon)
Teknolojik Nedenler	Yüz Ölçümü ve Nüfusun Artması
Askeri Nedenler	Kamulaştırma ve Devletleştirme Giderleri

Kaynak: Öğretim, 2019:97. <http://kpssaaa.blogspot.com/> Erişim Tarihi:25.06.2020

Tablo 2'de kamu harcamalarındaki artışın nedenleri gösterilmektedir. Artışın gerçek ve açık nedenleri olarak görünür. Kamu harcamalarındaki artışın gerçek nedenleri ve artışın bariz nedenleri aşağıdaki başlıklar altında detaylı olarak incelenmektedir.

1.2.1. Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri

Kamu harcamalarındaki bariz artış, topluma sunulan mal ve hizmetlerin niteliğinde ve niceliğinde herhangi bir değişiklik olmaksızın veya verilen hizmetlerde herhangi bir değişiklik olmaksızın harcama rakamlarındaki artışa paralel olarak bütçedeki sayısal artışı göstermektedir (Yurdigen, 2018:15).

Topluma sunulan mal ve hizmetlerin kalitesinde oluşan bir artış olmasa bile, kamu harcamaları için ödenen maliyetlerdeki artış çeşitli nedenlerle açıkça ifade edilmektedir. Konunun anlaşılması açısından, kamu harcamalarındaki artışın bariz nedenleri genel hatlarıyla çalışmanın bu bölümünde belirtilmiştir.

i. Bütçe Usullerinin Değişimi:

Genelde devletler geçen yüzyılın başlarına kadar bütçeleme yöntemi olan saf bütçe yöntemini kullanmışlardır. Saf bütçe yönteminde; toplanan kamu gelirlerinden yapılan kamu harcamaları düşülerek kalan miktar bütçeye dahil edilmektedir. Ayrıca Saf yöntemine göre toplanan gelirlerin ve yapılan harcamaların (giderler) toplamı ayrı ve net şekilde görülmemektedir. Daha önce kullanılan ve yukarıda kısaca bahsedilen bu sistem yerine günümüzde brüt yöntem (Gayri Safi Usul) kullanılmaktadır. Bütçe yönetiminde yaşanan değişiklik günümüzde gelir ve de gider kalemlerinin birbirine kesintisi yapılmadan bütçe rakamları net şekilde gösterilmektedir. Bütçe rakamlarının birbirine kesintisi yapılmadan net bir şekilde gösterilmesi görünüşte kamu harcamalarının artış göstermesine sebep olmuştur (Akkaya, 2016: 23).

ii. Ayni Ekonomiden Nakdi Ekonomiye Geçiş:

Kamu ekonomisinde nakdi olmadan mal veya hizmet verilere ödeme yapılması ayni ödeme olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; devletin vatandaşlarına erzak ve yakıt yardımı karşılığında vermiş olduğu mallar ayni ödeme kabul edilmektedir. Bu nedenle devletin daha önce ayni ödeme olarak yapmış olduğu kamu hizmetlerinin ekonominin gelişmesine bağlı olarak nakdi olarak ödenmesi kamu harcamalarının görünüşte artmasına neden olmaktadır(Akdoğan, 2014:75).

Aynı ekonomi anlamına gelen kamu maliyesinde yapılan ödemelerde nakit ekonomisine geçiş, kamu harcama rakamlarında artışa neden olmaktadır. Daha önce ayni ödenen kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ile ilgili maliyetlerin ekonominin

gelişmesine, diğer bir deyişle nakden finanse edilmesine bağlı olarak dönüştürülmesi, topluma sunulan hizmetlerin büyüklüğü değişmese bile bütçedeki parasal ifadeyi artırabilir (Aslıkara, 2019:18)

iii. Paranın Değerinin Düşmesi:

Enflasyonist etkilerin bir sonucu olarak paranın satın alma gücü giderek azalmaktadır. Devlet tarafından sağlanan ve sağlanan hizmetlerin miktarında ve kalitesinde herhangi bir değişiklik olmaksızın, paranın değerlerinin düşmesi nedeniyle bütçe harcamalarındaki nominal artış, açıkça kamu harcamalarını artırmaktadır. Devletin sunduğu kamu hizmetlerinin niteliğinde ve niceliğinde herhangi bir değişiklik olmaksızın genel fiyat seviyesindeki artış nedeniyle nominal olarak kamu harcamalarının artması, açıkça kamu harcamalarını artırmaktadır. Kısaca; Paranın satın alma gücünün düşmesi sonucu enflasyondan kaynaklanan kamu harcamaları ve hizmet kalitesinde herhangi bir artış olmaksızın aynı hizmetin daha pahalı sunulmasıdır (Erdem, vd.2015: 40).

iv. Ülke Yüz Ölçümü ve Nüfusun Artması:

Ülke sınırlarının yüz ölçümü olarak genişlemesi ve ülke içerisinde nüfusun artması sunulan kamu hizmetlerinin alanını genişletmesinden kaynaklı olarak giderlerin artmasına neden olmaktadır (Aydın ve Çaşkurlu, 2013: 182). Yüz ölçümünün ve nüfusun artması eğitim, konut, sağlık, barınma ve alt yapı gibi hizmetler kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır (Yurdigen, 2018:17). Aynı zamanda nüfusun artmasıyla birlikte, devletin vatandaşlara sunduğu kamu hizmetlerine olan talep de artmaktadır. Çünkü devlet, kamu mal ve hizmetlerinin üretiminin hacmini ve yapısını nüfusla doğru orantılı olarak arttırmaktadır (Güner, 2002: 28).

v. Devletleştirme ve Kamulaştırma Giderleri:

Ulusallaştırma, özel şirketlerin devlete ait şirketlere dönüşmesidir. Özel şirkete kamulaştırma ile belli bir bedel ödenir. Bu fiyat, parasal olarak kamu harcamalarını artırır. Kamu harcamalarında artış olur ancak kişi başına sunulan mal ve hizmetlerde artış olmazsa, bu artış elbette artışın nedenlerinden biri olacaktır (Teachir, 2019: 97).

1.2.2. Kamu Harcamalarının Gerçekte Artış Nedenleri

Ekonomideki gelişmeye, toplumsal yapıya ve her geçen gün değişen teknik şartlara ayak uydurabilmek için, kamuya farklı görevler düşmekte ve yapılan harcamalar nitelik olarak farklılık göstermektedir (Diler, 2011: 12). Kamu harcamalarının gerçekte artış nedenleri iktisadi, siyasi, askeri, sosyal ve teknolojik nedenlerden kaynaklanmaktadır. (Kalenderoğlu, 2012: 63-65). Kamu harcamalarının gerçekte artışına nedenler incelendiğinde kamu harcamalarının artması için milli gelirin artmasının yanı sıra toplumun yararlanmış olduğu kamu hizmetlerinin miktar olarak artması gerekmektedir (Edizdoğan, 2008:65).

i. İktisadi Nedenler:

Devletin ekonomik büyüme, kalkınma ve istikrar için kamu harcamaları yoluyla ekonomiye müdahalesi, genişletici maliye politikası çerçevesinde aslında kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Devletin indirgenmiş maliye politikası çerçevesinde kamu harcamalarının azaltılması ise kamu harcamalarında bir azalmaya neden olmaktadır(Özmen, 2010: 57).

Özel ekonominin sınırsız insan ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığında ve en önemlisi ekonomik sistemdeki değişiklikler nedeniyle, devletin ekonomik bir aktör olarak üretimle ilgili faaliyetlerini finanse etmek için bütçeden fon ayırması gerekecektir. Devletin kamu harcamaları için ayırdığı fonlar, parasal olarak kamu harcamalarını artıran bir faktördür. Bu giderler karşılığında kişi başına sunulan mal ve hizmetlerde artış olması nedeniyle bu tarz harcamalar artışın asıl sebeplerini oluşturmaktadır (Teachir, 2019: 100).

ii. Siyasi Nedenler:

Kamu harcamaları üzerinde siyasi yapı etkilidir. İktidar partilerinin seçmenlerin istek, dilek ve seçimlerde vermiş olduğu taahhütlerini yerine getirme çabaları devletin daha yeni görevler üstlenmesine neden olmakta ve bunun sonucu olarak kamu harcamaları devamlı artma eğilimi göstermektedir(Akdoğan, 2014: 69-70). Özellikle siyasetçilerin seçimlerde başarılı olmak için izledikleri popülist politikalar ile birlikte siyasetçilerin kendi (şahsi) özel çıkarları nedeniyle yaptıkları gereksiz harcamalar kamu harcamalarının artmasına sebep olmaktadır.

iii. Sosyal Nedenler:

20. yy'ın ilk çeyreğinden itibaren gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık% 10'u olan devlet harcamaları; devletin sosyal hizmetleri yerine getiren bir araç olmaktan çıkıp toplumsal faydayı en üst düzeye çıkararak bir araca dönüşmesi ile gayri safi yurtiçi hasılanın yarısına ulaşmıştır (Pehlivan, 2010: 70).Ekonomideki değişikliklerin yanı sıra toplum yapısındaki değişiklikler sonucunda kamu harcamaları artmaktadır. Toplumda belirlenen hedefler doğrultusunda eğitim düzeyine ulaşmak için ücretsiz eğitim hizmetlerinin sağlanması, yetim ve muhtaçlara sosyal destek sağlanması, yaşlılara sosyal tesis ve ücretsiz hizmet sağlanması ve toplumda refah düzeyinin yükseltilmesi kamu harcamalarını artırmaktadır (Aslıkara, 2019:15). Ayrıca nüfus artışı, şehir hizmetlerinde ve kamu harcamalarında artışa neden olur. Gelişmekte olan ülkelerde kamu hizmetlerinde yaşanan yetersizlikler ile bu ülkelerdeki yüksek nüfus artışı, devletin bütçe harcamalarını daha da artırmasına neden olmaktadır.

iv. Teknolojik Nedenler:

Günümüzde bilim ve fen alanında yaşanan gelişmeler paralel olarak hızlı bir şekilde gelişerek ortaya çıkan teknolojik yenilikler, kısa sürede dünyanın bütün ülkelerine yayılarak toplumların gelişimini hızlandırmaktadır. Yaşanan teknolojik gelişmelerin toplum içerisinde yayılması bireylerin yeniliklerden yararlanmak istek ve arzularını artırmaktadır. Bu nedenle bireylerin istekleri devletler üzerinde baskı meydana getirmektedir. Bunun yanı sıra yaşanan teknolojik gelişmeler devletler açısından yeni hizmetlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğinin yanı sıra, uzun süredir görülen hizmetlerin daha kusursuz görülmesi yani daha maliyetli olması anlamına da gelmektedir (Güner, 2002: 30).Bu nedenle yeni hizmetlerin ortaya çıkması devletlerin kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır.

Teknolojik gelişme ve ilerleme sayesinde dünyadaki kıt kaynakların verimli kullanılması daha hızlı sağlanmaktadır. Bu nedenle devletler, teknolojik gelişme ve ilerlemeyi sağlamak için Ar-Ge çalışmalarını desteklemelidir. Bu durumun bir sonucu olarak, Ar-Ge faaliyetleri ve harcamalar sonucunda kamu harcamaları önemli ölçüde artmaktadır. Mali darboğaz içinde olmasına rağmen birçok gelişmiş ülke Ar-Ge harcamalarını artırmaya kararlı. Özel gelişmiş ülkeler, ekonomi ve toplum açısından değer taşıdığı düşünülen bilişim, iletişim, biyoteknoloji, nanoteknoloji, bilim ve teknoloji

alanlarında artan kamu fonlarına yatırım yapmaktadır. Devletler ayrıca bu gelişmeyi yeni fırsatlarla düzene koymak için bazı yenilikleri de gündeme getirdi (OECD raporu, 2008: 4-5).

Gelişimini tamamlayan ekonomilerde beşeri sermaye, teknolojik gelişmenin devamı konusunda eğitilmiştir. Teknolojik gelişmeler ve vasıflı emek birbirinin devamı gibi görünüyor. Bu ikisi arasındaki ilişki, ekonomik büyüme, verimlilik ve eyaletler arası gelir dağılımını etkileyen faktördür (Söylemez, 2004: 63).

v. Askeri Nedenler:

Kamu harcamaları, savaş dönemlerinde önemli ölçüde artmaktadır. Bu nedenle Peacock-Wiseman “sıçrama hipotezi” yaklaşımında savaş, kamu harcamalarında basamaklı şekilde sıçrama meydana getirmektedir. Birçok ülkede kamu harcamalarındaki artışın temel sebebinin savaştan ve savunma harcamalarından kaynaklandığı söylenmektedir (Akdoğan, 2014: 79-80). Kamu harcamalarında önemli bir artış olarak gösterilen savunma harcamaları, kamu harcamalarının 1 / 3'ünü karşılamaktadır. Bu sebeple, savaş döneminde yapılan harcamalarla. savaş sonrası dönemdeki savunma harcamalarının neredeyse aynı seviyede olduğu belirtilmektedir. Savaş veya diğer olağanüstü durumların bir sonucu olarak ortaya çıkan yüksek kamu harcamaları, olayların etkilerinin azaldığı ve kamu harcamalarının yüksek düzeylerde sürdüğü bir önceki düzeye dönmediği görülmektedir (Özmen, 2010: 58).

1.3. Kamu Harcamalarının Artışı İle İlgili Yaklaşımlar

Kamu harcamalarındaki artışı açıklamak için literatürde kabul gören bazı yöntemler öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımların öne çıkan noktaları aşağıda ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

1.3.1. Wagner Kanunu

1929 krizi öncesi dönemde ekonomi politikasında klasik iktisadi anlayışın ilkeleri egemen olması devletin ekonomiye müdahalesi reddedilerek, rekabet ve girişim özgürlüğüne önem verilmiştir. Ancak bu durum rekabet ve işbölümünü geliştirmesine rağmen ekonomik anlamda servet ve gelir dağılımının adaletsizliğinin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle yaşanan kriz sonrasında ortaya çıkan Keynesyen görüşle birlikte ekonomi politikasında “keynesyen” görüş benimsenerek ortaya çıkan servet ve gelir dağılımındaki adaletsizliği düzenlemek amacıyla devletin ekonomiye müdahale etmesi

gerektiği benimsenmiştir. Bu kapsamda modern maliye anlayışının benimsenmesi ile birlikte 19. yuzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda pek çok değişim ve dönüşümle ekonominin gelişmesinden sadece kapitalistlerin değil, tüm üretim faktörlerinin yararlanması amaçlanmıştır. 19. yuzyılda farklı ülke ve toplumlarda meydana gelen bu değişiklikler, merkezi devlet ve yerel yönetimlerin btçelerinde bir artış olarak yansımıştır (Türk, 2015: 32-33). Bu nedenle kamu harcamalarındaki yaşanan artışların nedenlerini açıklamaya ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Kamu harcamalarındaki artışın nedenleri açıklamak amacıyla ilk çalışmayı alman ekonomik A. Wagner yapmıştır.

1883 yılında Adolph Wagner, kamu harcamalarının zamanla arttığını belirten bir çalışma ortaya koymuştur. Wagner'e göre ekonomik ilerleme sırasında kamu sektöründe ekonomik gelişmenin artması, kamu harcamalarını etkilemiş ve kamu harcamalarının artmasına neden olmuştur. Kamu harcamalarındaki artışın nedenleri; kentleşme, sanayileşme, alt yapı ve teknolojik gelişme vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır. İlk olarak Wagner tarafından ifade edilen bu durum günümüzde Wagner Yasası, Wagner Hipotezi ve Kamu Harcamalarının Sürekli Artış Kanunu olarak ifade edilmektedir. (Ulutürk, vd. 2016: 19).

Wagner, ekonomilerin büyüme seviyeleri arttıka sosyoekonomik konuların gelişmesi sosyal ve kültürel faaliyetlerin artmasına neden olduğu için vatandaşların kamu hizmeti beklentilerinin aratacağını ve bu durumun kamu harcamalarını artıracadı belirtmektedir(Güder vd. 2016: 49). Bu kapsamdaWagner, kamu harcamalarındaki artışı temelde üç gösterge ile ele almaktadır. Bunlardan birincisi, kamusal işlemlerde ortaya çıkan artışlar, ikincisi gelirin artması ile birlikte bireylerin sosyal ve kültürel faaliyetler için beklentilerinin artması ile kamu harcamalarının artması ve ncs ise teknolojinin ilerlemesiyle ekonomi alanında yaşanan gelişmelerin kamu harcamaları artırması şeklinde ele alınmaktadır (etinkaya vd. 2017: 212).

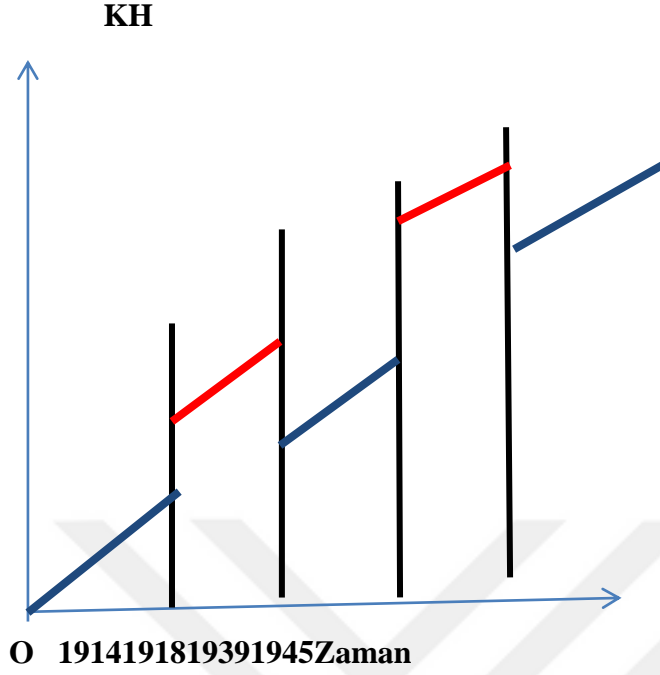
Aynı zamanda Wagner'e göre kamu harcamalarındaki artış milli gelirden daha hızlı artmaktadır. Bu nedenle ona göre, kamu harcamalarındaki artışın ekonomik büyümeyi en iyi seviyeye getirecek şekilde yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda Wagner tarafından bu seviye *optimal kamu harcama boyutu* veya kamu *kesiminin optimal büyüklüğü* şeklinde dile getirilmektedir (Pamuk ve Dündar, 2016: 25). Yine Wagner'e göre kamu harcamalarının ülke ekonomilerinin gelişmesinde sosyal ilerleme uzun vadeli değişikliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir(Bağdığen ve etintaş, 2004: 58).

1.3.2. A. Peacock Ve J. Wiserman'ın Sıçrama Tezi

Wagner tarafından ortaya atılan sürekli artış kanunu uzun dönemli bir analiz olması ve kısa dönemli dalgalanmaları göz ardı etmektedir. Bu nedenle Wagner tarafından geliştirilen kamu harcamalarının sürekli artış kanuna karşı T. Peacock ve J. Wiserman kamu harcamalarının uzun dönemde sürekli olarak artmadığını ifade etmişlerdir. T: Peacock ve J. Wiserman'a göre kamu harcamaları kamu gelirleri ile birlikte artmaktadır. Aynı zamanda T. Peacock- JackWiserman tarafından ortaya atılan Sıçrama Tezi ile kamu harcamalarındaki artış zaman içinde görülmekle birlikte, kamu harcamalarının kısa dönemde artışını ilk açıklayan hipotez olarak bilinmektedir(Edizdoğan, 2008: 56).

Peacock-Wiserman'ın İngiliz ekonomisi üzerine yaptığı çalışma sonucunda ortaya atılan ve Sıçrama veya Eşik Tezi olarak ifade edilen bu yaklaşım,savaş sonrası dönemlerde artan vergilerle birlikte kamu harcamalarının artması olarak kamu harcamalarının nedenini göstermektedir. Savaş öncesi dönemde belli bir dönemde olan vergilerin savaş durumunda giderleri finanse etmek nedeniyle artış (sıçrama) göstereceği belirtmektedir. Ancak savaş durumunda giderleri finanse etmek amacıyla artırılan vergilerin savaş sonrası dönemde tekrar eski seviyesine gelmeyeceği bu vergilerin önce savaş sonrası bozulan imar ve alt yapıyı tekrar düzenlemek için kullanacağı ve daha sonrasında kamu otoritesi tarafından alışkanlık haline gelerek kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmaya devam edileceği belirtilmektedir (Çelik, 2010: 12).

1890 yılından 1950 yılına kadar İngiltere'de gerçekleşen kamu harcamaları Peacock-Wiserman tarafından incelenerek savaş gibi büyük bunalımların kamu harcamalarını sıçrama şeklinde artırdığı ve savaşların yok olmasına rağmen kamu harcamalarının tekrar eski durumuna dönmediği ve artış gösterdiği Şekil 1'de görülmektedir (Edizdoğan, 2008: 56).

Şekil 1: Peacock ve Wiserman'ın Kamu Harcamalarının Sıçraması Görüşü

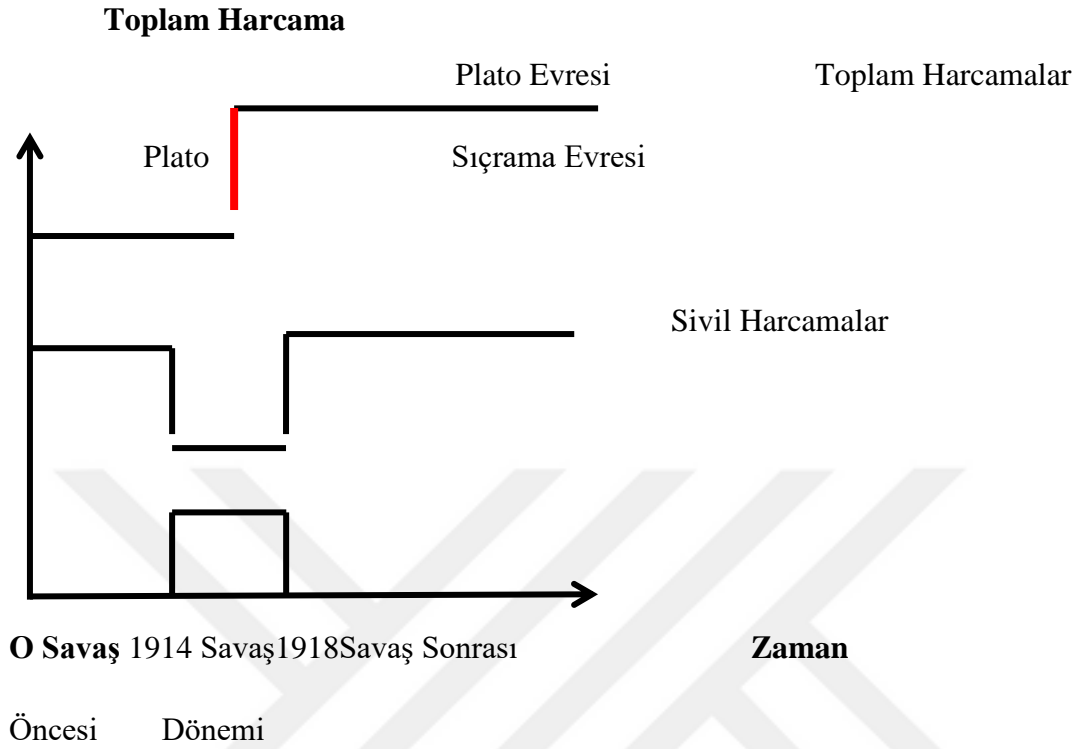
Kaynak: Edizdoğan, 2007:59.

Şekil 1’de kamu harcamalarının savaş dönemlerinde ve uzun dönemli olarak artma eğimi gösterdiği belirtilmekle birlikte ikinci dünya savaşı sonrası dönemde kamu harcamalarının tekrar eski seviyeye gelmediği gösterilmektedir.

T. Peacock ve J. Wiserman’a göre; savaş ve doğal afet gibi tüm toplumu derinden etkileyen olağanüstü olaylar sonrasında yaşanan sosyal buhranlar nedeniyle toplumun vergiye karşılık göstermiş olduğu direnç kendiliğinden kırılmaktadır. Böyle dönemlerde vergi mükellefleri eski duruma göre daha ağır hale gelen vergi yükünü katlanabilir olarak kabul etmektedir. Aynı zamanda olağan üstü dönemlerde ortaya çıkan sosyoekonomik sorunların piyasa ekonomisi ile değil devlet tarafından çözüleceği fikri toplumun devlete bir sorumluluk yüklemesi etkisini önemli hale getirmektedir. Bu nedenle olağanüstü durumlarda devlet toplumun bu fikrine paralel olarak harcamaları finanse etmek amacıyla vergi gelirleri artırma imkanı bularak kamu harcamalarını artırmaktadır. Yalnız olağanüstü dönem bitmesine rağmen artan kamu harcamalarında herhangi bir azalma görülmediği için vergilerde bir azalma olmaz ve yeni bir denge noktası ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle savaş dönemlerinde harcamaları finanse etmek amacıyla artırılan vergi oranları savaş

sonrası dönemde aynı seviyeden devam ederek devlet tarafından farklı kamu harcamalarının finanse edilmesi için kullanılmaya devam etmektedir (Şener, 2010: 27).

Şekil 2: Peacock ve Wiserman'ın Toplam Kamu Harcamalarının Sıçraması Görüşü

Kaynak: Kalenderoğlu, 2012:66.

Şekil 2'de T. Peacock ve J. Wiserman'ın tarafından ortaya atılan Kamu Harcamalarının Sıçraması Görüşü gösterilmektedir. Bu görüşe göre savaş olmayan dönemlerde kamu harcamalarının artmadığı ve sabit kaldığı savunularak savaş dönemlerinde kamu harcamalarının sıçrama (artış) gösterdiği ve savaş sonrası dönemde de bu harcamalarında devam ettiği belirtilmiştir. Yalnız savaş öncesi ve savaş sonrası dönemlerde kamu harcamaları içerisinde sivil harcamalarının payının yüksek olduğu belirtilirken savaş döneminde kamu harcamaları içerisinde sivil harcamaların payının azalarak askeri harcamaların artış gösterdiği belirtilmektedir (Kalenderoğlu, 2012: 65).

1.3.3. Musgrave'nın Kamu Harcamaları Yaklaşımı

Musgrave, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1890-1948 yılları arasında kamu harcamalarındaki artışları inceleyerek, savaş sırasında yapılan savaş harcamaları nedeniyle ABD'de o dönemde kamu harcamalarında genel olarak bir artış görüldüğü sonucuna

ulaşmıştır(Işık, 2014: 117). Savaşa bağlı harcamaların dışlandığı dönemde kamu harcamalarının milli gelire göre istikrarlı bir oran izlediği sonucuna varan Musgrave'e göre, kamu harcamalarının milli gelire göre artan, istikrarlı veya azalan bir hız izlediğini söylemek mümkün görünmemektedir.(Edizdoğan ve ark. 2011: 57).

Musgrave ve P.B. Musgrave (1989), Wagner Yasasının geçerliliği ve nasıl ifade edilmesi gerektiği konusundaki eleştirisine dayanarak, kamu harcamalarını sadece dolar seviyesindeki artışlar açısından açıklamanın yeterli olmadığını belirtmiştir. 1890 ile 1987 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hükümet harcamaları ile birlikte genel fiyatlar, nüfus ve GSYİH seviyesi artışlar gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bu değerlendirmelere göre dolar düzeyinde devlet harcamaları 90 yıla yakın dönemde 2000 kattan fazla artmış, ancak kamu harcamaları ile GSMH arasındaki orana dikkat edildiğinde 5,83 kat artış olduğu gözlemlenmiştir (Akalin, 2017: 30).

Musgrave açısından bakıldığında kamu harcamalarını etkileyen bir diğer faktör de ülkelerdeki gelişmişlik düzeyleridir. Gelişimin ilk aşamalarında özel sermaye eksikliği kamu harcamalarının yönünü etkileyecek ancak bu ağırlık ilk aşamada yavaşlamaktadır (Durmuş, 2006: 261). Bu durum, kamu harcamalarındaki artışların tüm ülkeler için genel kabul gören bir şekilde gerçekleşmeyeceğini ve ülkelerin ihtiyaçlarına ve gelişme aşamalarına bağlı olarak artışların farklı alanlarda gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

1.4. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Kamu harcamalarının farklı alanlarda ve farklı kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapılması sınıflandırma ihtiyacını doğurmaktadır. Sınıflandırma sonucunda oluşan ayırım ve yapılan sınıflandırma bazında harcamaların parasal büyüklüğünün ortaya çıkarılmasına ve deneysel çalışmalar sonucunda her sınıflandırma türü için alt başlıkların etki büyüklüğünün görülmesine yardımcı olur. Kamu harcamalarını belirli kısıtlamalar çerçevesinde sınıflandırma ve bu sınıflar arasında karşılaştırma yapma süreci aşağıda gösterilen faydaları sağlamaktadır (Edizdoğan vd. 2011: 78-79).

- Kamu harcamalarının ağırlıklarının karşılaştırması açısından kolaylık sağlamaktadır.
- Otoriteye bütçe yapım sürecinde yardımcı olmaktadır.
- Stratejik Bütçe planı ve devlet bütçesinin uyumlu şekilde koordine olmasına kolaylık sağlamaktadır.

- Devletin işleri doğrultusunda yaptığı harcamaların daha kolay ve anlaşılır şekilde incelenmesine yardımcı olmaktadır.
- Devlet muhasebesinin temelini oluşturarak kayıtların daha anlaşılır hale gelmesini sağlamaktadır.
- Kamu harcamalarını denetleyen kuruluşların denetim görevlerinin yapılmasında kolaylık sağlamaktadır.
- Gerçekleşen harcamalarla birlikte ortaya çıkan sonuçların sosyal hasılaya katkısı ve topluma yüklediği yükün belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.
- Kamu ekonomik dengesini gösteren kamu gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişkilerin analiz edilmesinde kolaylık sağlamaktadır.

Aşağıdaki Tablo 3’te kamu harcamalarının sınıflandırılmasında esas alınan unsurlar gösterilmektedir.

Tablo 3: Kamu Harcamalarının Sınıflandırması

Sınıflandırma	Harcamada Esas Alınan Unsur
İdari (Organik) Sınıflandırma	Teşkilat yapısı, kamu idaresi, yönetim birimi
Fonksiyonel Sınıflandırma	Kamu görevi, kamu hizmeti, kamu faaliyeti
İktisadi (Ekonomik) Sınıflandırma	Mal hizmet alımına yönelik – yönelmemesi

Kaynak: Öğretir, 2019: 116 <http://kpssaaa.blogspot.com/> Erişim Tarihi:25.06.2020

Tablo 3’e göre kamu harcamalarının sınıflandırılmasında esas alanın İdari (Organik) sınıflandırma yönteminde; *Harcamaların hangi organizasyonun (kurumun) yapıldığı önemi vurgulanmaktadır.* Fonksiyonel (işlevsel) sınıflandırma yönteminde; *Hangi kamu hizmeti, hizmet veya faaliyet harcamalarının önemi vurgulanmaktadır.* Ekonomik sınıflandırma (iktisadi) yönteminde; *Kamu harcamalarının mal ve hizmet satın alma eğiliminde olup olmadığı ve harcamaların karşılıklı /karşılıksız olup olmadığı vurgulanmaktadır.*

1.4.1. Kamu Harcamalarının Organik Sınıflandırılması

Devlet bütçesindeki ödenekler, idari sınıflandırmaya göre kamu hizmetlerini yerine getiren çeşitli kuruluşlar arasında dağıtılmaktadır. Kamu harcaması yapan büroların idari tablolarına göre yapılan bu sınıflandırma, zaman ve yere göre değişmektedir. Bu durum, aynı örgütün harcamalarının zaman aralıklarıyla incelenmesini zorlaştırmakta ve uluslararası karşılaştırmaları da zorlaştırmaktadır. Yani bu sınıflandırma tarzında kamu harcamaları siyasi, idari ve teknik birimler olarak belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu yöntem,

dünyada kamu harcamalarının sınıflandırılmasında en yaygın kullanılan klasik yöntemlerden birisidir (Aksoy, 2014: 90).

1.4.2. Kamu Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırılması

Kamu harcamalarının işlevsel ayırımında, kamu harcaması yapan işletme dikkate alınmaz. Kamu harcamalarının amaçları ile ilgili olarak, istenen hizmet işaretlenir. Diğer bir deyişle, kamu hizmeti veren kuruluş ne olursa olsun, kaynakların hangi amaçla kullanıldığı ortaya çıkar. Eğitim, sağlık, bayındırlık işleri, adalet, güvenlik ve savunma gibi kamu harcamaları arasındaki fark işlevsel farklılığı ortaya koymaktadır (Erdem, vd. 2015: 47).

İdari sınıflandırmada, kuruluşların masrafları nereye, ne kadar ve ne için ödediği görülür; İşlev sınıflandırmasında, devletin çalıştığı parayı devletin hangi amaçlarla harcadığı görülür. Fonksiyonel bir sınıflandırma olarak; hizmetler için genel giderler, adalet ve hukuk giderleri, savunma giderleri, eğitim giderleri ve sağlık giderleri kabul edilir. Fonksiyonel sınıflandırmanın beklenen faydayı sağlayabilmesi için günümüzün farklı alanlardaki temel fonksiyonlarının bu ayrıma dahil edilmesi gerekmektedir (Yurdigen, 2018:5).

1.4.3. Kamu Harcamalarının Ekonomik Sınıflandırılması

Kamu harcamalarının ekonomik sınıflandırılmasında literatürde çeşitli sınıflandırmalar yapılmasına rağmen Türkiye’de bütçe sınıflandırılması reel harcamalar (cari harcamalar ve yatırım harcamaları) transfer harcamaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kamu harcamalarının ekonomik sınıflandırılmasında temel prensip kamu harcamalarının Gayrisafi yurtiçi hasılaya (GSYH) katkısının olup olmamasına göre belirlenmektedir. Bu kapsamda reel harcamalar olan cari harcamalar ve yatırım harcamaları GSYH katkısı sağlaması nedeniyle karşılık kamu harcaması olarak değerlendirilirken, transfer harcamaları GSYH’ya katkı sağlamadığı için karşılıksız kamu harcaması olarak değerlendirilmektedir (Aydın ve Çaşkurulu, 2013: 188).

1.4.3.1. Reel Harcamalar

i. Cari Harcamalar:

Cari harcamalar; devlet tarafından yerine getirilmesi gereken zorunlu hizmetler ve tüketim malları için faydası 1 yıldan az (dönemi itibariyle sona eren) olan ve her yıl kamu otoritesi tarafından tekrarlanan harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Cari harcamalara; personel, kira, bakım-onarım, kırtasiye ve aydınlatma vb. örnek verilebilmektedir(Aslıkara, 2019:28).

ii. Yatırım Harcamaları:

Yatırım harcamaları; Eldeki kıt kaynakların daha iyi kullanılması amacıyla üretimde artış meydana getirerek verimliliği olumlu yönde etkileyen ve faydası bir yıldan fazla olan mal veya hizmetlere yapılan harcamalar olarak nitelendirilmektedir(Yurdigen, 2018:11). Aynı zamanda yatırım harcamaları da piyasada sermaye stoku olarak belirtilen mal ve hizmet üretiminde kullanılan yatırım tesislerinin zaman içerisinde geliştirilmesi, çoğaltılması ve korunması için kullanılan faktör ve stok artış veya azalışı olarak da nitelendirilmektedir.

Akım bir değişken olarak yatırım harcamaları sermaye stokunda zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerin toplamından oluşmaktadır. Aynı zamanda yatırım harcamaları, kısa dönemde talep miktarında gelen artışların uzun dönemde kapasite artışına neden olduğu harcama türü olarak da belirtilmektedir. Bu nedenle yatırım harcamaları kısa dönemde talep artışından kaynaklı enflasyonist etki yaratırken, uzun dönemde genişletici etkisi nedeniyle kısa dönemde ortaya çıkan enflasyonist etkiyi azaltmaktadır (Özbaran, 2004:115). Ayrıca yatırım harcamaları kamu sektöründe sermaye stokunun artırması nedeniyle GSYH'ya olumlu yönde katkısı sağlayarak ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahiptir (Aslıkara, 2019:30).

1.4.3.2. Transfer Harcamaları

A.C. Pigou (1947) tarafından kamu güvenliğinin yeniden sağlanması amacıyla ekonomi literatürüne kazandırılan harcama türüne ise transfer harcamaları denilmektedir(Diler, 2011: 17).

Tablo 4: Kamu Transfer Harcamalarının Sınıflandırması

Sınıflandırma	Transferde Esas Alınan Unsur
Aynı – Nakdi	Mal ve hizmetle yapılması – para ile yapılması
Dolaylı – Dolaysız	İndirim yapılarak – Doğrudan gelir transfer edilerek
Gelir – Sermaye	Doğrudan ve dolaylı gelir artışı sağlayan – Üreticiyi teşvik eden
Verimli – Verimsiz	Üretim amaçlı – Tüketim Amaçlı
Sosyal	Düşük gelirliye yönelen / SGK vb. hazine yardımı yapılması
Mali	Kuruluşlara yönelen / Özel bütçe ile düz. den. kur. Hazine yardımı yap.
Ekonomik	Firmalara yönelen / KİT' lere yapılan hazine yardımı

Kaynak: Öğretim, 2019:128.

Tablo 4'te yer alan Transfer harcamalarının sınıflandırılmasında esas alınan unsurlar gösterilmektedir. Transfer harcamaları, ekonomik, sosyal ve mali nedenlerle devletin satın alma gücünün bir takım kişi ve gruplara karşılıksız aktarılmasıdır.

Transfer harcaması kapsamında devletin yapmış olduğu ödemeler firma ve kişilere yapılmaktadır. Bu nedenle transfer harcamaları; sübvansiyonlar, refah harcamaları, sosyal sigorta yatırımları, sosyal güvenlik giderleri, emekli maaşları, işsizlik tazminat ve ödemeleri ve kamu borç faiz ödemeleri gibi devletin herhangi bir üretim veya hizmet faktörü satın almaksızın yaptığı harcamalar şeklinde nitelendirilmektedir. Aynı zamanda transfer harcamaları toplumun gücünü korumak ve gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla düşük gelir grubundaki insanların refah seviyesini artırmak amacıyla yapılmaktadır. Bu şekilde yapılan transfer harcamalarına; harp gazilerine ödenen aylıklar, öğrencilere verilen burslar, fakirlere yapılan yardımlar ve sosyal sigorta ödemeleri olarak gösterilebilmektedir. Ayrıca firmalar yapılan sübvansiyon ve vergi indirimleri de bu gruba örnek gösterilebilir (Orhaner, 2000:93).

2. TRANSFER HARCAMALARI GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

2.1. Transfer Harcamalarının Özellikleri Ve Türleri

Literatüre 20. yüzyılın ortalarına doğru ünlü iktisatçı A.C. Pigou tarafından literatüre girmiş olan transfer harcamaları Pigou'ya göre “devlet güvenliğinin yeniden kazanımına ilişkin harcamalar” olarak nitelendirilmektedir (Pigou, 1947:19).

Kamu maliyesi teorisinin en önemli profesörlerinden birisi olarak kabul edilen R. Musgrave'ye göre transfer harcamaları; “şimdi üretilmekte olan, mal ve hizmet satın alımında kullanılmayan, buna karşılık mevcut ekonomik varlıkların veya malların satın alımında kullanılan ödemeler” şeklinde nitelendirilmektedir (Musgrave, 1987:269).

Başka bir tanımlamaya göre transfer harcamaları; “satın alma gücünün özel şahıslar veya sosyal tabakalar arasında el değiştirmesine sebep olan harcamalar” olarak nitelendirilmektedir (Kalaycı, 2016:2). Yapılan bu tanımlamaya göre; sosyal yardımlar, borç faizleri, sübvansiyonlar ve devletin sosyal güvenliğe yönelik gerçekleştirmiş olduğu harcamalar, mahalli idare yapılan ödemeler, KİT'lere yapılan ödemeler ve vergi iadeleri transfer harcamalarına örnek gösterilebilir.

Yapılan bu tanımlamalara göre transfer harcamaları, mal ve hizmet alımına yönelik olmayan, ancak sosyal açıdan toplumun güçlü kalmasına yardımcı olmak amacıyla yapılan harcamalar olarak nitelendirilebilmektedir. Dolayısıyla sosyal açıdan toplumun güçlü kalmasını sağlamak amacıyla yapılan transfer harcamaları üretim, tüketim ve birim üzerinde etki yaratabilmektedir. Ayrıca transfer harcamaları bir varlığın satın alınması karşılığında yapılabileceği gibi karşılıksız şekilde de yapılabilmektedir (Akdoğan, 2014:71-74).

Aynı zamanda transfer harcamalarının ülkelerin gelişmişlik düzeyi üzerinde etkili olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından transfer harcamalarının toplam kamu harcamaları içerisindeki payı az iken, gelişmiş ülkeler açısından transfer harcamalarının toplam kamu harcaması içerisinde yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle ülke ekonomileri geliştikçe transfer harcamalarının toplam kamu harcamaları içerisindeki nispi önemi artmaktadır (Ataç ve E. Ataç, 1992:35-37).

Gelişmiş ülkeler açısından toplam kamu harcamaları içerisinde transfer harcamalarının payının yüksek olmasının sebebi sosyal amaçlı transfer harcamalarının

fazla olması ile açıklanmaktadır. Dolayısıyla bu durum transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerinde pozitif etkisinin olduğu göstermektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla yapılan işsizlik yardımı ve emekli maaşı transfer harcamaları diğer ülkelere nazaran daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Örneğin USD (Amerika Birleşik Devletleri) açısından 1930'lı yıllarda transfer harcamalarının payı düşük derecede iken daha sonraki dönemlerde GSMH meydana gelen artışlar ve yaşlı nüfusun artmasına paralel olarak gelir dağılımında adaleti sağlamak ve yaşlı nüfusa güvence sağlamak amacıyla "yaşlılık sigortası" yapılması transfer harcamalarının artışında en önemli etkenler arasında yer almaktadır. Bu nedenle verilen örnek kapsamında demografik yapıda meydana gelen değişimler sosyal amaçlı transfer harcamalarını etkilemektedir. Musgrave' bu durumu "demografik faktörlerde meydana gelen değişimler kaynakların yeniden dağılımının tahsisi üzerinde etkisini göstermektedir." şeklinde ve "nüfus artış hızında meydana gelen düşüşler nüfusun yaşlandığını yansıtarak yaşlılara yönelik hizmetlerin artırılmasını gündeme getirmektedir" şeklinde ifade etmektedir (Musgrave ve B. Musgrave, 1989:125-126).

Aynı zamanda transfer harcamalarının, toplam açısından büyük önem taşıdığına belirtmekle birlikte bu durumun her zaman olumlu sonuçlar doğuracağı konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Örneğin işsizliğe karşı bir önlem geliştirilen işsizlik yardımları aynı zamanda işsizliği etkileyen bir faktör olarak ta değerlendirilebilmektedir. Sürekli ve belirli miktarda yapılan işsizlik yardımı nedeniyle kişiler çalışmayabilmektedir. Ayrıca temel amacı gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla yapılan transfer harcamalarının hepsi gelir dağılımında adaleti sağlayıcı etki göstermeyebilmektedir. Örneğin borç veren kişilerin yüksek gelir grubunda yer alan kişiler oldukları göz önüne alındığında borç faiz ödemelerinin gelir dağılımında adaleti adaletsizliği artırması söz konusu olabilmektedir. Transfer harcamaları gerçek harcamaların aksine devletin herhangi bir üretim faktörü olmaksızın gerçekleştirdiği harcamalar olması nedeniyle doğrudan üretim kapasitesi üzerinde etkisi bulunmamaktadır (Kalaycı, 2016:5).

Yukarıda yapılan tanımlamalar ışığında genel olarak yapılan transfer harcamaları dört grupta değerlendirilmektedir. Bunlar(Tekpınar, 2013:36-37):

- i. **Birinci Grup: Merkezi İdarenin Mahalli İdarelere Yaptığı Mali Yardımlar:**Toplum sunulan kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla mahalli idarelerin yetersiz kaldığı durumlarda merkezi idarenin mahalli

idarelere mali açıdan destek sağlamasıdır. Merkezi idarenin bütçesi tarafından yapılan bu yardımlar her ne kadar mahalli idareler tarafından mal ve hizmet alımında kullanılsa bile merkezi idareye karşılık sağlamadığı için transfer harcaması olarak kabul edilmektedir.

- ii. **İkinci Grup: Devlet Borçlarının Faiz Ödemeleri:** Çeşitli nedenlerle borçlanan devletlerin borç karşısında alacaklı tarafa vade boyunca ödemiş olduğu faiz ödemeleri karşılığında mal veya hizmet alımı sağlanmadığı yapılan faiz ödemeleri transfer harcaması olarak kabul edilmektedir.
- iii. **Üçüncü Grup: Sosyal Amaçlı Transfer Harcamaları:**ülkeler açısından gelir dağılımında adaleti sağlamak ve toplumun gücünü korumak amacıyla verilen emekli, dul, yetim aylığı, öğrenci bursları vb gideler sosyal amaçlı transfer harcaması olarak kabul edilmektedir.
- iv. **Dördüncü Grup: İktisadi ve Mali Amaçlı Transfer Harcamaları:** Genel anlamda devlet tarafından ekonomik ve mali uygulamalar doğrultusunda yapılan harcamamalardır. Bu tür harcamalar genel çeşitli nedenlerle bir verginin alınmaması veya indirilmesi şeklinde yapılmaktadır. Yapılan bu harcamalar karşılığında herhangi bir mal veya hizmet alımı sağlanmaması ve devletin elde edeceği gelirden vazgeçmesi nedeniyle yapılan İktisadi ve Mali Amaçlı harcamalar transfer harcaması kabul edilmektedir.

Transfer harcamalarının sınıflandırılması kişilerin gelirlerinde doğrudan artışa yol açıp açmama, üretim üzerinde doğrudan etki yapıp yapmama gibi kriterlere göre yapılmaktadır. Genelde transfer harcamalarının kendi içerisinde değişik sınıflandırması aşağıdaki gibi yapılmaktadır.

2.1.1. Dolaylı Ve Dolaysız Transfer Harcamaları

Bu tür harcamalar bireylerin ya da sosyal grupların satın alma güçlerini arttırmak için yapılmaktadır. Ayırımındaki temel unsur satın alma gücünün dolaylı veya dolaysız bir şekilde aktarılmasıdır. Sosyal amaca yönelik olarak yapılan konutlar, düşük gelirlilere, işsizlere, fakir öğrencilere yardım amaçlı ödemeler dolaysız transfer arasından gösterilirken; tüketiciler için mal ve hizmet fiyatlarını düşürmeyi veya üretici gelirlerinin arttırmayı hedef olan iktisadi yardımlar dolaylı transferler olarak kabul edilmektedir (Tekpınar, 2013:37-38).

Dolaysız (doğrudan) transfer harcamaları, bireylerin gelirinin doğrudan artmasına sağlayan harcamalardır. Devlet borç ödeme faizleri, maluliyet aylıkları, emekli maaşı ve sosyal yardımlar gibi harcamalar dolaysız transfer harcamalarına örnek gösterilebilir (Kalaycı, 2016:4).

Dolaylı transfer harcamaları ise bireylerin gelirlerini doğrudan artırmayan ancak iktisadi amaçla yapılarak üretici veya tüketicilerin gelirlerini dolaylı olarak artışını amaçlayan harcamalardır. Bu nedenle vergi iadeleri, iktisadi sübvansiyonlar ve negatif vergileme gibi devletin yapmış olduğu karşılıksız ödeme ve feragatler dolaylı transfer harcamalarına örnek gösterilebilmektedir (Türk, 2015:55).

2.1.2. Gelir Transferleri ve Sermaye Transferleri

Gelir transferleri, doğrudan veya dolaysız şekilde gelirin artırılması amacıyla uygulanan transfer harcamaları şeklinde ifade edilmektedir. Yalnız transfer harcamaları sadece gelir aktarılması şeklinde ortaya çıkan harcamalar olmamakla beraber bazı durumlarda sermaye aktarımı şeklinde de olabilmektedir. Bu durumun en belirgin örneği özellikle ülkelerin savaşa girmesi sonucunda savaşta mağlup olan ülkenin savaşta kazanan ülkeye ödediği savaş tazminatı veya dış borçların faizleri gibi kaynakların ulusal sınırlar dışına aktarılması sonucunu yaratan harcamalar örnek gösterilebilir (Tekpınar, 2013:38).

Aynı zamanda sermaye transferi harcamalar dolaylı ve dolaysız şekilde olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Savaş tazminatları dolaysız sermaye transferi olarak ifade edilmekle birlikte devletin konut yapımına verdiği primler ile kuruluşların yatırımlarını özendirmek için verilen primler dolaylı sermaye transferi olarak ifade edilmektedir. Transfer harcamaları çoğunlukla emekli maaşları, sosyal yardımlar gibi gelir aktarımına yönelik olmakla birlikte ayrıca ihracat mallarında vergi iadeleri veya zirai üretimde kullanılacak akaryakıtların vergi dışı bırakılması bazen de savaş tazminatları, ihracatta vergi iadesi gibi sermaye transferleri şeklinde de olabilmektedir (Küçüköğlü, 2018:455).

2.1.3. Verimlilik Kriterine Göre Transfer Harcamaları

Transfer harcamalarının verimlilik kriterine göre sınıflandırılmasına esas alınan unsur yapılan harcamaların üretim üzerinde etkili olup olmadığına göre değerlendirilmektedir. Bu nedenle transfer harcamalarının hangilerinin verimli olduğuna dair kesin bir yargıya varılamamakla beraber, iktisadi amaçlı transfer harcamalarının verimli olduğu ifade edilebilmektedir. Dolayısıyla iktisadi amaçlı transfer harcamaları

Üretim ve milli gelir üzerinde etkili olduğu verimli transfer harcamaları olarak kabul edilirken sosyal amaçlı transfer harcamalarının üretim ve milli gelir üzerinde doğrudan etkisinin olmaması nedeniyle verimsiz transfer harcamaları kabul edilmektedir. Yalnız sosyal amaçlı transfer harcamalarının milli ekonomi açısından uzun dönemde milli geliri artırdığı ifade edilmektedir. Bu nedenle transfer harcamalarının verimlilik kriterine göre sınıflandırılmasında hangi giderlerin verimli hangilerinin verimsiz olduğu tam anlamıyla ayırmak g kabul edilmektedir (zen, 2002:6).

2.1.4. Cari Transferler ve Sermaye Transferleri

Transfer harcamalarının cari ve sermaye transfer harcamaları olarak sınıflandırılması yapılan harcamaların faydasının süresine göre ayrılmaktadır. Cari transfer harcamaları faydası döneminde yok olan (veya 1 yıldan az) harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Cari transfer harcamalarına; emekli dul ve yetim aylıkları ve ğrenci bursları, geriverilecek paralar, i ve dış borç faiz demeleri, KİT'lerin görev zararları, örnek gösterilebilmektedir (etinkaya ve Aslantaş, 2019:44-45).

Sermaye transfer harcamalara ise faydası döneminde yok olmayan ve gelecek dönemlerde devam (veya 1yıldan fazla süren) harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Sermaye transfer harcamalara; kurumlara katılma payı, kamulaştırma ve sermaye teşkili harcamalar örnek gösterilebilir (Tekpınar, 2013:40). Aynı zamanda sermaye transferi harcamalarının cari ve yatırım harcamalarından ayıran en tipik özelliği daha uzun dönemli yatırım harcamaları için gerçekleştirilmesidir.

2.1.5. İktisadi Amaçlı Transferler

Sübvansiyon olarak da ifade edilen iktisadi amaçlı transfer harcamaları; iktisadi ve sosyal politika amaçlı olarak uygulanan politikalarda geniş ölçüde yararlanılan negatif vergiler şeklinde ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle kamu fonları aracılığıyla finanse edilen çeşitli yardımlar olarak ifade edilebilmektedir (Susam, 2016:122).

İktisadi amaçlı transfer harcamaları, devletin belirli bir karşılık beklemeden ekonomik ve mali amaçlar doğrultusunda çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak belli kesimlere yaptığı harcamalar olması nedeniyle mali ve iktisadi transfer harcaması olarak da ifade edilmektedir. Ayrıca devletlerin iktisadi amaçlı transfer harcamalarının gerçekleştirme amacı hedeflemiş olduğu ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasıdır. Bu nedenle devlet belirlemiş olduğu ekonomik büyüme ve kalkınma hedefleri

doğrultusunda sübvansiyon ve teşviklerle transfer politikası uygulamaktadır (Tekpınar, 2013:41-42).

Aynı zamanda devlet tarafından gerçekleştirilen sübvansiyon harcamaları işletme sübvansiyonları ve sermaye (yatırım veya donanım) sübvansiyonları olarak ikiye ayrılmaktadır. Devlet ve ona bağlı kurumlarca ekonominin çeşitli kesimlerindeki işletmelere; endüstriyi, ticareti ve tarımı özendirerek daha duruma gelmelerini sağlamak amacıyla karşılık verilen yardımlar işletme sübvansiyonu olarak nitelendirilmektedir. Sermaye (yatırım veya donanım) transferleri ise özel veya kamu kuruluşlarının aktif unsurlarına yönelik harcamalara katılma şeklinde finansman yüklerini hafifletme amacı taşıyan sübvansiyonlardır. Bu nedenle sermaye sübvansiyonları ülkelere göre değişmekle birlikte karşılıksız veya faiz karşılığında verilmektedir (Nadaroğlu, 1998:127-128).

Ekonominin çeşitli kesimlerinde bulunan işletmelerin sağlıklı finansal yapıya sahip olması amacıyla verilen sermaye sübvansiyonları ilke olarak yatırımların genel finansman problemleriyle ilişkili olmayan özel nedenlerle verilmektedir. Bu nedenle büyük yatırım projeleri ve araştırma faaliyetlerinin finansmanı için verilen sübvansiyonlar bu grupta yer almaktadır. Sermaye sübvansiyonları uygulaması ile işletmelere veya bazı kamu kurumları yararına hazineden kaynak transferi gerçekleştirilmektedir (Kalaycı, 2016:7).

2.2. Gelir Dağılımı ve Türleri

Gelir; üretim ve hizmet süreçleri sonucunda elde edilen parasal veya nesnel getiri olarak ifade ederken milli gelir ise; belli bir dönemde ülke içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin toplamı olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda milli gelirin kişi veya sosyal gruplar arasında paylaşılma biçimini belirleyen toplumsal ilişkilere bölüşüm ilişkisi denilmektedir. Bölüşüm ilişkisi sonucunda kişi ya da gruplara düşen gelire ise gelir dağılımı denilmektedir (Sönmez, 2001:193).

Ekonomik açıdan ulusal geliri dağılımı anlamına gelen gelir dağılımı çeşitli bölümlere ayrılarak nitelendirilebilmektedir. Bunlar; sektörel gelir dağılımı, coğrafi gelir dağılımı, fonksiyonel ve kişisel gelir dağılımı vb. şekilde ifade edilebilmektedir (Türk, 2015:281-283).

Ekonomik süreç içerisinde fonksiyonel gelir dağılımı sonucunda ortaya çıkan gelir brüt gelir olarak nitelendirilmekte ve bu gelir türüne birincil gelir dağılımı denilmektedir. Gelirin yeniden dağılımı ile ilgili konuları kapsayan gelir ise ikincil gelir dağılımı olarak

ifade edilmektedir. Dolayısıyla ikinci gelir dağılımı devletin toplumun gücünü korumak amacıyla sosyal ve ekonomik nedenlerle birincil gelir dağılımını düzenlemesi olarak nitelendirilebilmektedir. Devlet müdahalesi sonucunda gelir dağılımının daha adaletli hale getirmesi nedeniyle ikincil gelir dağılımı birincil gelir dağılımına göre daha adaletli kabul edilmektedir. Gelir dağılımını daha adaletli hale getirmek amacıyla devletin elinde gelir dağılımı fonksiyonunu etkileyebilecek çok sayıda araç bulunmaktadır. Bu nedenle devletler gelir dağılımındaki farklılıkları azaltmak amacıyla öncelikle gelirin elde edilme süreci içerisinde önlemler alarak dengesizliğe neden olan koşul ve şartları değiştirme veya ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetlerde bulunurlar. Devletlerin bu yönde yapılacak faaliyetler genellikle; ücret farklılıklarını azaltmaya yönelik önlemler, asgari ücret uygulamaları, enflasyonla mücadele, üretici ve tüketiciyi korumak amacıyla tarımsal ürün fiyatlarına müdahale, toprak reformu, rekabeti engelleyici uygulamaları yasaklayan yasal düzenlemeler, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını azaltıcı tedbirler şeklinde sayılabilir. Devletler belirtilen faaliyetlere yönelik olarak genellikle temel maliye politikası aracı olan kamu geliri, borçlanma ve kamu harcamalarını kullanmaktadır. Gelir dağılımının bireyler, sosyal gruplar, faktör sahipleri, sektörler vb. yönünden incelenmesi ile çeşitli gelir dağılımı türleri ortaya çıkmaktadır. Gelir dağılımı çeşitleri içerisinde en büyük önemi kişisel ve fonksiyonel gelir dağılımı taşımaktadır. Bu gelir dağılımların yanı sıra sektörel ve bölgesel gelir dağılımları da önemlidir (Tekpınar,2013:42-43).

2.2.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Çeşitli ülkelerdeki gelir dağılımının (veya gelir eşitsizliğinin) karşılaştırılmasına olanak sağlayan kişisel gelir dağılımı, farklı ülkelerde ekonomik sistemlerin gelir dağılımını nasıl etkilediğini göstermektedir (TÜSİAD, 2000:35). Aynı zamanda kişisel gelir dağılımı, milli gelirin birey, aile ve gruplar arasında nasıl dağıldığını ifade etmekle beraber milli gelirin ülke nüfusunu oluşturan vatandaşlar tarafından nasıl paylaşıldığını göstermektedir. Kişisel gelir dağılımı yapılırken bütün vatandaşlar eşit olarak düşünülmekte ve sosyal sınıf farklılıkları dikkate alınmamaktadır. Kişisel gelir dağılımı ülke içerisinde belirli bir dönemde oluşturulan tüm gelirin birey ve haneler arasında nasıl bölüştürüldüğünü ortaya koymasının yanı sıra, birey ve hanelerin sosyal ve ekonomik yapısında zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerin belirlenmesini sağlamaktadır (Tekpınar, 2013:45).

Kişisel gelir dağılımı hesaplaması yapılırken genellikle ülke nüfusu 5 parçaya bölünerek nüfusun %20'sini temsil edene her bir parçanın milli gelir hesaplanmakta ve hane halkı ve gelirin yüzdelerle dağılımı karşılaştırılmaktadır. Kişisel gelir dağılımında adaletsizliğin nedenleri ücret farklılığı, piyasaların rekabet yapısı, toprak maliyetinin dağılımında meydana gelen adaletsizlikler ve bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farklılıkları yer almaktadır (Dinler, 2019:260-265). Bu nedenle kişisel gelir dağılımında adaletin artırılması fırsat eşitliğini sağlamakla beraber sosyal açıdan gelir dağılımı adaletsizliğinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktadır.

2.2.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Üretim sürecinde ortaya çıkan gelirlerin üretim faktörleri ve sosyal ekonomik gruplar arasındaki dağılımını ifade fonksiyonel gelir dağılımı esasında; gerçekleştirilen üretim sonucunda emeğin ücret, sermayenin faiz, toprak sahiplerinin rant ve müteşebbislerin kar gelirlerini hesaplayarak her bir üretim faktörünün gelirden aldığı payı hesaplamaktadır (DPT, 2001:6). Aynı zamanda literatürde fonksiyonel gelir dağılımı birincil gelir dağılımı olarak da nitelendirilmekle beraber daha çok gelirin emek ve emek dışı faktörler arasında dağılımını karşılaştırma amacıyla kullanılmaktadır.

2.2.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Milli gelirin tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasındaki dağılımını inceleyen sektör el gelir dağılımı ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında öngörülerde bulunmanın yanı sıra ülkelerin ekonomi politikalarının hangi sektörlerle yönlendirileceği hakkında bilgiler sunmaktadır (Tekpınar,2013:44). Ülkeler açısından milli gelirin sektörler arasındaki dağılımın bilinmesini çok büyük önemi bulunmaktadır. Neticede ülkelerin kalkınma seviyeleri hakkında bilgiler sunun sektör el geliri dağılımı az gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün, gelişmekte olan ülkeler sanayi sektörünün ve gelişmiş ülkelerin ise hizmet sektörünün en yüksek paya sahip olduğunu belirtmektedir.

Bu nedenle sektör el gelir dağılımında ülke ekonomisinin milli geliri üretim sektörlerine göre ayrılarak tarım, sanayi, hizmet ve diğer sektörlerin milli gelirden aldıkları paylar ve o ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında bilgiler sunmaktadır. Ayrıca yıllara göre bu dağılım incelenerek küreselleşme sürecinde ülkenin hangi sektörlerle ağırlık vermesi veya vermemesi konusunda ülke politikalarına öneriler sunmaktadır.

2.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan insanların milli gelirden ne oranda pay aldıklarını gösteren bölgesel gelir dağılımı, sektör el gelir dağılımı gibi ülkelerin gelişmişlik seviyesi hakkında bilgiler sunmaktadır. Bölgesel geliri dağılımı ülke içerisinde yer alan bölgeler arası refah farkları ve bu bölgeler için uygulanması gereken teşvik ve önlem politikalarının alınmasına yardımcı olmaktadır (Dinler, 2011:113). Ülke içerisinde bulunan bölgelerde yaşayan kişilere göre milli gelirin bölgesel dağılımını ortaya koyan bölgesel gelir dağılımı ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları göstermesi ve ülke politika yapımcılarının ülkenin gelişimini sağlamasında geliştirecekleri politikalar açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

2.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçümü

Gelir eşitsizliği, belli bir orandaki nüfus diliminin ulusal gelirden aldığı payın, diğer nüfus dilimlerinin aldığı paylarla karşılaştırılmasıdır. Bu nedenle gelir payları arasında farkın fazla olması gelir dağılımı eşitsizliği (adaletsizliği) artırmaktadır. Dolayısıyla gelir dağılımı açısından üzerinde durulması gereken en önemli konu bu eşitsizlik veya adaletsizliğin nasıl ölçüleceği hususundadır.

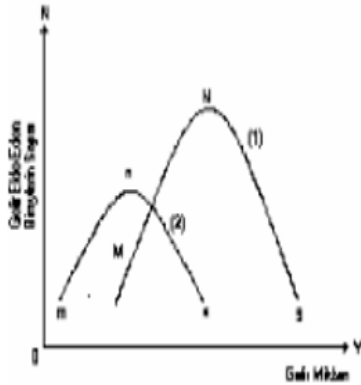
Ülkeler açısından gelir dağılımı eşitsizliği, genellikle gelirin oluşum sürecinde ortaya çıkmakta ve başlamaktadır. Bu nedenle eşitsizliğin ortaya çıkmasında servet dağılımında meydana gelen eşitsizlik, eğitim ve fırsat eşitsizliği ve faktör fiyatlarında meydana gelen dengesizlikten kaynaklandığı söylenebilmektedir. Yapısal ve sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olarak toplumun büyük çoğunluğunun yeterli düzeyde servete sahip olamaması beraberinde sahip olduğu üretim faktörleri açısından yeterli geliri elde edememe sorununu beraberinde getirmektedir (Eriş, 2001:199).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde devletin vergileme, kamu harcamaları ve kamu borçlanması gibi geliri yeniden dağıtıcı politika uygulamalarının geliri düşük olan gruplar lehine iyileştirememesi, genellikle yeterli sermayeleri olmayan ve emekleri ile geçimlerini sağlamak zorunda olan geniş kitlelerin verimli olmayan istihdama yönelmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle gelir dağılımı eşitsizliği beraberinde siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlara yol açmaktadır. Dolayısıyla gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla bu dağılımın zaman içinde seyrinin belirlenerek gerekli önlem ve politikaların alınarak uygulanması gerekmektedir (Alkın, 1995:142).

Ekonomi tarihinde gelir dağılımını ölçmeye yarayan çeşitli ölçütler geliştirilmiştir. Başlangıçta ücret, kira ve kârlar arasındaki farklılıkların incelendiği fonksiyonel gelir dağılımı kullanılmasına rağmen, Pareto ile birlikte gelirin ölçek dağılımı üzerinde yoğunlaşmamaktadır (DPT, Gelir Dağılımı ve Politikaları,1994:3). Eşitsizlik yöntemlerini açıklamak amacıyla tarihsel sıralamaya göre öncelikle Pareto gelir dağılımı ölçütü, Lorenz eğrisi ve Gini katsayısının tanımı yapılacak ve daha sonra diğer eşitsizlik ölçüm yöntemleri olan yüzde payları analizi ve KuznetKatsayısından bahsedilecektir.

2.3.1. Pareto Gelir Dağılımı Formülü

Pareto'ya göre, ulusal gelirin aileler arasında bölüşümü genellikle toplum açısından piramit benzeri bir dağılım gösterdiğin belirtmektedir. Aynı zamanda Pareto, bireysel kapasitelerdeki farklılıklar nedeniyle gelirin, kişiler arasında eşit bir biçimde dağılmayacağını öne sürmüştür. Bu bir yasa niteliğindedir ve değişmezliğe sahiptir (Karakayalı, 2002:72-73).

Şekil 3 : Pareto Gelir Dağılımı

Kaynak: Karakayalı, 2002:72

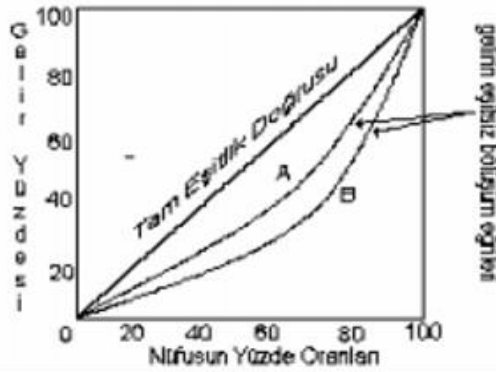
Aşağıdaki Şekil 3'de görüldüğü üzere piramidin tepesinde o toplumun en yüksek gelir seviyesine ulaşmış birkaç aile bulunmakta ve piramidin altına doğru inildikçe düşük gelir seviyelerine doğru genişlediği görülmektedir. Şekil 3'te yer alan 2 numaralı eğri 1 numaralı eğriye göre daha büyük bir gelir eşitsizliği durumunu temsil etmektedir. Bunun nedeni 2 numaralı eğrinin daha yatık bir şekle sahip olmasıdır. Aynı zamanda 2 numaralı eğri 1 numaralı eğriden daha fakir bir toplumu temsil etmektedir. Gelirin alt dilimlerinde yer alan bireylerin sayısını içeren MN arasındaki uzaklığın kısa olması, fakirlik derecesinin daha yüksek olduğu durumları göstermektedir. Belirli bir dönem süresince bireylerin sahip

olduğu gelire göre dağılım, asimetrik bir görünüme sahiptir. Gelir arttıkça belirli bir gelir düzeyinden sonra gelir sahiplerinin sayısı da sürekli olarak azalma eğilimindedir.

2.3.2. Lorenz Eğrisi

Amerikalı istatistikçi M. Lorenz tarafından gelir dağılımını diyagramla göstermek amacıyla geliştirilen bu eğride bireyle gelirlerinin büyüklüğüne göre küçükten büyüğe doğru sıralanmaktadır. Aynı zamanda Lorenz eğrisinde sıralanan birey veya hane halkı nüfus oranı ve kişilerin elde ettiği gelir birikimine göre karşılıklı olarak gösterilmektedir. Aşağıda Şekil 4'te gösterilen tam eşitlik doğrusuna göre kişilerin nüfus içerisindeki paylarıyla gelirden aldıkları pay birbirine eşittir. Gerçekte eşsizliğin söz konusu olduğu için üst gelir grupları nüfus içerisinde gelir olarak paylarından fazlasını almakta ve alt gelir grupları nüfus içerisinde gelir olarak paylarından daha az almaktadır. Bu nedenle Lorenz eğrisi tam eşitlik doğrusundan uzaklaştıkça dengesizlik artmakta veya yaklaştıkça dengesizlik azalmaktadır. Ayrıca Lorenz eğrisi bir kişinin tüm gelire sahip olması durumunda önce yatay eksene sonra dikey eksene paralel uzanır (Sönmez, 2001:205).

Şekil 4: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Dinler, 2019:263

2.3.3. Gini Katsayısı

İtalyan iktisatçı C. Gini tarafından ülkeler arasında karşılaştırma yapmak ve bir ülkenin gelir dağılımındaki adaletsizliğin seyrini izlemek amacıyla geliştirilen Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini katsayısı, mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusu altında kalan üçgenin alanına oranı olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda Gini katsayısının değeri, gelir düzeyinin büyüklüğüne değil farklı gelir düzeyleri arasında kalan kişilerin sayısına bağlı olarak

değişmektedir (Karakayalı, 2002:76-77). Ayrıca bir ülkede gelir dağılımında ortaya çıkan adaletsizlik ne kadar fazlaysa o ülkede Gini katsayısı o kadar yüksek ifade edilmektedir. Gini katsayısının sıfıra yaklaşması ülkedeki gelir dağılımı adaletsizliğinin azaldığının göstergesidir (Palamut ve Yüce, 2011:4).

2.3.4. Yüzde Payları Analizi

Kişisel gelir dağılımını ölçmek amacıyla kullanılan yüzde payları analiz yönetimi eşitsizlik ölçme yöntemleri içerisinde diğerlerine göre en açık olan yöntem olarak görülmektedir. Bu yöntemde kişisel gelir dağılımını ölçmede haneler %1'lik 100, %5'lik 20, %10'luk 10, %20'lik 5 gruba ayrılarak her grubun milli gelirden aldığı pay karşılaştırılmaktadır. Hane gelirlerine ait yüzde paylarının hesaplanması için toplam kullanılabilir gelirler küçükten büyüğe doğru sıralanmakta ve yüz pay analiz yapılacak sayıda gruplara ayrılmaktadır. Her yüzde gruba düşen kullanılabilir gelir toplam kullanılabilir gelire bölünerek gelire ilişkin yüzde paylar elde edilmektedir. Bu analiz yönteminde gelirin eşit dağılımı için her grubun gelirden aldığı pay ile nüfustan aldığı payın eşit olması beklenmektedir (DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001:7).

2.3.5. Kuznets Katsayısı

Kuznet tarafından sektörel dengesizliklerin toplam üretimin sektörel yüzde dağılımıyla işgücünün sektörel yüzde dağılımına dayanmaktadır. Kuznet katsayısı sektörel üretim ve sektör el işgücü arasındaki farkların mutlak değerlerinin, her sektörün işgücündeki payı ile ağırlandırarak toplamı, sektörel ortalama ürünler arasındaki eşitsizliğin bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır. (DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001:8).

Kuznet katsayısı Gini katsayısı gibi sektörlere göre sınıflandırılmış Lorenz eğrisi ölçüsü olarak değerlendirilmektedir. İki sektörlü bir ekonomiye uygulanan bu katsayı 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Sektörel ortalamanın ülke ortalamasına eşit olduğu durumda Kuznet katsayısı sıfıra eşit olmaktadır. Ancak toplam çıktı tek bir sektör tarafından üretiliyor ve bu sektörün istihdam içerisindeki payı önemsiz derecede küçük ise katsayının değeri 1 olacaktır (Şaylan, 2006:59-60).

2.4. Gelir Dağılımı Düzeltmeye Yönelik Mali Politikalar

Gelir dağılımındaki adaleti sağlamak amacıyla ekonomistler tarafından ortaya adil gelir dağılımı kavramı farkı gruplar arasında gelir açısından büyük uçurumlar

oluşturmayan dağılımdır. Yalnız gelir dağılımının kendiliğinden adil olarak gerçekleşmesi imkansız görülmektedir. Bu nedenle devletler tarafından toplumun gücünü korumak ve birey veya gruplar arasındaki dengesizlikleri azaltmak amacıyla gelir dağılımına müdahale edilmesi sosyal adalet ilkesinin bir gereği olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik açıdan bölüşüm sürecinin kendi akışına bırakılması ekonomik, sosyal, toplumsal ve politik açıdan önemli sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle devletlerin gelir dağılımında ortaya çıkan adaletsizlikleri ortadan kaldırması veya azaltması için politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Milli gelirin tüketici birimleri arasında dağılımı değiştirmek iki şekilde mümkündür. Bunlardan birincisi; milli gelirin tüketici birimleri arasında dağılımını belirleyen asli faktörleri değiştirmek iken ikinci ise; milli geliri, kamu gelirleri ve kamu harcamaları yoluyla yeniden dağıtarak gerçekleştirilebilmektedir (Bulut, vd. 2019:248-250).

Hükümetler fırsatları eşitleyerek ve varlıkları yeniden dağıtarak gelir dağılımını daha adil hale getirebilmektedirler. Yalnız düşük gelir gruplarının birincil veya ikincil gelir dağılımı yoluyla gelir düzeylerini önemli ölçüde değiştirmeleri, bu grupların geliri kullanma biçimlerini değiştirmez ve gelirin tümüne yakın bölümünü tüketim harcamalarını kullanmaya devam etmeleri durumunda var olan dengesizliği ortadan kalkmaz. Bu nedenle asıl önemli olan Asıl önemli olan birincil gelir dağılımını değiştirerek gelir dağılımında adaletin istenilen düzeyde sağlanmasıdır (Yılmaz, 2015: 362).

Gelir dağılımı adaletini sağlamanın en önemli yolu gelirin daha düşük gelirli lehine çeşitli ekonomik araçlar kullanarak yeniden dağıtılmasıdır. Kamu maliyesi politikaları araçları vergiler, kamu harcamaları ile birlikte ekonominin kayıt altına alınması, ücret politikası, fiyat politikası gibi her alanda gelir dağılımı adaletini sağlayabilecek en önemli araçlardır. Ülke ekonomisi içerisindeki bütün bireyler yaşamı boyunca üretim sürecine emek, sermaye ve servetleriyle katılarak kendi yaşamlarını sürdürmek için yeterli geliri sağlayacak durumda değildir. Özellikle hastalık, sakatlık, yaşlılık veya işsizlik gibi sosyal risklerle karşı karşıya olan bireyler devletin kendi kusurları olmaksızın geçimlerini tamamen veya kısmen sağlaması için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Devletlerin gerekli tedbirleri alması için kanunların vermiş olduğu yetkilere dayanarak maliye politikası araçları bulunmaktadır (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 251).

2.4.1. Kamu Gelir Politikaları

Günümüzde devletin üstlenmiş olduğu görevlerin artması ve faaliyetlerin genişlemesi ile birlikte hedeflenen maliye politikasının amaçları da farklılaşmıştır. Maliye politikasının önemli hedeflerinden biri olan ekonomik istikrarı sağlamada, gelir dağılımında adaletin sağlanmasında kamu gelirleri etkin kullanmaktadır. Gelir dağılımının adaletsizliklerinin giderilmesi açısından kamu gelirleri politikaları, doğru kullanıldığı takdirde gelir dağılımında daha adaletli bir bölüşüm sağlanmaktadır.

Gelir dağılımında adaletin sağlanması için vergi oranları önemli birer araç olarak görülmektedir. Ülke içerisinde üretilen tüm malların tek düze bir oranla vergilendirilmesi farklı gelir gruplarında yer alan bireyler açısından adaletsizliği artıracaktır. Bu nedenle vergiler üzerinde oran belirlenirken yaygın ve zorunlu ihtiyaçlara cevap veren mal ve hizmetlere düşük vergi oranı lüks ihtiyaçlara cevap veren mal hizmetlere yüksek vergi oranları uygulanarak vergi oranlarının mal ve hizmet gruplarına göre sınıflandırmak gerekmektedir. Bu nedenle hükümetler ulaşmak istedikleri amaçlar doğrultusunda uygulanacak vergi politikalarını belirlemektedir. Eğer hükümetlerin ulaşmak istediği temel amaç tam eşitlik ise, hükümetler ortalama gelir üzerinde yer alan tüm fazlalıkları vergilendirerek bu vergileri ortalamanın altına geliri olan birey veya gruplara transfer edebilir. Ancak eğer hükümetler tam eşitlik yerine sadece gelir dağılımında eşitsizliği azaltmak veya gelir dağılımında adaleti sağlamayı temel amaç olarak belirlemişse yüksek gelir gruplarından daha yüksek oranda vergi politikaları uygulaması gerekmektedir (Erdem vd, 2013: 117).

Vergilerin dolaylı olup olmaması vergi tekniği açısından önemlidir. Zira kamu vergi ile belirli amaçlar gütmektedir. Bu nedenle kamunun kendi finansmanını sağlarken aynı zamanda vatandaşlarının toplumsal, sosyal ve ekonomik durumu düzeltmek için vergi oran, matrah, konu, mükellef durumu, muafiyet ve istisnalarının belirlemektedir. Vergilerin dolaylı yapıda olması fiyat yükselişleri sonucunda vergi yükünün düşük gelir grupları tarafından katlanılmasına neden olmaktadır. Vergilerin dolaysız yapıda olması halinde ise vergi yüküne genellikle yüksek gelir gruplarının katlanmasına neden olmaktadır (Akdoğan, 2014:446). Ayrıca vergi uygulamalarında dolaylı vergilerin ağırlığının artırılması, marjinal tüketim eğilimi yüksek olan düşük gelirli grupların aleyhine olmaktadır. Bu nedenle ücretli kesimlerden alınan vergilerin yüksek oranlı olması asgari ücretlerin büyük oranda vergilendirilmesine neden olmakta ve emek sınıfının aleyhine sonuçlar doğurmaktadır

(DPT,2001:63-74). Dolayısıyla düşük gelir gruplarının korunması amacıyla hükümetin uygulayacağı politikalarda dolaylı vergilerin ağırlığının yüksek olmaması gerekmektedir.

Kişisel gelir vergileri mükelleflerin bir takvim yılı içerisinde elde etmiş oldukları gelirin safi tutarı üzerinden alınmaktadır. Kişisel gelir vergileri artan oranlı tarife üzerinden hesaplanır ve genellikle yansıtılamaz. Bu nedenle gelir vergileri kişiler arasında gelir dağılımını eşitleme yönünde etkili olduğu kabul edilmektedir. Yalnız bu durum belirli varsayımlar altında doğru kabul edilmektedir. Kişisel gelir vergilerini gelir dağılımını eşitleyici yönde etkilemesi gelir vergisinin genel bir vergi olması yani her çeşit kazanç ve iratları aynı vergi tarifeleriyle vergilendirmesi halinde mümkün görülmektedir. Dolayısıyla gelir vergisinin kanunda vergiden kaçınma durumlarının olmaması gerekmektedir. Eğer gelir vergisi kanunda vergiden kaçınma durumu olursa istisna ve muafiyetler ve götürü usulde vergilendirmeler vergi karşısında eşitlik prensibini bozacağı gibi aynı zamanda tüketiciler arasında milli gelir dağılımı bozmaktadır. Gelir vergisinin artan oranlı olması nedeniyle yüksek gelirli olanlardan alınan vergi oranının düşük gelirli olanlardan alınan vergi oranına göre toplumsal refahı daha az azalttığına dair görüşler bulunmaktadır. Dolayısıyla yüksek gelirli kesimden artan oranlı olarak gelirin kamu harcamaları biçiminde düşük gelir gruplarına transfer edilmesi sağlanarak gelir yeniden dağılmaktadır. Ancak bu durumun başarılı olabilmesi için gelir üzerinden alınan verginin başkalarına yansıtılmaması gerekmektedir (Bulut vd, 2019:251).

Kurumlar vergisi gelir vergileri grubunda yer aldığından yansımayan veya yansıtılması istisnai şartların varlığına bağlı vergilerdir. Bu nedenle şirketler halka açık anonim şirket değilse hisse senetlerinin yüksek gelir gruplarına dağıldığı ve kurumlar vergisinin gelir dağılımında eşitsizliği arttırdığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda istisnalardaki ve muafiyetlerdeki artış gelir dağılımında bozulmaya yol açan diğer faktörler arasında yer almaktadır. Ülkemizde alınan kurumlar vergisi gelir dağılımını bozan bir etkiye sahiptir. Gelişmiş ülkelerde genellikle ulusal geliri daha fazla artıran riskler ve yatırımlar vergisel teşviklerden yararlanırken ülkemizde her tür kurum kazancı söz konusu olanlardan yararlanmaktadır (Yılmaz, 2015:362).

Ülkemizde gelir vergisi uygulamalarına bakıldığı zaman hiç de adil olmayan bir uygulama göze çarpmaktadır. Ülkemizde mali sistemin yapısal bozuklukları ve sık getirilen aflar gerek gelir tespitini imkânsız hale getirmekte ve önemli oranda gelir kaybı ile kayıt dışılık söz konusu olmaktadır.

Vergi gelirlerinin diğerk bir kalemi olan tüketim vergileri; üretilerek satılan mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler olarak nitelendirilmektedir. Mal ve hizmetlerin fiyatları içerisinde gizlenerek vergilendirilen bu vergiler, alıcıların ekonomik durumlarını göz önüne almamaktadır. Dolayısıyla tüketim vergileri genel olarak gelir dağılımında adaletsizliği artııcı nitelikte kabul edilmektedir. Aynı zamanda marjinal tüketim eğilimi yüksek olan alt gelir grubundaki tüketicilerin gelirleri içerisinde tüketim vergilerinin oranı yüksek gelir grubundaki tüketicilere göre daha yüksektir. Bu nedenle tüketim vergileri tersine artan oranlı bir yapıya sahiptir. Ayrıca tüketim vergilerinin büyük bir kısmı piyasa şartlarına bağlı olarak arz ve talep koşullarına göre tüketiciye aktarılabilme özelliği nedeniyle gelir dağılımını yoksullar aleyhine değiştirebilme özelliğine sahiptir (Aktan,2002:145).

Her ne kadar özel tüketim vergilerinin gelir dağılımını iyileştirici etkisi olduğu belirtilse de akaryakıt, beyaz eşya ve doğalgaz gibi alanlarda konulması düşük ve orta gelir grubunun gelirini azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde özel tüketim vergileri tütün, alkol gibi erdemsiz malların kullanımının azaltılması amacıyla alınsa da ülkemizde amacından saparak gelir kalemi haline dönüştürülerek düşük gelir grubunda ağırlığını hissettirmektedir. Tüketim vergileri içerisinde en önemli paya sahip olan KDV’de ileriye doğru yansıma verginin son ödeyicileri tüketicilerdir. Tüketiciler arasında gelir dağılımında adaletsizliği artırır. Düz oranlı olduğu için alt ve orta gelir grubunun durumu daha da kötüleşir (Bulut vd, 2019:251-252).

Servet politikaları temel amacı doğrultusunda varlıkların zenginden fakire doğru yeniden dağıtılmasını amaçlamaktadır. Gelişmiş ülkelere göre az gelişmiş ülkelerde servet dağılımı açısından çok büyük dengesizlikler bulunmaktadır. Servet dağılımında meydana gelen bu dengesizlikler az gelişmiş ekonomilerin kalkınmasını engellemektedir. Bu nedenle az gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmesi ekonomik ve sosyal açıdan köklü reformlar yapması gerekmektedir. Özellikle yapılacak olan reformların başında gelen toprak reformu gelmektedir. Toprak reformu ile yeniden dağıtım gerçekleştirildikten sonra ilerleyen dönemlerde toprakların satılmasına ve miras yoluyla bölünmesine izin verilmemesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan reformun kısa sürede eski durumuna dönmesi kaçınılmaz görülmektedir (Yılmaz, 2015:365).

Özellikle az gelişmiş ülkeler açısından sanayi ve finansal sermayenin dengesiz bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Yalnız sanayi ve finansal sermayenin yeniden dağıtımı

toprak dağıtımındaki gibi uygun görülmemektedir. Çünkü söz konusu varlıkların verimli şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu nedenle hükümetlerin ekonomik gücün tek bir yapı veya belirli grupların elinde toplanması engellemek için farklı yollara gitmesi gerekmektedir. Dolayısıyla eşitsizliği azaltmanın başka bir yolu varlıklara sahip olan kişi veya kurumların varlıklarına kamu otoritesi tarafından el koyması şeklinde değerlendirilmektedir (Göker, 2016: 1734).

Türkiye’de gelir dağılımı adaleti sağlanması açısından özellikle asgari ücretten vergi alınmaması veya alınacak vergini minimize edilmesi ve oluşacak farkın ücretliye yansıtılması olumlu bir adımdır. Asgari ücretten gelir sahibi olanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi açısından sosyal güvenlik vergilerinin önemi çok fazladır. Yüksek ücretli gruplarla düşük gelire sahip grupların arasındaki refah farkının açılmaması için prim oranları optimal olmalıdır. Transfer harcamalarının gelirin yeniden dağılımına etkisi vergi sisteminin yapısına ve ekonominin içinde bulunduğu duruma göre değişiklik göstermektedir. Transfer harcamalarının geliri yeni dağıtıcı etkisi sağlam ve kaliteli vergi sistemine dayandırılırsa olumlu etki gösterebilmektedir. Zira devlet, elde etmiş olduğu kamu gelirlerinin büyük bir kısmını yüksek gelir grubu üyelerinden elde ederek transfer harcamaları yoluyla düşük ve orta gelir gruplarının yararına harcarsa gelir dağılımı açısından gruplar arasında dengenin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ancak vergi sistemi tersine artan oranlı vergilere dayandırılarak kamu harcamaları da lüks ve verimsiz harcamalara kullanılıyorsa, gelirin yeniden dağıtılması, üst gelir grupları yararına olacağı için gelir dağılımı açısından gruplar arasında dengesizliğin artmasına neden olmaktadır (Aydın vd. 2017:480-481).

Vergiye ilişkin politikaları genel olarak özetlersek şu durum karşımıza çıkmaktadır: Genel tüketim malları düşük oranda, lüks tüketime konu olan mallar yüksek oranda vergilendirilmelidir. Dolaylı vergiler kişisel durumları çok fazla göz önünde bulundurmduğundan bu tür verginin uygulanacağı mal ve hizmetler doğru bir biçimde belirlenmelidir yoksa düşük gelir grupları bu vergilendirme sonucu olumsuz etkilenecektir (Bulut vd, 2019:250).

2.4.2 Kamu Borçlanma Politikaları

Borçlanma, devletin ikincil önemli finansman kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Yalnız devletlerin borçlanma gerçekleştirirken; alınan borcun getirisi, kullanılacak yatırım alanlarının belirlenmesi, borçlanma ve geri ödeme koşullarında en uygun zaman ve vade

yapısını tespit ederek borç yönetiminin etkinliğini sağlaması gerekmektedir. Zira borç yönetiminin başarısız bir şekilde yürütülmesi borçlanma miktarında meydana gelen değişimlere göre enflasyonist ve deflasyonist etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle borçlanma araçlarının ihraç edildiği piyasaların büyüklük ve gelişmişlik düzeyi yatırımcıların gelecekle ilgili beklentileri borçlanma araçlarının seçiminde son derece önemli görülmektedir (Aklan, 2000: 125).

Kamu açıklarını finanse etme amacıyla devlet tarafından kullanılan yöntemlerden birisi olarak borçlanma iç ve dış borçlanma olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Normal olarak devletler genellikle iç piyasalardan borçlanmaktadır. Ancak bazı sebeplerden kaynaklı olarak devletlerin dış borçlanmaya mecbur kaldığı ve tercih ettiği durumlar söz konusu olabilmektedir. Özellikle bir ülkenin ekonomik kalkınmasında finansmanında iç kaynaklar devamlı olarak kullanırken dış finansman kaynakları geçici nitelikte kullanılmaktadır (Türk, 2015: 292). Bu tanımlamaya göre iç borçlanma kamu bütçesinde yer alan hizmetlerin finansmanı için ülke içi kaynakların kullanılmasını sağlayan borçlanma şekli olarak tanımlanmaktadır. Bu borçlanma kaynaklarından birisi olarak kabul edilen Merkez Bankası iç borçlanmada başvurulabilecek en kolay kaynaklardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Merkez Bankası iki yöntemle borçlanmada kaynak olabilir. Bunlardan ilki bankalarla birlikte, bankalar gibi hazine aracılığıyla borç vermesi, diğeri de kısa vadeli avans aracılığıyla borç vermesidir.

Hazine kanalıyla borçlanma, genellikle vadesi ve tutarı önceden ilan edilen ve ihalelerle yapılan tahvil satışları yoluyla gerçekleşmektedir. Uygulamada, hazine bonoları emisyonlar için kullanılabilir hale gelebilir. Burada dikkat edilmesi gereken şey, bu niyetin gerçekleşse bile başarısını engelleyen mekanizmalar oluşturmaktır. Hazine'nin tahvil ve bono satışlarından sonra ikinci en önemli iç borçlanma kaynağı merkez bankasından kısa vadeli avans kullanımudur. T. C. Merkez Bankası (TCMB) tarafından açılan kısa vadeli avanslar, kısa vadeli avans gibi görünmemektedir. Kısa vadeli avanslar, 1 yıl içinde kullanılması ve geri ödenmesi gereken kredilerdir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın bağımsızlığına uygun avans ödemeleri 1998 yılında durdurulmuştur. Bunların yanı sıra devlet, kişisel birikimlerinin yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarından kaynak sağlayabilir (Aykut, 2019: 8).

Gelişmekte olan ülkeler açısından iç borçlanma kaynaklarının kalkınma finansmanı açısından yeterli olmaması ve gerekli fonların oluşturulamaması nedeniyle dış borç

kaynaklarına başvurulabilmektedir. Ancak iç ve dış borçlanma kaynaklarında istenilen hedefe ulaşma açısından etkin borç yönetiminin sağlanması gerekmektedir (Esener, 2013:13).

Devletin iç borçlanması nedeniyle yapmış olduğu faiz ödemeleri transfer harcaması olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle devlet borçlarının gelir dağılımı üzerinde etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bu durumun yanı sıra devletin borçlanma tahvillerine uygulamış olduğu faiz oranları, vergi kanunlarındaki vergi istisna, muafiyet ve indirimler ekonominin içinde bulunduğu konjektürel duruma göre gelir dağılımı üzerinde olumlu veya olumsuz etkiye neden olabilmektedir. Devletin yapmış olduğu kamu borçlanmasının amacı ne olursa olsun istihdam ve gelir dağılımı üzerinde çeşitli etkilere neden olmaktadır. Zira devlete borç veren kesimin yüksek gelir grubuna sahip bireylerden oluşması nedeniyle devlet borçlarına ödenen faizler tekrar yüksek gelir grubuna aktarılmakta ve bu durum gelir dağılımında adaletsizliğin artmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2008: 28). Aynı zamanda enflasyonist dönemlerde borçlanmanın gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkileri düşük gelir grupları üzerinde daha fazla etkisini göstererek gelir dağılımı üzerinde adaletsizliğin artmasına neden olmaktadır.

Borçlanma politikasının gelir dağılımı üzerinde etkilerini incelendiğinde borçlanma politikasının gelir dağılımında adaleti sağlaması için etkin bir borç yönetiminin olması gerektiği görülmektedir. Aksi takdirde borç yönetiminin başarısız olması gelir dağılımında adaletin bozulmasına neden olarak düşük gelir gruplarından yüksek gelir gruplarına gelir aktarımına neden olmaktadır. Ayrıca devlete borç veren ve borcu finanse eden kesimin aynı olması, borçlanmadan elde edilen gelirlerin vergi muafiyeti olmaması ve daha uzun vadelere yayılabilmek ihtimallerinin olması gibi konuların üzerinde durulması gerekmektedir.

2.4.3. Kamu Harcamaları Politikaları

Kamu harcaması devletin ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolü itibariyle kamu ihtiyaçlarını karşılamak üzere kamunun yetkili organlarınca belli usul ve esaslara dayalı olarak yapmış olduğu giderlerdir. Devlet, bazı mal ve hizmetleri ücretsiz sunmasının yanı sıra yapmış olduğu harcamalar yoluyla bireylerin reel gelirleri önemli ölçüde etkileme gücüne sahiptir. Bu durum harcamalarının dağılımlarının parasal gelir dağılımından farklı olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle devletin hangi gelir gruplarına yönelik yapılan harcamalara ağırlık verdiği gelir dağılımı açısından büyük önem arz etmektedir. Örneğin

kamu harcamalarının gelir durumu düşük olan gruplara daha çok yararlanıyorsa gelir dağılımı iyileştirici etkisi olduğu ifade edilirken tam tersi olarak yüksek gelir grupları daha çok yararlanıyorsa gelir dağılımını kötüleştirici etkisi olduğu ifade edilmektedir (Ürper,2018:45).

2.5. Transfer Harcamaları ve Gelir İlişkisi

Yapılan transfer harcamaları kişilerin gelirlerini, harcamalarını dolaylı olarak etkiler. Bu sebeple transfer harcamaları ve gelir arasından sıkı bir ilişki vardır. Bu kısımda transfer harcamaları ve gelir arasındaki ilişkiden bahsedilecektir.

2.5.1. Transfer Harcamalarının Gelir Seviyesine Etkisi

Transfer harcamaları, hükümetin mal ve hizmet alımlarından farklı olarak toplam talep üstünde dolaylı bir etkide bulunur. İlk olarak tüketim harcamaları üstündeki etkisi yoluyla transfer ödemeleri toplam talep düzeyini etkiler, sonra az bir ölçüde yatırım harcamalarını da etkileyebilmektedir (Öztürk, 2011:284).

Kişilere yapılan transfer ödemelerinin gelir seviyesine etkisi şöyle izah edilebilir. (Y=Milli Gelir, C=Tüketim Harcamaları, I=Yatırım Harcamaları, G=Devlet Harcamaları, a=Otonom Tüketim Harcaması, c=Marjinal Tüketim Eğilimi, R=Kişisel Gelir)

$$Y=C+I+G$$

$$C= a +c (Y+R)$$

$$Y=a +c(Y+R)+I+G$$

$$Y= 1/1-c(a +I+ G+ cR)$$

$$Y= (c/1-c)R$$

Milli Gelir Düzeyinde $\Delta Y= (c/1-c) \Delta R$ kadar değişme olur. Transfer ödemelerinden yararlananların marjinal tüketim eğilimi ($c<1$ varsayımı ile) 1'den küçük varsayılmaktadır. Eğer transfer ödemeleri alanların marjinal tüketim eğilimi 1'e eşit olursa bu durumda transfer ödemelerinin milli gelir seviyesine etkisi de kamu giderlerinin etkisi gibi olur (Dinler, 2019:437).

Transfer harcamalarının etkisi ile milli gelirden bir değişme olmaması transfer ödemeleri alanların da vergileri ödeyenlerin de aynı gelir grupları olması durumunda veya

ekonomide bütün gelir gruplarının marjinal tüketim eğilimlerinin aynı olduğu varsayımı altında gerçekleşir. Böylece transfer harcamalarındaki genişletici etki verginin daraltıcı etkisini yok eder ve milli gelirden bir değişim beklenmez. Etkinin ne yönde oluşacağı sonucuna ulaşabilmek için transferleri alanların ve vergiyi ödeyenlerin gelir grupları bilinmelidir.

2.5.2. Transfer Harcamaları ve Gelir Aktarımı

Transfer harcaması olarak kabul edilen harcamaların finansmanı bir gruptan alınan vergi gelirlerle karşılanmakta ve bir başka gruba çeşitli nedenlerle karşılıksız olarak aktarılmaktadır. Bu şekilde yapılan harcamalarla gelir aktarımı yapılmaktadır.

Bireylere doğrudan yapılan aynı ve nakdi yardımların genellikle düşük gelirlilere ve emeklilere ödemeler olduğu düşünülürse bu giderlerin artışı gelir dağılımını eşitleyici yönde etkide bulunacaktır. Ancak bu giderlerin bir kısmından gelir grubu gözetilmeksizin bütün yurttaşlar da yararlanmaktadır. Bu durumda giderlerin ayrı ayrı özellikleri incelenerek bu yöndeki etkisi saptanması gerekmektedir (Solmaz ve Avcı, 2017:52).

Teşebbüslere yapılan para ödemeleri düşük gelirlilere doğru gelir aktarıcı etkisi olmaz. Vergi borcunu azaltıcı vergi yardımı ve bu tip görünmeyen transfer giderler yüksek gelirlilerin yararlanacağı tipte ise yatırım indiriminde olduğu gibi büyük yatırımlara tanındığı zaman yüksek gelirlilere doğru olacağından gelir dağılımını eşitlemeye değil eşitliklessnessi artırma yönünde etkisi olmaktadır. Negatif vergi şeklindeki transfer gider ise düşük gelirlilere yapılacağı için gelir dağılımını eşitliğini sağlamaktadır (Öncel,2017: 1-14).

Piyasa fiyatının altında fiyatlarla mal ve hizmet sunulması durumunda bu mal ve hizmetlerden herkesin yararlanması mümkünse gelir dağılımını değiştirici bir etkisi olmaz. Ancak bu mal ve hizmetleri daha çok yüksek gelirliler alırlarsa gelir dağılımını bozar, düşük gelirliler alırsa gelir dağılımının düzelmesine yardımcı olur (Çalcalı, 2011: 193).

Devletin düşük faiz oranları ile borç vermesi durumunda bu kredilerden yararlananlara doğru gelir aktarımı olur. Borç faiz ödemelerinde ise devlete borç verenlerin buldukları gelir grupları ve faiz oranlarına bağlı olarak gelir dağılımını etkiler. Bir maliye politikası aracı olarak transferler gelir veya servet dağılımını daha eşit duruma getirdiği ölçüde eşitlik amacına hizmet etmiş olacaktır (Türk, 2015:75) .

2.5. Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi

Transfer harcamaları bazı türleri itibariyle dengeleyici bazı türleri itibariyle daha da bozucu etkiler yapmaktadır. Dolayısıyla devlet bütçesi içinde yer alan transfer harcamaları itibariyle gelir dağılımı üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır. Transfer harcamalarının hepsi gelir dağılımını eşitleyici etkide bulunmaz. Bir kısım transferler gelir dağılımını biraz daha bozmaktadır. Kişilere doğrudan doğruya yapılan yardımlar düşük gelirlilere yapıldığında gelir dağılımını düzeltirken, faiz ödemeleri gelir dağılımında eşitsizliğe neden olacaktır (Solmaz ve Avcı, 2017:50).

Transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini saptayabilmek için bu harcamalardan yararlananların hangi gelir grupları içinde olduklarını araştırmak gereklidir. Transfer harcamalarının gelirin yeniden dağılımına etkisi vergi sisteminin yapısına ekonominin içinde bulunduğu konjoktürel duruma göre de değişmektedir. Transfer harcamalarının geliri yeniden dağıtıcı etkisi iyi bir vergi sistemine dayandırılmasına bağlıdır. Zira devletin kamu gelirlerini artan oranlı vergi tarifleri ile yüksek gelir gruplarından elde ederek bu harcamaların ağırlığını düşük ve orta gelir grubuna yönlendirilmesi gelir dağılımını denkleştirme ve iyileştirmesine olumlu etki sağlamaktadır. Ancak vergi sisteminin tersine artan oranlı vergi tarifelerine dayandırılması kamu harcamalarının lüks ve verimsiz harcamalarda kullanılarak üst gelir gruplarının yararına olarak düşük ve orta gelirli grupların aleyhine olacağı için gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkiye neden olabilmektedir (Türk, 2015: 176).

Yapılan nakdi yardımların tutarı kadar mal ve hizmet talebi muhtaç kişiler tarafından gerçekleştirilmekte ve devlet bir anlamda vergi gelirlerinden elde ettiği finansal gücün bir kısmını uygun görüldüğü kişilere devretmektedir. Dolayısıyla karşılığında herhangi bir üretim hizmeti alınmadan yapılan bağışlar ya da diğer ödemeler örneğin emekli maaşları, işsizlik ödentileri ve şirketlere bağışlar da dahil diğer gelir destekleme ödemeleri gibi harcamalar transfer harcamalarıdır.

Transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerinde doğrudan etkili olması nedeniyle bu harcamaların gelirdi dağılımında adaleti sağlama ve eşitsizliği artırma yönünde etkisi bulunmaktadır. Örneğin devlet tahvillerine ödenen faizlerin genel anlamda gelir dağılımında adaletsizliği artırıcı etkisi bulunmaktadır. Zira genellikle devlet tahvili alan kişiler yüksek gelir grubunda olan kişiler olması nedeniyle faiz geliri elde etmesi ve devletin bu faiz ödemelerini vergiler yoluyla finanse etmesinden kaynaklı olarak yüksek

gelir gruplarının geliri artmakla birlikte düşük gelir gruplarının gelirini azaltıcı etkisi olmaktadır. Bu nedenle tahvil faiz ödemeleri nedeniyle düşük gelir gruplarından yüksek gelir gruplarına gelir aktarımı olmakla birlikte gelir dağılımında adaletsizliği artırmaktadır. Buna karşılık ayrıca devletin transfer harcamaları yoluyla emekli, dul ve yetimlere verdiği maaş, öğrencilere verdiği burslar, sosyal güvenlik harcamaları ve düşük gelir gruplarının gelirini artırıcı sosyal yardımlar gelir dağılımında adaleti artırıcı etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda devlet temel mal ve hizmetlerin fiyatlarını maliyetlerin altında tutarak gelir dağılımını olumlu yönde etkilemeye çalışmaktadır (Taşkesti, 2006: 83).

Kamu harcamaları içinde gelir dağılımı ile en fazla ilgili olanı tartışmasız transfer harcamalarıdır. Bu nedenle transfer harcamalarının gelir dağılımına etkisi ayrı ayrı ele alınarak incelemek gerekmektedir.

2.5.1. Kurumlara Katılma Payları ve Sermaye Teşkili Harcamalar İle İlgili Gelir Dağılımı

Devlet karma ekonomi sistemi içinde değişik kamusal veya özel mal ve hizmet üretir. Devletin bu tür faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerine katılması ve bunların daha etkin, verimli çalışabilmesi için buralara kaynak aktarımı yapması gerekmektedir. Bu transferlerin gelir dağılımına etkisini saptanabilmesi için mevcut kurumların ürettikleri mal ve hizmetlerin hangi tür mal ve hizmet ürettikleri ya da bunların hangi kesme yönelik olduğu önemlidir. Bunun saptanmasının oldukça güç olmasına rağmen üretilen mal ve hizmetin düşük gelir grubundakilere yönelik olması durumunda gelir dağılımına olumlu etkileri olacaktır (Tekpınar, 2013:64).

Gelir dağılımı adaleti açısından yatırımlara istihdam açıcı yönden bakılıp özellikle istihdam sağlayıcı alanlara özel sektör eli ile yatırımların yapılması olumlu bir gelişme olacaktır. Özellikle tarım kesiminde mevcut çalışanlarında bu yeni yatırımlarla beraber tarımdan kaydırılması her anlamda geliri dağılımı adaleti açısından olumlu olacaktır.

2.5.2. İktisadi Amaçlı Transferler İle Gelir Dağılımı

Devletin değişik alanlarda faaliyet gösteren kamu kurum ve kurumlarına yapacağı yardımlar bu grupta yer almaktadır. Kamu mal ve hizmetleri üreten iktisadi teşebbüslerinin zararlarının finanse edilmesi ve daha etkin çalışması için yapılan bu transferlerin hangi amaçlara yönelik üretildiği, hangi grupların yararlandığı gelir dağılımının etkileme yönünü belirleyecektir. İktisadi amaçlı transferler çoğunlukla üretici kesime yapılmaktadır. Bu

kesimler tarımsal kesim ve sanayi kesimsi olarak gruplandırılabilir. Tarımsal kesime yapılan transferlerden siyasi ya da ekonomik nedenlerle bir grup azınlık yararlanıyorsa bu grubun geliri diğerlerine göre daha da artacaktır. Böylece gelir dağılımı bozulacaktır (Tekpınar, 2013:65)

Sanayi kesimine yapılan iktisadi transferler sanayi kesiminin belirli gruplar ellerinde olmasından dolayı gelir dağılımı bozulacaktır. Öyle ki bazı dönemlerde bu gruplardan alınan vergiler yapılan iktisadi transferlerden az olmaktadır (Özen, 2002: 17).

Sübvansiyon ve teşvikler hükümet veya herhangi bir kamu kurum ve kuruluşu tarafından mal ve hizmet üretimine ya da tüketimine yapılan mali bir katkı olarak ifade edilebilir. İktisadi amaçlı mali bir yardım olan sübvansiyonlar asgari gelire sahip olmayan kişi ve hane halkına belirli piyasa mallarından daha fazla tüketmeleri için bu tip malların fiyatları sübvansiyonlar sayesinde ucuzlatılabilir. Böylece gelir dağılımı düşük gelirliler lehine gelir dağılımında adalet sağlar. Düşük gelirli tüketicilerin satın alma güçlerinin artırılması ya da fiyat artışları nedeniyle satın alma güçlerinde meydana gelebilecek azalmanın önlenmesi açısından gelir dağılımında adaleti sağlama aracı olarak iktisadi transferler kullanılmaktadır (Tekpınar, 2013:65).

İhracatın ve üretimin artırılmasına yönelik olarak verilen sübvansiyonlardan genelde gelir seviyesi yüksek kesimler yararlınsa da üretimin istihdamın ve genel olarak milli gelirin artışına yol açan tüm harcamalar kişi başına düşen ortalama geliri arttırdığı ölçüde yoksullarında refahını artırır. Devlet kaynak dağılımında etkinliği sağlamak için dışsal fayda sağlayan yarı kamusal malların üreticilerine sübvansiyon verirken bu sübvansiyonu vergi gelirleri ile finanse etmektedir. Bu nedenle belirli sosyal grupların gelirlerinde azalma olurken sübvansiyon edilen ürünün tüketicilerinin bu malları daha ucuza satın alma imkânının doğması bu kişilerin gelirlerini olumlu yönde etkileyecektir (Aydın vd., 2017:479-481).

2.5.3. Sosyal Amaçlı Transferler ve Gelir Dağılımı

Sosyal refah devlet anlayışına bağlı olarak piyasa tarafından oluşan ve adil olmadığına inanılan gelir dağılımının düzeltilmesi devletlerin görevleri arasına girmiştir. Kişiler hayatları boyunca üretime emekleri veya servetleri ile katılarak ihtiyaçları olan geliri her zaman sağlayamazlar. Bazı durumlarda karşılaştıkları riskler onların devamlı gelir elde etmelerine engel olur. Bu durumlarda gelirler arasında farklılığın artmasına ve

sosyal adaletin bozulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle devlet tedbirler olarak kendi kusurları olmadan hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi nedenlerle hiç gelir elde edemeyen ya da yeterli gelir elde edemeyen vatandaşlarına gelir sağlamak zorundadır. Bu zorunluluğu yerine getirirken sosyal amaçlı transferlerden yararlanmaktadır (Tekpınar, 2013:66).

Sosyal refahın artırılması ve gelirsiz kalan bireylere gelir sağlanması için yapılacak sosyal transfer harcamaları gelir dağılımını en yakından ilgilendiren harcamalardır. Sosyal amaçlı transfer harcamalarının temel amaç ve işlevi gelir dağılımını yeniden sağlayarak devletin düşük gelir gruplarına vergilerle toplamış olduğu kaynakların bir kısmını transfer etmektir. Yapılan sosyal amaçlı transfer harcamalarından düşük gelir gruplarının faydalanması marjinal tüketim eğilimine bağlı olarak toplam talebi artırmakla birlikte gelir dağılımında adaletin artmasına yardımcı olmaktadır. Devletin sosyal güvenlik harcamalarına katılması bir sorumluluk ve görev olmasının yanında bunlara ilişkin primlerin toplanması nasıl ki devlet geliri sayılıyorsa bu yönde yapılacak harcamaların da devlet eliyle yapılması bir mecburiyettir (Aydın, vd. 2017:481).

Sonuçta devlet gerek sosyal güvenlik kurumlarının finansmanına katkı sağlayarak gerekse kamu maliyesi politika araçları ile kendi çabaları ile gerekli ve yeterli gelir elde edemeyen grupların hayat standartlarını iyileştirme amacıyla birtakım faaliyetlerde bulunmaktadır. Böylelikle sosyal amaçlı yardımlar ve sosyal güvenliğin sağlanmasına yönelik transfer harcamaları ile düşük gelirli kişilerin finansal yönden güçlü kılınması ve satın alma güçlerinin artırılması amaçlanmaktadır.

2.5.4. Borç Ödemeleri ve Gelir Dağılımı

Devlet faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli finansmanı sağlayamaz ise borçlanma yoluna giderek bu faaliyetlerini sürdürecektir. Devlet harcama birimlerinden aldığı borçların faizlerini öderken transfer yapmış olur. Faiz ödemelerinin kişisel gelir dağılımını değiştirici etkisi önemlidir. Genelde faiz ödemesi için yapılan harcamaların düşük gelir gruplarından yüksek gruplarına doğru gelirin yeniden dağılımı olduğu gözlenmektedir (Tekpınar, 2013:467).

Devletin iç ve dış borçlanma yoluyla borç verenlere yapmış olduğu faiz ödemeleri transfer harcaması niteliğinde olmasının yanı sıra gelir dağılımını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle devlete borç verme eğiliminde olan kişilere kimler olduğu ve faiz ödemelerinin kime yapıldığı önemli bir husus olarak görülmektedir. Zira düşük gelir grubunda yer alan

bireylerin marjinal tüketim eğilimlerinin yüksek olması nedeniyle tasarruf düzeyleri düşük seviyelerdedir. Ancak yüksek gelir grubuna sahip olan grupların marjinal tüketim eğilimlerinin düşük olması nedeniyle tasarruflarının yüksek olması nedeniyle genellikle borç veren kesimin yüksek gelir grupları ve ticari kuruluşlar olduğu görülmektedir. Bu nedenle devletin borçlanma nedeniyle borç verenlere ödemiş olduğu faiz ödemeleri yoksuldan zengine doğru bir kaynak aktarımı sağlaması nedeniyle gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmaktadır. Transfer harcamaları grubuna dâhil olan faiz ödemeleri kişiler arasındaki gelir dağılımını değiştirir. Çünkü devlet tahvillerini satın alan kişiler daha çok yüksek gelir grubuna dâhil kimselerdir. Buna karşılık alt gelir grubuna dâhil fertlerin faizlerin finansmanına katılma payı oldukça fazla olduğu halde ellerinde bulundurdukları devlet tahvili oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, devlet borçlanmasına ilişkin faizlerin vergi ile finanse edilme halinde normal durum, gelirin yeniden dağılımının fakirlerden zenginlere doğru olmasıdır. Bu koşullar altında kişiler arasındaki gelir dağılımı, sermaye geliri grubu lehinde etkilenir. Bundan dolayıdır ki, devletin borçlanma faiz ödemeleri toplumda gelir dağılımının daha da bozulmasına sebep olmaktadır (Öztürk, 2016: 117).

Kamu borçlarının artması kişiler arasındaki gelir dağılımını etkilemesinin yanı sıra nesiller arası gelir dağılımı üzerinde de etkisini göstermektedir. Kamu borçlarında meydana gelen artışlar bugün yaşayan nesillerin daha düşük maliyetle mal ve hizmetler ulaşmasını sağlarken gelecek nesillerin daha az mal ve hizmet almasına ve maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Kısaca kamu borçlarında bugün meydana gelen artışlar gelecek nesiller üzerine yük bindirmektedir. Faiz ödemelerinin yeniden dağıtıcı etkisinin bazı kriterlere bağlı olduğu görülmektedir. Faiz ödemelerinin finansman kaynakları bu kaynaklar arasında yer alan vergi sistemin yapısı ve ekonominin içinde bulunduğu durum bunlardan bazılarıdır. Borçlanmanın vergi ile finanse edilmesi halinde vergi tarifeleri kuvvetli bir artan oranlılığa sahip ise düşük gelir gruplarının küçük bir oranda vergilendirilmesi söz konusu olacaktır. Böylece kendilerine faiz ödenen kişilerin bu ödemelerin finansmanı için gerekli vergileri ödemek zorunda olmaları gelirin yeniden dağılımının küçük bir hacimde ortaya çıkmasına neden olacaktır. Buna karşılık gerileyici etkiye sahip bir vergi sisteminin gelir eşitsizliğini daha da kuvvetlendirdiği görülmektedir (Yılmaz, 2015:55-57).

Faiz ödemeleri vergi ile değil de borçlanma ile finanse ediliyorsa borçlanma miktarı faiz ödemeleri kadar arttırılarak bununla ilgili kaynağın kendilerine tekrar ödeme yapılacak aynı gelir gruplarından sağlanması söz konusu olacaktır bu durum gelirin yeniden

dağılımına neden olmayacaktır. Sonuç olarak faiz ödemelerinin artmasıyla eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, yatırım ve personel harcamalarının bütçe içindeki payları azalmakta ve gelir dağılımı daha da kötüleşmektedir. Transfer harcamaları içerisinde borç faiz ödemelerinin artması ayrıca bütçeden beklenen ekonomik ve mali amaçlarla sosyal amaçların gerçekleşmesi yönünde uygulanacak politikaları sınırlandırmaktadır. Bu durumda bütçenin konjonktür el esnekliğini azalmasına neden olmaktadır.

3.SOSYAL AMAÇLI TRANSFER HARCAMALARININ GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 1988-2018 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. Türkiye’de Transfer Harcamalarının Sınıflandırılması

Türkiye’de 1950 yılına kadar organik sınıflandırmaya göre yapılan kamu harcamaları bu yıldan itibaren cari ve yatırım harcaması olarak ayrılmıştır. Aynı zamanda 1964 yılından itibaren cari ve yatırım harcamalarının yanına sermaye teşkili ve transfer harcamaları da bu sınıflandırmaya ilave edilerek üçlü bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu nedenle 1950 yılından itibaren Türkiye’de kamu harcamalarının ekonomik sınıflandırmaya geçtiği söylenebilmektedir(Erdem vd., 2015:56).

Ülkemizde 2003 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” çerçevesinde yapılan kapsamlı genel devlet bütçesi; konsolide bütçe, döner ve döner sermayeler, mahalli idareler ve özerk bütçeli kuruluşları kapsamaktadır. Yalnız 2005 yılında Analitik bütçe sınıflandırılmasına geçilerek kamu harcamaları; idari, ekonomik ve fonksiyonel olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır. Böylece, genel devlet kapsamındaki kurumlarca kullanılan bütçe sınıflandırması standart hale getirilmiştir (BÜMKO, 2018: 9-11).

Analitik bütçe sınıflandırması kapsamında cari, yatırım ve transfer harcamalarının alt kalemleri aşağıda Tablo 5’de gösterilmektedir.

CARİ HARCAMALAR	YATIRIM HARCAMALARI	TRANSFER HARCAMALARI
Personel Giderleri	Sermaye Giderleri	Faiz Giderleri
Sos. Güv. Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	*Mamul Mal Alımları	*Kamu Kurumlarına Ödenecek İç Borç Faiz Giderleri
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	*Menkul Sermaye Üretim Giderleri	*Diğer İç Borç Faiz Giderleri
*Üretime Yönelik Mal ve Malz. Alımları	*Gayri Maddi Hak Alımları	*Dış Borç Faiz Giderleri
*Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	*Gayrimenkul Alımları ve Kamulaştırılması	*İskonto Giderleri
*Yolluklar	*Gayrimenkul Sermaye Üretim Giderleri	*Kısa Vadeli Nakit İşlem. Ait Faiz Giderleri

*Görev Giderleri	*Menkul Malların Büyük Onarım Giderleri	Cari Transferler
*Hizmet Alımları	*Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri	*Görev Zararları
*Temsil ve Tanıtma Giderleri	*Stok Alımları	*Hazine Yardımları
* Menkul Mal,Gayrimaddi Hak Alım, Bak. ve Onar. Gid.	*Diğer Serm. Giderleri	*Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yap. Transferler
*Gayrimenkul Mal Bak. ve Onar. Giderleri		*Hane Halk. Yap. Transferler
*Tedavi ve Cenaze Hizmetleri		*Yurtdışına Yapılan Transferler
		*Gelirden Ayrılan Paylar
		Sermaye Transferleri
		*Yurtiçi Serm. Transferleri
		*Yurtdışı Serm. Transferleri
		Borç Verme
		*Yurtiçi Borç Verme
		*Yurtdışı Borç Verme

Tablo 5’te analitik bütçe sınıflandırmasına göre transfer harcamaları kapsamına giren kalemler aşağıdaki gibidir.

- Kurumlara Katılma Payları Ve Sermaye Teşkilleri,
- Kamulaştırma Ve Bina Satın Alımları,
- İktisadi Transfer Harcamaları,
- Mali Transfer Harcamaları,
- Sosyal Transfer Harcamaları,
- Borç Ödemeleri.

3.2. Türkiye Gelir Dağılımı ve Transfer Harcamaları İlişkisi

Türkiye’de transfer harcamalarının gelişimini yıllar itibariyle ayrı ayrı ele alınmakta ve hangi dönemler arasında transfer harcamalarının payının daha fazla olduğu incelenip bunların nedenlerine aşağıda değinilmektedir.

Türkiye’de transfer harcama kalemlerinin yıllar içerisindeki gelişimine bakıldığında önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir. İlk olarak 1963 yılı Planlı Kalkınma Dönemi baz alınır. Transfer harcamalarının konsolide bütçe içindeki payı 1963-1979 dönemlerinde oranlandığında %26,6’dır. Aynı dönem transfer harcamalarına bakıldığında, transfer harcamalarının GSMH ’ya oranı ortalama olarak %5,48 olarak gerçekleşmektedir. Bu oranın en yüksek 1977 yılında %8,1 olup en düşük olduğu yıl 1966 da %4,0 olarak gerçekleşmektedir (Özen,2002:109-110).

Tablo 6 : Kamu Harcamalarının Dağılımı

Plan	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1972-1977 Ortalaması
Cari Harcamalar	45,6	42,6	42,3	42,2	42,3	42,5	42,4
Yatırım Harcamaları	32,3	42	43	43,9	44,6	44,9	43,8
Transfer Harcamaları	22,1	15,4	14,7	13,9	13,1	12,6	13,8
Toplam	100	100	100	100	100	100	100
Cari Harcamalar	45,6	44	40,5	38,8	41,6	43,3	41,6
Yatırım Harcamaları	32,3	32	41,2	41,9	41,1	39,6	39,5
Transfer Harcamaları	22,1	24	18,3	19,3	17,3	17,1	18,9
Toplam	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak:DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s:180

Türkiye, 1970’li yıllarda yüksek fiyatlar ve dış ödeme konusunda güçlükler çekmektedir. Bunun beraberinde 1973’te petrol krizi patlak verdi. Dünyada ortaya çıkan petrol krizinden dolayı petrol fiyatları aşırı derecede artmaktaydı. Türkiye bu durumdan tüketicilerin etkilenmemesi için aşırı artan petrol fiyatlarını tüketiciye yansıtmamaktadır. Bu nedenle maliye ve satış fiyatı arasındaki fark kadar hazineden ödeme yapar. Türkiye petrol fiyatlarının bu kadar yükselmesine rağmen sübvansiyonlarla petrol tüketimini teşvik eden bir politika izler. İşte bu dönemde transfer harcamaları hedeflenenin de üzerinde bir performans sergilemektedir. Transfer harcamalarının bu denli yüksek olmasında KİT ve yerel yönetimlerin elde ettikleri gelirin yetersizliği, belediyenin borç içerisinde olması gibi hususlar vardır. Elde edilen gelirler yapılan harcamaları karşılayamaz durumdaydı. Üstelik bütçe açıkları da çok yüksek oranlarda

seyretmektedir. Bu yüzden 24 Ocak 1980 tarihinde 24 Ocak kararları dediğimiz ekonomi politikası kararları alınır.

1980'lerin başında Türkiye ekonomisinde; enflasyon, düşük kapasite kullanım oranları, yurt içi tasarrufların azalması, dış borç yükünün kötüleşmesi, yurtdışındaki darboğazlar, gelir dağılımı ve vergi yükünde artan eşitsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yukarıdaki sorunların artması ve ekonominin işleyişine olumsuz etkileri 24 Ocak 1980 kararlarının alınması etkili olmuştur. (Bakırtaş ve Aysu, 2018: 3).

24 Ocak kararları Türkiye için çok önem arz etmektedir. Çünkü bu kararlarla beraber ithal ikameci anlayış yerini ihracata yönelik sanayi stratejisine bırakmakta ve dışa açıklık politikaları benimsenmektedir. Fiyatlar piyasa koşulları tarafından belirlenir. Yani buradaki amaç, fiyatların serbest piyasada arz ve talebe bağlı olarak belirlenmesidir (Şen, 2004: 137). Ayrıca KİT'ler açısından bakıldığında ise KİT'lerin ürettikleri malların fiyatlarının ilgili kuruluşlarca belirlenmesine ve KİT'lerin görev zararlarının devletin bütçesinden karşılanması uygulamasına da son verilmesi amaçlanmaktadır. 24 Ocak kararlarındaki amaç, uzun vadede kamu kesiminin ekonomideki payının daraltılmasıdır. 24 Ocak kararları ile beraber ekonomideki borçların sürdürülebilir hale gelmesini sağlamak amacıyla kamu harcamaları azaltılıp, vergilerin artırılması ve böylece kamu gelirlerinin artırılması amaçlanmaktadır. Kamu harcamalarının azaltılmasına yönelik alınan kararlar içerisinde kamuda çalışanların sayısının sabit tutulup ücret ve maaşların ise enflasyonun altında artırılması gibi tedbirler olurken, KİT'lere yönelik alınan tedbirler de ise KİT fiyatlarının artırılması uygulaması vardır. Ancak bu alınan tedbirlere rağmen kamu açıklarındaki artış durdurulamamaktadır (Şen, 2004: 137). 24 Ocak kararlarında ihracata dayalı bir büyüme politikası tercih edilmekte ve bu da adil gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Şöyle ki ihracatı teşvik ödemeleri, tüm dönemlerdeki uygulanan kurumlar vergisi gelirlerinden daha fazla olmaktadır. Yani diğer gelir kaynaklarından ihracatçı kuruluşlara doğru bir gelir aktarımı oluşu sonucuna ulaşılabilir (Özen, 2003: 214).

1980'li yıllardan sonra finansal olarak serbestleşme sürecine girilmekte ve 1989'da tam konvertibilite kararı alınmaktadır. Bu karar Türkiye ekonomisi açısından spekülâtif sermaye girişinin artırılması olarak değerlendirilebilir. Spekülâtif sermaye girişiyle beraber kamu borç oranı yükselmekte ve kamu gelirleri kamu borçlarını karşılayamaz hale gelmektedir. Çünkü kamu gelirlerinin büyük kısmı kamu borç faiz ödemelerine ayrılır. Borçlardaki artışla beraber tekrardan borçlanmak için daha fazla faiz yüküne katlanılmakta ve bu durumda iç ve dış borçlanmayı beraberinde getirmektedir. Ekonomi borç kısır döngüsüne sürüklenir. 1990 yılının

ağustos ayında Körfez krizinin ortaya çıkması yine kamu harcamalarını arttırmaktadır. Yine 1990'dan itibaren kamu açıkları çok hızlı bir şekilde artmakta, kamu gelirleri iç borç ve faiz ödemelerinde yetersiz kalmaktadır. Devlet iç borçlarını finanse etmek için dış borçlanma kaynaklarına ve merkez bankası kaynaklarına başvurur. Yüksek derecede kısa vadeli iç borçlanmalar 1994 yılının başında ülkeyi ekonomik krize sürükler ve bu doğrultuda 5 Nisan 1994 kararları alınır. Bu kararların içeriğinde ek vergi alınarak kamu gelirlerinin artırılması, kamu giderlerinin ve ücret artışlarının enflasyonun altında seyretmesi, KİT ve Tekel ürünlerinin pahalılaştırılması, KİT'lerin özelleştirilmesi vardır (Sönmez, 2001, s.149- 150). Bu kararlar doğrultusunda kamu açıklarının GSMH içerisindeki payı düşmektedir. Bu doğrultuda cari ve yatırım harcamalarının payı azalırken, diğer cari harcamalar ve faiz ödemeleri nedeniyle transfer harcamalarının GSMH içerisindeki payı artmaktadır. Türkiye'de sosyal transfer uygulaması Bağ- Kur, emekli sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından gerçekleştirilir. Konsolide bütçeden emekli sandığına transfer ödemeleri yapılırdı. Bu izleyen zamanlarda 1994'ten itibaren bütçeden Sosyal Sigortalar Kurumuna ve 1995'ten itibaren ise bütçeden Bağ – Kur'a da transfer şeklinde kaynak aktarımı olmaktadır. Buda bütçede faiz dışı fazlanın azalmasına neden olur. Bütçede faiz dışı fazla bütçe politikasının amacı izleyen yıl toplam borçların ve borç stoklarının GSYH içindeki payının azalmasıdır (Ağcakaya, 2003: 224).

1980 yılından sonra kamulaştırma ve bina alımlarına baktığımızda devletin ekonomideki rolü mümkün olduğunca azaltıldığı için kamu ve bina alımlarının bütçedeki payı oldukça düşük olduğu da söylenebilir.

1986 yılına kadar devletin borç anapara ve faiz ödemeleri bütçe içinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu dönemde borçlanma düşük faizli ve dış kaynaklı olduğundan dolayı 1980 sonrası dönemine nazaran çok farklılıklar mevcuttur. 1964 ve 1979 yılları arasında borç ödemeleri anapara ödemelerinin altında seyretmektedir.

1980 sonrası dönemini kapsayan transfer harcamalarına baktığımızda transfer harcamalarının konsolide bütçe giderleri içindeki payı iç ve dış borç faizlerinin daimi olarak yükselmesi neticesinde, bazı senelerde inişli çıkışlı olmakla beraber, 1980- 1990 yılları arasında miktar olarak sürekli ve önemli oranda artmaktadır. Durum şu ki 1980 li yılların ikinci yarısında artışlar daha da fazla olmaktadır (Ağcakaya, 2003: 222).

Tablo 7: Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Konsolide Harcamalarının Oransal Dağılımı

Yıllar	Cari(%)	Yatırım (%)	Transfer (%)
1980	46,0	17,0	37,0
1981	42,0	20,0	38,0
1982	45,0	21,0	34,0
1983	41,0	18,0	41,0
1984	40,0	18,0	42,0
1985	39,0	21,0	41,0
1986	35,0	24,0	42,0
1987	35,0	20,0	45,0
1988	35,0	17,0	49,0
1989	43,0	15,0	42,0
1990	49,0	15,0	36,0

Kaynak: Zühra Yıldız , **İstikrar Politikaları Doğrultusunda Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi**, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi (1980-2000), 2001, Sayı :9 s:94

Tablo 7’ e göre 1980’ li yıllarda, iç ve dış borçlar yıldan yıla büyümektedir. Bunun sonucunda transfer harcamalarının en önemli bölümünü oluşturan borç faizi ödemelerinin artmasına neden olmaktadır. GSMH içinde faiz ödemelerinin payı 1980 yılında sadece %0.59 iken, 2000 yılında % 16.43 gibi yüksek oranlara ulaşmaktadır. 2001 % 69.5’ lik bir payla en yüksek orana ulaşmaktadır. Bu iki durumun sonucu olarak da borç-faiz kısır döngüsüne neden olmaktadır (Kanca ve Bayrak, 2015:114).

Transfer harcama kalemleri toplam harcamalar içinde önemli bir yere sahip olmakla beraber 1968 yılı verilerine göre transfer harcamalarının konsolide bütçe harcamalarına oranı %22.27 iken bu oran 1975 yılında daha da artarak %28.5’ e ulaşmaktadır. 1980 yılında ise daha da artarak %36,6 düzeyine ulaşmaktadır. Transfer harcamalarının GSMH içindeki payı da 1980 ve 1990 yılları arasında inişli çıkışlı olmakla beraber, 1994 yılında transfer harcamaları konsolide bütçenin %53,2’ sine ulaşmaktadır. İlk defa 1994 yılında bütçenin yarısından fazlasının transferlere ayrılması nedeniyle bu bir ilk olmaktadır. 1994 yılından 2000 yılına kadar da %50 oranından daha fazla artmaktadır. Transfer harcama kalemlerinin bu yıllarda bu kadar yüksek olmasının sebebi ise faiz ödemelerinin yüksekliğidir.

2001 ekonomik krizinin ardından söz konusu istikrarsızlığı ortadan kaldırmak için Sağlam Ekonomiye Geçiş Programı ile yeni bir program uygulanmaya başlanmıştır.. Bu program ile kamu harcamalarından tasarruf etmek ve kamu gelirlerini artırmak için yeni

tedbirler gündeme gelmiştir. Bu kapsamda 2000 yılında% 4,6 olan konsolide bütçe fazlası ile milli gelir arasındaki oranın 2001 yılında% 5,1'e yükseltilmesi, Faiz dışı bütçe fazlasının vergi politikalarına başvurmadan elde edilebilmesi için sadece kamu harcamalarının azaltılması planmış ve hedeflenmiştir. Ancak beklenen kamu harcama oranlarının karşılanamaması ve düşük vergi gelirleri nedeniyle kamu harcamaları vergiler yerine iç kredilerle finanse edilmeye başlanması bu politikanın bütçe göstergeleri üzerindeki olumlu etkilerinin geçici olmasında neden olmuştur. (Bakırtaş ve Aysu, 2018: 5).

Tablo 8: 2000-2011 Dönemi Transfer Harcamaları

Yıllar Değişkenler	Transfer Harcamaları (Milyar TL)	Transfer Harcamaları Artış Oranı(%)	Transfer Harcamaları /Konsolide Bütçe Harcamaları (%)	Transfer Harcamaları /GSMH(%)	Faiz Giderleri/ GSMH(%)
2000	30 613 275	76,2	65,2	24,3	16,3
2001	55997 012	82,8	69	31,7	25,3
2002	78 219 615	39,7	66,7	28,2	18,8
2003	94 761 309	21,1	67,5	26,6	16,4
2004	99 212 683	4,6	65,2	23,3	13,2
2005	100 572 881	1,3	62,9	20,7	9,4
2006	114 838 220	14,1	59,8	19,9	8
2007	121 470 659	5,7	60,3	18,7	5,8
2008	131 719 210	8,4	58,6	18,3	5,3
2009	156 787 712	19	59,9	16,4	5,6
2010	157 221 932	0,2	53,3	14,2	4,4
2011	159 024 567	1,1	50,7	12,2	3,7

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler(1950-2010)

Tablo 8'ye göre Transfer harcamalarını 2000- 2011 dönemi analizini yaptığımızda 2000 yılında 30.613.275 milyar TL olarak gerçekleşmekte, 2011 yılında ise artarak, 159.024.567 milyar TL'ye ulaşmaktadır. 2001 yılında transfer harcamalarının bu kadar yüksek olmasında faiz giderlerinin yüksek olması etkilidir.

2000'li yılların ilk zamanlarında daraltıcı maliye politikalarının uygulanması nedeniyle faiz ödemelerinde düşüşler yaşanmaktadır. Faiz ödemelerindeki düşüşler sosyal transfer harcamalarının ekonomik transfer harcamalarından daha yüksek olmasına neden olmakta ve gelir dağılımında 2000 öncesi zamanlara oranla bir iyileşme yaşanmıştır.

Tablo 9 Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Kamu Harcamalarının Bütçe İçerisindeki Payları(%)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam Harcamalar	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Faiz Hariç Harcamalar	74,2	76,1	77,7	80,2	83,6	86,6	86,6	87,8	88,9	89,5	91,4	91,6	91,1
Faiz Giderleri	5,8	3,9	2,3	9,8	6,4	3,4	3,4	2,2	1,1	0,5	,6	,4	,9
Sos.Güv. Kur. Devlet Primi	2,8	2,8	2,8	2,7	3,8	4,1	4,1	4	4,2	4,2	4,2	4	4,1
Cari Transferler	8,0	1,0	1,0	4,3	4,6	5,1	5,8	6,4	6,2	6,1	8,5	9,9	8,9

Kaynak: www.bumko.gov.tr. Bütçe giderleri, s:19 verilerden derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 9’a göre ekonomik sınıflandırmaya göre kamu harcamalarının bütçe içerisindeki payları gösterilmektedir.

Tabloda faiz hariç kamu harcamaları 2006’dan başlayarak izleyen yıllarda hep artış gösterir. Yani kamu harcamaları sürekli artar. Kamu harcamalarındaki bu artışın yanında faiz giderleri ise sürekli azalış trendindedir.

Tablo 10: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Kamu Harcamalarının GSYH İçerisindeki payları (%)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam Harcamalar	23,5	24,2	23,9	28,2	26,5	24,2	25,5	26,0	25,7	32,6	22,4	21,8	22,3
Faiz Hariç Harcamalar	17,4	18,4	18,6	22,6	22,4	21,0	22,1	22,9	22,8	29,2			
Faiz Giderleri	6,1	5,8	5,3	5,6	4,4	3,3	3,4	3,2	2,9	3,4	2	2,4	2,4
SGK Devlet Primi	0,7	0,7	0,7	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,4	0,9	0,8	0,9
Cari Transferler	6,6	7,5	7,4	9,7	9,3	8,5	9,1	9,5	9,3	11,8	8,6	8,7	8,7

Kaynak: www.bumko.gov.tr. Bütçe giderleri, s:20 verilerden derlenerek oluşturulmuştur

Tablo 9 ve Tablo 10’da ekonomideki faiz giderlerinin payı azalırken, faiz dışı harcamalarının payının arttığı gösterilmektedir. Tablo 31’ de faiz giderlerinin GSYH içerisindeki payı %6’dan %2 seviyesine kadar düşer. Transfer harcamalarından olan cari

transferlerin payı da 12 yıllık dönemde yıldan yıla artış gösterir. Bu durumu transfer harcaması ve gelir dağılımı adaleti yönünden düşündüğümüzde gelir dağılımını iyileştirdiği söylenebilir. Ancak gelir dağılımını iyileştirmede tek etken transfer harcamaları değildir. Sosyal transferler gelir dağılımını olumlu olarak etkilese de farklı araçlarda gelir dağılımını ölçmede kullanılabilir.

Örneğin Gini katsayısı, gelir dağılımı ile nüfus arasındaki ilişkiye bakarak gelir dağılımının adil olup olmadığı ile ilgili bize bilgi verir. 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında adaletsizlik yaşanırken, 0'a yaklaştıkça gelir dağılımındaki adalet artar. P80/P20 oranında oran küçüldüğünde gelir adaleti artarken, oran büyüdükçe gelir dağılımında adaletsizlik yaşanır.

Tablo 11: Türkiye’de Transfer Harcamaları Gelir Dağılımı İlişkisi

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gini Kat Sayısı	0,403	0,387	0,386	0,364	0,38	0,383	0,38 2	0,38 2	0,379	0,386	0,396	0,4	0,403
P80/P20	8,1	7,1	7,1	7,4	6,9	7	6,9	6,8	6,9	7,2	7,3	7,4	7,6
Faiz Har. KH/GSYH	7,4	8,4	8,6	2,6	2,4	1	2,1	2,9	2,8	9,2	4,7	4,7	4,4
FaizGid./GSYH	6,1	5,8	5,3	5,6	4,4	3,3	3,4	3,2	2,9	3,4	2	2,4	2,4

Kaynak: www.tuik.gov.tr ve www.bumko.gov.tr adreslerinden elde edilen verilerden derlenmiştir.

Tablo 11’e göre, 2006’dan 2018’e kadar hem P80/P20 oranı dediğimiz yüzde yirmilik gruplar arasındaki en zengin tabakanın en yoksul tabakaya oranı, hem Gini katsayısı hem de faiz giderlerinin GSYH oranları yer almaktadır. Bu tablo ile o dönemlerde yapılan harcamalar ile gelir dağılımı arasındaki ilişki daha sağlıklı bir şekilde ortaya konulabilir. Yukarıdaki tabloyu Gini katsayısı ve p80/p20 oranı baz alınarak değerlendirdiğimizde olumlu bir durum mevcuttur. 2008 yılından 2009 yılına geçildiğinde faiz ödemelerindeki artış Gini katsayısını da arttırmıştır. Yine aynı şekilde 2014’den 2015’e geçtiğimizde de faiz ödemelerinde bir artış yaşanmıştır. Bu da yine Gini katsayısının ve P80/P20 oranının artmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak faiz harcamaları azalırken sosyal harcamaların arttığı dönemde gelir dağılımında iyileşme olurken, tersi durumda ise gelir dağılımı bozulur. O halde faiz giderlerinin ve sosyal transfer harcamalarının gelir dağılımında adaleti sağlamadaki rolü doğrudandır. Sosyal transfer harcamalarındaki artış gelir dağılımını olumlu bir şekilde etkilerken, faiz giderlerindeki artış ise gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden kamu harcamalarını karşılarken yüksek faiz ödemelerine katlanmamak için borçlanma tercih edilmemelidir. Çünkü borçlarda ödediğimiz yüksek faiz zengini daha zengin, fakiri ise gelir transferinden dolayı daha fakir hale getirir. Böylece gelir dağılımında adalet sağlanamaz.

3.3. Ampirik Literatür

Kamu harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin boyutlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar dünya genelinde özelliklere gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş ülkeler için yapılmıştır. Söz konusu ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliği toplumsal ve ekonomik açıdan büyük bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla etkin politika arayışında olan bu ülkeler kamu harcamaları yoluyla gelirin yeniden dağıtılmasını amaçlayarak ikincil gelir dağılımında dengeyi sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda farklı ülke gruplarına ait veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Kamu harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin boyutlarını açıklamak amacıyla yapılan bazı çalışmalar aşağıdaki gibidir;

Paulus vd., (2009), 19 AB ülkesinin verilerini incelemiş olduğu çalışmasında mikro simülasyon yöntemi kullanılmış, gelir eşitsizliği Gini ve yoksulluk oranı endekslerini ölçmüştür. Yapılan analiz sonuçlarına göre vergi harcama sisteminin gelir eşitsizliğini azaltarak gelir dağılımında adaleti artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Roine vd. (2009), 20. yüzyıla ait tüm verileri içeren bir veri seti ile 16 ülke için regresyon analizi gerçekleştirmiştir. Çalışmada ilk farklılaştırılmış GLS (FDGLS) ve Dinamik İlk Farklılıklar (DFD) yöntemleri kullanılmış ve benzer sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada haneler gelir grubuna göre 3 gruba ayrılmıştır. Bunlar; üst gelir grubu (P99-100), orta gelir grubu (P90-99) ve nüfusun geri kalanı (P0-90) olarak belirlenmiştir. Gelir eşitliği ile ekonomik büyüme, ekonomik gelişme, devlet harcamaları, en yüksek marjinal vergi oranları ve genel halkın büyüklüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen sonuçlara göre, kamu merkezi harcaması en düşük gelire sahip grubun gelirini artırırken orta gelir grubunun gelir gelirini düşürürken en yüksek gelir grubunu etkilememektedir.

Kyriacou vd. (2016), benzer harcama ve vergi seviyeleri olmasına rağmen, 1995 ve 2010 yılları arasında 28 OECD ülkesinde veri zarf analizi (VZA) ve panel regresyon analizi ile kamu harcamalarının ve vergi politikasının yeniden dağıtım etkisini analiz eden, yeniden dağıtım politikasının etkinliği ve yeniden dağıtım sonuçları karşılaştırılmıştır. Çalışma, piyasa geliri için Gini katsayısı, net gelir için Gini katsayısı, göreceli ve mutlak yeniden dağıtım katsayıları, kişi başına GSYİH, kamu harcamaları, vergiler, eğitim ve

refah eşitsizliği gibi değişkenleri kullanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda harcamaların, gelir dağılımının iyileştirilmesinde önemli bir rol oynadığı gösterilmiştir.

Boustan ve ark. (2010), 1970-2000 yılları arasında ABD il ve belediyelerinden alınan verilerle gerçekleştirilmiş, eğitim harcamalarına odaklanmıştır. Eşitsizlik arttıkça kamu harcamalarının arttığı tespit edilmiş, ancak kamu harcamalarının bir bütün olarak gelir dağılımını iyileştirmediği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, Amerika Birleşik Devletleri'nde artan gelir uçurumuyla uyumludur. Şehirlerde Gini katsayısındaki 5 puanlık artış için kişi başı kamu harcamaları 63 dolar arttı. Oluşturulan regresyon analizinde, bağımlı değişken toplam harcamadır; Bağımsız değişkenlerden ilki Gini katsayısı, ikincisi nüfus, demografik vb. Faktörlerden etkilenen şehre özgü özellikleri tanımlayan bir katsayıdır.

Bargain ve Callan (2007) tarafından yapılan çalışma, vergi harcama politikasının mikro simülasyon ve bozunma yöntemini uygulayarak 1994 ile 2001 yılları arasında 12 Avrupa ülkesinde gelir dağılımını iyileştirdiğini bulmuştur. Gelir dağılımı kriterleri Gini ve Atkinson endeksi ve eşitsizlik kriterleri P 90/10, P 90/50 ve P 50/10 olarak kullanılmıştır. İki ülke için tam kompozisyon uygulandığında politikaların İrlanda ve Fransa için çok etkili olduğu görülmüştür. Fransa'da, politikaların eşit derecede yüksek gelire sahip olduğu ve görece gelir yoksulluğunu azalttığı gösterilmiştir. Fransa'daki politika değişiklikleri, gelir dağılımının iyileştirilmesinin ana nedenidir. İrlanda için gelir farkı başka nedenlerle daralmaktadır. Örneğin, işsizlik düştüğünde brüt gelir dağılımı değişti. Latin Amerika finansal sisteminin yeniden dağıtım etkisinin incelendiği çalışmada Goni ve ark. (2011) Gini katsayısını gelir dağılımı ölçütü olarak kullanmıştır. Yansıma analizi kullanılarak, büyük Latin Amerika ülkeleri (Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru) ile sanayileşmiş ülkeler karşılaştırılarak sanayileşmiş ülkelerde (15 Batı Avrupa ülkesi) yeniden dağıtım etkisinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir. 1997-2004 yılları arasında Avrupa ülkeleri için EUROMOD verileri, Latin Amerika ülkeleri için Lindert, Skoufias, Shapio (2006) verileri kullanılmıştır. Finansal sistemin her iki ülke grubu üzerinde farklı bir etkiye sahip olmasının nedenlerinden biri, transferlerin Latin Amerika ülkelerinde daha az verimli olmasıdır. Sanayileşmiş ülkelerde yeniden dağıtım büyük ölçüde transferlerle sağlanır. Transferlerin transfer etkisi diğer finansal araçlardan daha fazladır. Latin Amerika'da transferler daha az kullanıldı. Latin Amerika için, doğadaki transferlerin, gelir dağılımında nakit transferlerinden daha verimli olduğu da gösterilmiştir. Yaşam boyu gelir

yerine yıllık gelir kullanılması nedeniyle eğitim, sağlık gibi sosyal harcamaların potansiyel etkilerinin göz ardı edildiği görülmüştür. Bu harcamalar, yoksullar arasındaki servet birikimini ve ayrıca gelecekteki piyasa gelirlerinin dağılımını etkileyebilir. Kamu harcamalarında transferlerin oranının düşük olması ve bu transferlerin iyi hedeflenmemiş olması Latin Amerika ülkelerindeki durumu açıklamaktadır.

Sübvansiyonların gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar görece azdır. DelGranado ve ark. (2012) çalışmasında, Afrika, Amerika, Asya-Pasifik bölgesi ve Orta Doğu'daki 21 ülkede 2005 ile 2009 yılları arasında yakıt sübvansiyonlarının hane halkı refahı üzerindeki etkisini incelemiştir. Regresyon analizi, yakıt sübvansiyonlarının farklı gelir grupları üzerindeki ortalama etkisini ölçerek gelir dağılımı üzerindeki etkileri bulmuştur. Her bir bira fabrikası için her bir akaryakıt ürününün bütçedeki payı hesaplanarak, ilgili akaryakıt fiyatının hane halkı gelirinde ne kadar değiştiği gösterilmiştir.

Bovenberg vd. (2012), 1994–2002 yılları arasında Danimarka'nın %10'luk örnek popülasyonu için yaşam boyu gelir verilerini kullanarak regresyon analizi yapmıştır. Yıllık perspektifte, sosyal yardım ve eğitim harcamalarının, gelir dağılımı açısından en etkili transfer kalemleri olduğu görülmüştür. Konut transferleri ve (gelire bağlı) destekleyici emeklilik yardımları da etkilidir. Ömür boyu perspektiften bakıldığında, çoğu iletim maliyetinin daha az etkisi vardır. İstisnalar, engellilik yardımları, konut ve işsizlik yardımlarıdır. Transfer maliyetleri analize gelir yüzdesi olarak dahil edilir. Yeniden dağıtım gösteren katsayılar konsantrasyon eğrisinden hesaplanır. Yoğunlaşma eğrisi, nüfusun ne kadar transfer harcaması aldığını, gelir paylarına bölünerek gösteren bir grafikdir. Yoğunlaşma eğrisi ve yeniden dağıtım endeksi, yıllık ömür beklentileri için harcanabilir gelir dağılımından hesaplanır. Büyük yeniden dağıtım endeksi, yüksek gelirli transfer harcama etkisi olarak yorumlanmıştır.

Breceda vd. (2008) Latin Amerika (Arjantin, Bolivya, Kolombiya, Honduras, Meksika, Nikaragua ve Peru), Birleşik Krallık ve Birleşik Devletlerdeki yedi ülke ile karşılaştırmada 1990-2004 verileri kullanmıştır. Araştırmada yansıma analizi kullanılmıştır. Sosyal harcamalar, sağlık ve eğitim giderleri, doğrudan transferler, emekli aylıkları, konut yardımları, sosyal harcamalar gibi giderleri içermektedir. Latin Amerika'da sosyal harcamalar Avrupa ülkelerinden daha düşük olduğu ancak Amerika Birleşik Devletleri'ne yakın olduğu belirlenmiştir.

Martínez-Vázquez vd. (2012), çok değişkenli regresyon analizi kullanarak, vergi ve belirli harcama politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi Gini katsayısı ile ölçülmüştür. Harcamaların GSYİH içindeki payları dikkate alınır. 150 ülkeden oluşan 1970-2009 dönemini kapsayan bir çalışmada, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık ve barınma harcamalarının kamu harcamalarının fonksiyonel sınıflandırmasına göre hem bireysel hem de toplu gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Moller (2012) tarafından yapılan çalışmada, Hesaplanabilir Genel Denge (CGE) analizi, Kolombiya'da 2002 ve 2011 yılları arasında kamu nakit transferlerine yapılan harcamaların gelir dağılımını bozduğunu, nakit dışı harcamaların ise genellikle gelir dağılımı üzerinde düzeltici bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur. GSYİH yüzdesi olarak harcama; gelir farkı Gini katsayısı ile ölçülür. Yüksek emeklilik ödemeleri en zenginlere fayda sağlar. Okul öncesi eğitim ve lisans eğitimi, sübvansiyon edilmiş sağlık sigortası sistemi genellikle gelir dağılımı üzerinde düzeltici bir etkiye sahiptir. 2001-2004 yıllarını kapsayan çalışmada Paulus ve ark. (2009a) mikro simülasyon yöntemini kullanmıştır. Yüzde bölme yöntemi ile gelir dağılımı ölçülmüş ve harcamalar harcanabilir hane halkı gelirine oranlanarak etkileri analiz edilmiştir.

Woo vd., (2013) tarafından yapılan çalışmada, sabit-etkiler (FE), panel regresyon ve görünüşte bağımsız regresyon (SUR) kullanılmış, en küçük kareler ve dinamik panel regresyonu ile stabilize ölçümleri yapılmıştır. Kontrol değişkenleri, kişi başına gelir, eğitime katılım (15 yıldan fazla okulda geçirilen yıl sayısı), ticarete açıklık, işsizlik, teknik sermaye payı, enflasyon, bankacılık krizleri için yansıma katsayısıdır; vergi değişkenleri, harcamalar ve vergiler, sübvansiyonlar ve GSYİH'nın bir yüzdesi olarak sosyal harcamalardır.

Vergi konsolidasyonu ve maliye politikasının son 30 yılda (1978-2009) gelişmekte olan ve gelişmekte olan 17 OECD ülkesinde gelir dağılımı üzerindeki etkisini ölçen çalışma, harcama odaklı konsolidasyonun gelir dağılımını bozduğu sonucuna varmıştır. Bu yıkıcı etki, sosyal harcama yoluyla azaltılabilir. Maliye politikası, harcama yoluyla düşük ve orta gelirli işçiler için eğitim ve deneyim düzeyini artırabileceğinden, uzun vadede büyümeyi ve gelir dağılımını etkileyebilmektedir.

Serafino ve Thomas'a (2017) göre, 1977 ile 2016 yılları arasında Birleşik Krallık'taki nakit transferleri, etkisi yıldan yıla değişiklik gösterse de, Gini katsayısını düşürmede en etkili kalemdir. OECD'ye göre düzeltilmiş eşdeğerlik ölçeği (değiştirilmiş OECD

eşdeğerlik ölçeği) kullanılarak, orijinal, brüt, harcanabilir ve vergi sonrası gelir olarak dağıtılan gelir türleri karşılaştırıldı. Nakit transferlerinde en etkili kalem konut yardımdır. Bununla birlikte, analiz edilen dönem boyunca, yaşlılık aylığı en büyük etkiyi nakit transferlerinden almıştır.

Bir transferin yeniden dağıtım etkisi, düşük gelirli kesimin, yüksek gelirli kesime göre gelirlerinde daha büyük bir paya sahip olması gerçeğiyle ölçülebilir. Kakwani endeksi kullanılırken (Kakwani, 1977), transferler için negatif değerler gelirin yeniden dağıtım etkisini gösterir. Olumsuz etkinin büyüklüğü, bu etkinin büyüklüğünü gösterir. Eşdeğerlik ölçeğinde, dengeli harcanabilir gelire göre sınıflandırılan hane halklarına göre yüzde gelir grupları oluşturulmuştur. Bu yöntem, daha az üyeye sahip ana mezar grubu ile aynı yaşam standardını elde etmek için gelir elde edecek bir hane grubundaki üyelerin oranını hesaplar.

Türkiye ile ilgili ampirik çalışmalar, transferler ve yatırım harcamaları, sosyal transferler için devlet harcamaları, eğitim harcamaları, sağlık harcamaları, savunma harcamaları ve kamu harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğunda söz konusu değişkenlerin Gini katsayısında ne kadar değişikliğe neden olduğunu incelemiştir.

Literatürde Türkiye'ye ait verileri inceleyen çalışmalar olduğu gibi aralarında Türkiye'nin de bulunduğu farklı ülke grupları için çalışmalar mevcuttur. Yardıoğlu (2012), OECD ülkelerinden veriler; Topuz (2013) 94 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden verileri incelemiştir. Türkiye'de farklı dönemlere ait verilerle, kamu harcamalarının etkilerini bir bütün olarak değerlendiren çeşitli çalışmalar aşağıda özetlenmiş ve tablo halinde sunulmuştur.

Sarısoy ve Koç, 2010 ve Yücel (2011) kamu kesimi sosyal transfer harcamaları ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu çalışmalara da yoksulluk kavramı ile gelir dağılımı arasındaki ilişki nedeniyle dahil edilmiştir. Kamu harcamalarındaki artışın Gini katsayısını azalttığı ve gelir dağılımında adaleti artırdığı belirlenmiştir.

Öz (2017) çalışma bilgileri ile kamu harcamalarına yönelik regresyon analizi üzerindeki etkilerini ölçen Gini katsayısında 1980-2015 yılları arasında Türkiye, 1980-2001 dönemi olmak üzere 2002 ve 2015 yıllarında analiz edilmiştir. Texas Eşitsizlik Enstitüsü'nün geliştirdiği ilk dönem için Gini değeri, Türkiye'deki eksik değerler yerine Gini eşitsizlik katsayısı belirlenmiştir. Bu dönemde faiz maliyetleri hariç transfer

maliyetlerinin ağırlıklı olarak sosyal yardımdan oluştuğu ve gelir dağılımını düzenlemede en etkili kalem olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre 2002 yılı ve sonrası kamu harcamaları vergilerden daha verimliydi ve yine bu dönemde faiz maliyetleri hariç transfer harcamaları en etkili kalem olduğu belirlenmiştir.

Tayyar (2011) tarafından yapılan çalışmada Türkiye için 1980–2009 yılları için regresyon analizi yapılmış, kamu harcamalarının gelir dağılımı şeklinde pozitif arttığı sonucuna varılmıştır. Aydın, 1980-2006 için Gini katsayı verileri “Türkiye 2006 için ekonometrik model ile tahmini Gini katsayısı” makalesinde yer alan veriler için kullanılmıştır. 2006-2009 Gini katsayı verileri için TÜİK haber bültenleri kullanılmıştır.

Badr (2007), Türkiye'de 1980-2006 döneminde kamu borcunun gelir dağılımı etkilerinin kareleri (LSM) yöntemiyle araştırılmış, ancak harcamaların eğitime etkisi de durdurulmuştur. Kullanılan bağımsız değişkenler şunlardır: Toplam borç / GSYİH, iç borç / GSYİH, dış borç / GSYİH, kişi başına gelir, işsizlik, devlet harcamaları / GSYİH, eğitim / GSYİH harcamaları. Bağımlı değişken olarak Gini katsayısı kullanılmıştır. Gini katsayısı, UNDP'nin 2002-2003-2004-2005 İnsani Gelişme Raporu (HDR) ve Nationmaster web sitesinden elde edildi. Kamu harcama değişkenlerinin Gini katsayısı üzerindeki etkisi negatif olmakla birlikte bu oran% 10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kamu transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar, genel olarak, gelir dağılımını iyileştirmesi beklenen kamu sosyal transfer harcamaları ve sosyal güvenlik harcamaları gibi sosyal kamu transfer harcamalarının etkilerini incelemiştir.

Bahtiyar (2010) ise cari ve transfer maliyetlerinin etkisini incelemiş ve faiz giderlerinin beklendiği gibi gelir dağılımının düzenlenmesini olumsuz etkilediği sonucuna varmıştır.

Yücel (2011) Çalışmada Türkiye'de 2002-2009 yılları arasında kamu harcamalarındaki yoksulluğun azaltılmasının sosyal transferler üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Bağımsız bir değişken olarak, kamu sosyal transfer harcamaları yoksulluğu azaltmak için kullanılır; bağımlı değişken olarak; cinsiyete göre kadın, erkek; kırsal yoksulluk; tarım, sanayi, hizmetler, işsizler ve ekonomik faaliyetin ekonomik olarak hareketsizliği; İşteki duruma bağlı olarak maaşlar, geçici çalışanlar, işverenler, serbest meslek sahipleri, ücretsiz aile işçileri ve iş arayanlar ve eğitim kullanılmıştır. Modelleme,

Zaman Serileri ve Klasik En Küçük Kareler Yöntemi kullanılarak oluşturulmuş ve basit doğrusal regresyon analizi ile kamu sosyal transfer harcamalarının gelir dağılımını iyileştirdiği bulunmuştur.

Baylan (2014), Türkiye'de 1975-2010 yılları arasında sosyal sigorta harcamaları vektör regresyonunun gelir dağılımı üzerindeki etkisi (VAR) modeli ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçları Johansen eşbütünleşme analizi ve hata düzeltme modeli ile yorumlanmıştır. Sosyal güvenlik harcamaları olarak sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı. Gelir dağılımı değişkeni olarak Theil Endeksi ve büyüme değişkeni olarak TÜİK verilerine göre uyumlu hale getirilen 1998 fiyatlarıyla reel gayri safi yurtiçi hasıla arasındaki logaritmik fark (GSYİH) kullanılmaktadır. Sonuç olarak sosyal sigorta harcamalarının uzun vadede gelir dağılımını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Sarisoy ve Koç (2010) çalışmasında, Türkiye'de 2002-2007 yıllarını kapsayan dönemde bağımlı değişken olarak sosyal transfer için kamu harcamaları kullanılmış ve regresyon eğitimi çalışma grupları olarak cinsiyet, sosyoekonomik ve çeşitli bağımsız değişkenler üzerindeki etkisi analiz yoluyla incelenmiştir. Zaman serileri ile modelleme yapılarak yapılan analiz sonucunda, yoksulluğun azaltılmasında kullanılan kamusal sosyal iletişim harcamalarının etkisinin bazı yoksulluk azaltma alanlarında son derece yüksek olmasına rağmen, yoksulluğu yüksek olanlar için çok etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Tarım sektörü ve yoksulluğun yüksek olduğu kırsal alanlar için özel stratejilerin geliştirilmesi önerilmiştir.

3.4. Sosyal Amaçlı Transfer Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: 1988-2018 Türkiye Örneği

Günümüzde modern devletler açısından; gelir dağılımında ortaya çıkan adaletsizliklerin giderilmesi, toplumda bulunan herkesin en az asgari geçimi için yeterli olan gelire ulaşma imkânının sunulması ve ekonominin istikrarlı bir şekilde toplumun refah düzeyinin artırılması önemli bir konu olarak görülmektedir.

Özellikle günümüzde dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak gelir ve servet adaletsizliğinin artması dünyadaki yoksulluğu giderek artırmaktadır. Bu durum toplum içerisinde gelir ve servetin sermaye sınıfında toplanmasına neden olmasının yanı sıra ekonomide emek sınıfının yoksullaşmasını giderek artırmaktadır. Modern devletle

açısından önemli bir sorun olarak görülen gelir ve servet dağılımında ortaya çıkan adaletsizlikleri gidermek amacıyla ülkeler, sosyal refah devleti anlayışı çerçevesinde transfer harcamaları yardımıyla adaletsizliği gidermeyi amaçlamaktadırlar.

Devletler açısından gelir dağılımında ortaya çıkan adaletsizliğin giderilmesi konusunda transfer harcamalarının payı yüksektir. Bu nedenle Türkiye ekonomisi transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve transfer harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin nasıl ve ne yönde olduğunun saptanması çalışmamız ana amaçları arasında yer almaktadır.

Çalışma kapsamında kurulan aracılığıyla 1988-2018 yılları arasında Transfer harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin tespiti amaçlanmıştır. Değişkenlere ilişkin veriler Harvard Üniversitesi, TÜİK, ve Cumhurbaşkanlığı Stratejik ve Bütçe Başkanlığı sitelerinden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler EVIEWS 10.0 istatistiki analiz programı kullanılarak gerekli analizler yapılmıştır. Bu kapsamda istatistiki analiz programı çerçevesinde yapılan analiz sonuçlarına göre Türkiye ekonomisi açısından transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi ve transfer harcamalarıyla gelir dağılımı arasındaki ilişkinin boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Modelin Amacı ve Kullanılan Yöntemler

Çalışma kapsamında kurulan aracılığıyla 1988-2018 yılları arasında Transfer harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin tespiti amaçlanmıştır. Değişkenlere ilişkin veriler Harvard Üniversitesi, TÜİK, ve Cumhurbaşkanlığı Stratejik ve Bütçe Başkanlığı sitelerinden elde edilmiştir. Çalışmada öncelikle değişkenlere birim kök testi uygulanmış ve durağan düzeyin normal düzeyde belirlenmesinin ardından Eviews 10.0 istatistiki paket programı ile analizler yapılarak elde edilen sonuçlar tablolarla gösterilerek açıklanmıştır.

Transfer harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek için gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada öncelikle verilere ilişkin serilerin durağanlığını test etmek amacıyla Augmented Dickey Fuller (ADF) testi yapılmıştır. Ayrıca genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök test sonuçlarını kuvvetlendirmek amacıyla literatürde yer alan Kwiatkowski, Philips, Schmidt ve Shin (KPSS) testi yapılmıştır.

Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Kwiatkowski, Philips, Schmidt ve Shin (KPSS) birim kök testi sonuçlarında Gini katsayısı ve transfer harcamalarının I_1 Düzey farkları alındığında serilerin durağan hale geldiği belirlenmiştir. Bu nedenle Değişkenler

arasında uzun dönemli ilişkide uygulanacak testlerde en uygun gecikmeyi tespit etmek amacıyla gecikme uzunluğunun tespit edilmiştir. Veriler arasındaki gecikme uzunluğunun tespit edilmesi ile birlikte uzun dönemli ilişkinin varlığını test etmek için JohansenEşbütünleşme testi yapılmıştır.

Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığı, VECM'ye özgü ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Ortak entegrasyon analizi değişkenler arasındaki uzun vadeli ilişkiyi ortaya çıkarırken, VECM değişkenler arasındaki kısa vadeli ilişkiyi ve uzun vadeli ilişkilerden sapmaları göstermektedir. VECM analizi sonucunda elde edilen ayarlama katsayıları, denge durumundan sapma durumunda her değişkenin denge durumuna adaptasyon oranını göstermektedir. Bu nedenle değişkenler arasındaki ilişki meydana gelen sapmaları belirlemek amacıyla VECM nedensellik testi yapılmıştır.

Hata terimlerinin otokorelasyonlu olması oldukça önemli bir varsayımdır. Bu varsayımın ihlal edilmesi durumunda, katsayılar istatistiksel modelde etkili olmamaktadır. En uygun denklem tahmininde otokorelasyon uzlukvarsayımının ihlal edilip edilmediğini LM testi ile sınanmıştır.

Yapılan LM testi sonucunda oto korelasyon olmadığı tespit edilmesi üzerine varyans değişikliğini belirlemek amacıyla değişen varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda önem düzeyinin(prob. Değerinin) istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde büyük olması sebebiyle Varyans değişikliği görülmemiştir. Dolayısıyla yapılan analizler sonucunda Varyans değişikliği görülmemektedir. Bu nedenle elde edilen bulgular sonucunda oto korelasyon ve değişen varyans sorunu görülmediği için DOLS tahmincisi seçilerek DOLS testi yapılmıştır.

3.4.2. Bulgular

3.4.2.1. ADF Birim Kök

Çalışmada zaman serilerinin durağanlık analizi, Dickey&Fuller (1981) tarafından geliştirilen “Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF)” birim kök testi kullanılarak yapılmıştır. Bu analizde aşağıdaki denklem kullanılmaktadır.

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \Delta y_{T-1} + \sum_{k=1}^p \alpha_k \Delta Y_{t-k} + \varepsilon_t$$

Bu denklemde, ΔY durağan olup olmadığı test edilen değişkenin 1.farkı, t genel eğilim değişkeni, ΔY_{t-1} gecikmeli fark terimlerini göstermektedir. Gecikmiş fark koşullarının eklenmesinin nedeni, hata koşullarının birbirinden bağımsız olmasını sağlamaktır. ADF testinin sağlıklı bir sonuç vermesi için tahmin edilen modelde sıralı bağımlılık probleminin bulunmaması gerekmektedir (Gül & Ekinci, 2006:95). Eşbütünleşme testinin yapılabilmesi için kullanılan serilerin durağan olması gerekli olduğundan, birim kök testi yapılmıştır. Böylece değişkenlerin durağan olup olmadığı analize tabi tutulacaktır.

Tablo 12: Değişkenlerin Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler		ADF Testi			
		I_0	Olasılık	I_1	Olasılık
Gini	t-istatik	-2.579	0,107	-7.060	0,000
	%1	-3.654		-3.662	
	%5	-2.957		-2.960	
	%10	-2.617		-2.619	
Transfer Harcamaları	t-istatik	-1.724	0,4098	-5.734	0,000
	%1	-3.653		-3.661	
	%5	-2.957		-2.960	
	%10	-2.617		-2.619	

Tablo 12’te modelde kullanılan Gini katsayısı ve transfer harcamaları serilerinin Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF)’ birim kök test gösterilmektedir. Buna göre yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre; I_0 düzey seviyesinde Gini katsayısı ve transfer harcamalarının t statik değerlerinin mutlak değerinin %1, %5 ve %10 düzeylerinin mutlak değerinden küçük olması sebebiyle H_0 hipotezinin kabul edilerek H_1 hipotezinin ret edildiği ve serilerin birim kök içererek durağan olmadığı görülmektedir. Bu nedenle Gini katsayısı ve transfer harcamalarının I_1 Düzey farkları alındığında ADF testi sonuçlarına göre t statik değerlerinin mutlak değerinin %1, %5 ve %10 seviyesinden büyük olması nedeniyle H_0 hipotezinin ret edilerek H_1 hipotezinin kabul edildiği ve serilerin durağan hale geldiği ve de birim kök içermediği belirlenmiştir.

3.4.2.2. KPSS Testi

ADF testi temel hipotezlerinde serinin durağan olduğu alternatif hipotezlerine karşı, birim kökü olduğu söylenmektedir. Bu nedenle son dönemlerde Dejong vd.(1992) 'nin de içinde olduğu bazı yazarlar tarafından temel ve alternatif hipotez arasındaki ayrımında Dickey-Fuller birim kök testlerinin gücünün zayıf olduğunu gösteren bulgular göstermişlerdir. Bu çalışmalarda zaman serilerinin durağanlığının tespiti adına, birim kök alternatif hipotezine karşı durağanlık temel hipotezi biçimindeki testlerin daha uygun olduğu ileri sürülmektedir (Sukar ve Hassan,2001:114). Kwiatkowski, Philips, Schmidt ve Shin (1992:159-179) tarafından serinin durağan olmadığı alternatif hipotezine karşı, durağan olduğu temel hipotezinin testi için LagrangeMultiplier (LM) istatistiğini önermişlerdir. Kwiatkowski vd. göre birim kök ve durağanlık testleri birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Literatüre KPSS olarak geçen durağanlık testi, diğer durağanlık testlerinden farklı olarak aşağıdaki şekilde hipotezler oluşturmaktadır.

$H_0 : \sigma_u^2 = 0$ birim kök yoktur / veri durağandır.

$H_1 : \sigma_u^2 \neq 0$ birim kök vardır / veri durağan değildir.

Kwiatkowski ve diğ. (1992) makalesine göre, yukarıdaki temel hipotezleri sınamanın koşulu şu denklemlerdir:

$$y_t = \xi_t + r_t + \varepsilon_t$$

Burada eğilimi (trend) gösteren belirleyici (deterministic) eğilim katsayısı, rassal terimi ve bozucu terimi göstermektedir. Rassal terim, bir gecikmeli değeri ile aşağıdaki gibi bir ilişki içindedir:

$$r_t = r(t - 1) + u_t$$

Burada u_t , rassal terimin bir gecikmeli değeri ile kendisi arasındaki hata terimidir. Bu hata terimi KPSS testi için özel varsayımların kurulduğu bir hata terimidir, buna göre bu hata terimi ardışık bağımlı olmayan ve eş-varyans (homoskedasticity) ilkelerine sahip ($\sigma_{u_t}^2$) eşitliğidir. İşte bu hata teriminin var yansının sifıra eşit olması, r_1 'nin durağan olmasını sağlayan koşulu yerine getirmektedir. Test istatistiği eşik değerleri Lagrange çarpanı ile belirlenmiş ve Kwiatkowski ve diğ. (1992) makalesinde yayımlanmıştır.

Bu nedenle yapılan analizlerde Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök test sonuçlarını kuvvetlendirmek amacıyla literatürde yer alan Kwiatkowski, Philips, Schmidt ve Shin (KPSS) testi yapılmıştır.

Tablo 13: KPSS testi Sonuçları

Değişkenler	KPSS Testi		
		I_0	I_1
Gini Katsayısı	LM-istatik	0.689	0.326
	%1	0.739	0.739
	%5	0.463	0.463
	%10	0.347	0.347
Transfer Harcamaları	LM-istatik	0.753	0.232
	%1	0.739	0.739
	%5	0.463	0.463
	%10	0.347	0.347

Tablo 13'tegini katsayısı ve transfer harcamalarına ilişkin KPSS durağanlık testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre I_0 düzeyinde LM statik mutlak değerinin Gini katsayısında %5 ve %10 seviyelerinin mutlak değerinden büyük olduğu için durağan olmadığı transfer harcamalarında ise LM statik mutlak değerinin %1, %5 ve %10 seviyelerinin mutlak değerinden büyük olduğu için duran olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle Gini katsayısı ve transfer harcamalarının I_1 düzeyinde farkları alınarak durağanlık testi yeniden ölçülmüştür. I_1 Düzey farkları alındığında KPSS testi sonuçlarına göre LM statik değerlerinin mutlak değerinin %1, %5

ve %10 seviyesinden büyük olması nedeniyle serilerin durağan hale gelerek birim kök içermediği tespit edilmiştir.

3.4.2.3. Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Kwiatkowski, Philips, Schmidt ve Shin (KPSS) birim kök testi sonuçlarında Gini katsayısı ve transfer harcamalarının I₁ Düzey farkları alındığında serilerin durağan hale geldiği belirlenmiştir. Bu nedenle değişkenler arasında uzun dönemli ilişkide uygulanacak olan testlerde optimum gecikmeyi tespit etmek için gecikme uzunluğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Tablo 13. Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

<i>Lag</i>	<i>LogL</i>	<i>LR</i>	<i>FPE</i>	<i>AIC</i>	<i>SC</i>	<i>HQ</i>
0	-11.79526	NA	0.008348	0.890016	0.982532	0.920174
1	46.12624	104.6324*	0.000258*	-2.588790*	-2.311244*	-2.498317*
2	49.97160	6.450284	0.000262	-2.578813	-2.116237	-2.428025

Tablo 13’de görülen analiz sonuçlarına göre; 1 gecikmenin olduğu modelde LR, FPE, AIC, SC ve HQ istatistik değerleri minimum değerde olduğundan dolayı uygun gecikme uzunluğu(*) olarak 1 (bir) belirlenmelidir ve sonraki analizlerde gecikme uzunluğu bir olarak kullanılacaktır.

3.4.2.4. JohansenEşbütünleşme Testi

Eşbütünleşme analizi, birkaç değişkenin birbiriyle etkileşim halinde olup olmadığını inceleyen bir testtir. Bu test sonucunda eşbütünleşme veya eşbütünleşme varsa (uzun vadede birlikte hareket ederlerse) neden sonuç ilişkisi doğrulanmaktadır.

Eşbütünleşme analizi, iki durağan olmayan zaman serisi arasındaki ilişkiyi incelemek için geliştirilmiş bir testtir. İki veya daha fazla zaman serisi durağan değil, ancak lineer kombinasyonları durağan ise bu serilerin eşbütünleşik olduğu söylenebilir

(Bal, 2012: 14). Bu nedenle, değişkenler arasında uzun süreli bir ilişkinin varlığını test etmek için Johansen Eşbütünleşme testi yapılmıştır.

Tablo 14: Gini Katsayısı ile Transfer Harcamaları JohansenEşbütünleşme Testi Sonuçları

Hipotez	Eigenvalue/Öz Değer	TraceStatics/ iz İstatistiği	Kritik Değer %5	Olasılık
None	0.455475	22.11750	15.49471	0.0043
At Most 1	0.100239	3.274405	3.841466	0.0704

Tablo 14'te hem Trace hem de Maximum Eigen değerleri için %10 anlamlılık düzeyinde, Gini katsayısı ile transfer harcamaları arasında bir tane eş bütünleşik ilişki görülmektedir. Bu sonuçta, Gini katsayısı ile transfer harcamaları arasında Johansen eş bütünleşme ilişkisi olduğunu göstermektedir.

3.4.2.5. VECM Nedensellik Testi

Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığı, VECM'ye özgü ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Ortak entegrasyon analizi değişkenler arasındaki uzun vadeli ilişkiyi ortaya çıkarırken, VECM değişkenler arasındaki kısa vadeli ilişkiyi ve uzun vadeli ilişkilerden sapmaları göstermektedir. VECM analizi sonucunda elde edilen uyum katsayıları, denge durumundan sapıldığında her değişkenin denge durumuna adaptasyon oranını göstermektedir (Yılmaz, 2012: 61). Seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi varsa, aşağıdaki gibi bir hata düzeltme modelini tahmin etmek gerekir:

$$\Delta X_t = \delta \sum_{i=1}^{k-1} \gamma_i \Delta X_{t-i} + \Omega HDT_{t-1} + \varepsilon_t$$

HDT_{t-1} hata düzeltme terimini göstermektedir (Güneş, 2013:72). Kısa vadeli dinamikleri ve uzun vadeli işbirlikçi ilişkileri test eden VECM, seriler arasında ortak entegre bir yapı bulduktan sonra kullanılan modeldir. Hata düzeltme katsayısının istatistiksel anlamlılığının sağlanamaması, kısa vadeli sapmaların değişkenlerle düzeltilemeyeceği ve uzun vadeli dengenin sağlanamayacağı anlamına gelir. Genel literatüre göre hata düzeltme katsayısı negatiftir (Kayalidere vd., 2012: 148). VECM

sistemlerinden en az birinde, gecikmiş hata teriminin katsayısı istatistiksel olarak sıfırdan farklı olmalıdır. Tüm denklem sisteminde hız ayarlama parametreleri sıfır ise uzun dönemli denge ilişkisi oluşmaz ve modelin hata düzeltme özellikleri yoktur (Arslan ve Yapraklı, 2008: 95).

Tablo 15: Vektör Hata Düzeltme Modeli

	VECM _{t-1} istatistiği	VECM _{t-1} katsayısı	Olasılık
Transfer Harcamaları-Gini Katsayısı	-4.735158	-1.016384	0,001
Gini Katsayısı-Tranfer Harcamaları	-0.639369	-0.123887	0.9023

Tablo 15 'te tahmin edilen hata düzeltme modelinde VECM katsayısının istatistiksel sonuçları gösterilmektedir. Bu kapsamda yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre istatistiksel açıdan 0,05 önem düzeyinde transfer harcamalarından Gini katsayısına tek taraflı bir nedensellik ilişkisi oluştuğunu belirlemiştir. Kısaca Transfer harcamaları Gini katsayısının nedeni iken Gini katsayısı transfer harcamalarının nedeni değildir.

3.4.2.6. Otokorelasyon ve Değişen Varyans Testi

Doğrusal ekonometrik denklemlerdeki başka bir varsayım, en büyük kütle hata teriminin değerleri arasında otokorelasyonun bulunmadığıdır. Ardışık hata terimleri (çıkış) arasındaki korelasyonun sıfır olduğu varsayımının ihlali durumu, "otokorelasyon" şeklinde adlandırılır. Eğer (u_t) ile (u_{t-1}) arasında otokorelasyon bulunmaz ise bu kovaryansların ve beklenen değerlerin "0" a eşit olması anlamını taşımaktadır (Yıldırım, 2017: 157).

Söz konusu durumu simgelerle göstermek gerekir ise;

$$\text{Cov}(u_t, u_{t-1})=0$$

$$E(u_i, u_j)= 0 (i \neq j)$$

1 gecikmenin olduğu modelde LR, FPE, AIC, SC ve HQ istatistik değerleri minimum değerde olduğundan(*) uygun gecikme uzunluğu olarak 1 (bir) görülmüştür. Görülen gecikme uzunluğunda otokorelasyona dair bir sorunun olup olmadığı belirlenecektir. Otokorelasyon testini yapabilmek adına LM testi kullanılmıştır.

Otokorelasyon LM testi aşağıdaki hipotezleri test etmektedir.

H_0 : Otokorelasyon Yoktur

H_1 : Otokorelasyon Vardır.

Biçimindeki hipotezleri test etmektedir. Dolayısıyla gecikme uzunluğuna ilişkin olasılık değeri 0,05'den anlamlılık düzeyinden büyük olduğu durumlarda otokorelasyon olmadığı sonucuna varılmaktadır. Otokorelasyonun bulunmadığı durumlarda H_0 hipotezi kabul edilmekte fakat otokorelasyonun bulunduğu durumlarda H_0 hipotezi red edilmekle beraber H_1 hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 16: Oto korelasyon Analizi

Lag	LRE* stat	df	Prob.	Rao F-stat	df	Prob.
1	5.265999	4	0.2611	1.363445	(4, 46.0)	0.2613

Join Test Chi-sq=33.03725, prob.=0,1033

Hata terimlerinin otokorelasyonsuz olması oldukça önemli bir varsayım olarak değerlendirilmektedir. Bu varsayımın ihlal edilmesi durumunda, katsayılar istatistiksel modelde etkili olmayacaktır. En uygun denklem tahmininde otomatik korelasyonsuzlukvarsayımının kırılıp kırılmadığı LM testi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 9'da gösterilmektedir. Sonuç olarak H_0 hipotezinin kabul edildiği ve ilk dönemde olasılık değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle otokorelasyon olmadığı belirlenmiştir. EKK tekniği ile ilgili en önemli varsayımlardan biri, sabit varyans varsayımdır (Tarı, 2006; Orhunbilge, 2000). EKK tekniği, bağımsız değişkenlerin birim değerleri değişirken bağımlı değişkenin birim değerlerindeki değişimin sabit kalacağını varsayar ve bu varsayıma istatistiksel literatürde sabit varyans denilmektedir. (Gujarati, 1995; Orhunbilge, 2000; Tarı, 2006; Yamak ve Köseoğlu, 2006) . Başka bir deyişle, hata terimi varyansı, bağımsız değişkenlerdeki değişikliklerden etkilenmez ve her zaman aynı kalmaktadır. Bu nedenle Varyans değişikliğini ölçmek amacı ile yapılan Ki Kare test sonuçlarına istinaden (Chi-sq=33.03725, prob.=0,1033) elde edilmiştir. Test edilen analiz sonucunda prob. değerinin istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinden büyük çıkması sebebi ile Varyans değişikliğiyle karşılaşılmamıştır. Dolayısıyla yapılan analizler sonucunda Varyans değişikliği görülmemektedir. Elde edilen bulgular sonucunda

otokorelasyon ve değişen varyans sorunu görölmediği için DOLS tahmincisi seçilerek DOLS testi yapılmıştır.

3.4.2.7. DOLS Testi

Gini Katsayısı ve Transfer harcamaları arasında Johansen Eş bütünleşme yöntemiyle eşbütünleşme olduğu sonucuna ulaşılmısıyla uzun dönemli katsayıyı test etmek için DOLS yöntemiyle eş bütünleşme analizi yapılmıştır.

Tablo 17: Dols Testi Sonuçları

$Gini_{it} = \alpha - \beta \text{Transfer Harcamaları}_{it} + \epsilon_{it}$			
	Katsayı	t- statığı	Olasılık Değeri
Dols (Transfer Harcamaları)	-0.050375	-13.61458	0.0000

Tablo 17’de Dols testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara Transfer harcamalarından Gini katsayısına istatistiksel olarak 0,05 önem düzeyinde tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda yapılan analizde transfer harcamalarındaki 1 birim’lik artışın Gini katsayısını 0,05 oranında azalttığı görölmektedir.

SONUÇ

Transfer harcamalarının içeriği ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmekte ve farklı isimlerle bütçelere dahil edilmektedir. Özellikle belli ekonomik topluluklara dahil olmayan ve farklı yönetim anlayışlarını benimsemiş ülkelerde yardım türündeki harcamalarını sadece merkezi yönetim değil yerel yönetimler, vakıflar, vs. gibi kanallardan da yapabilen ülkelerde bu tür harcamaların izlenmesi zor olabilmektedir. Ancak özünde bu harcamaların aynı nitelikte harcamalar olduğunu ve uzun vadeli ortak bir hedefle yapıldığını söylemek mümkündür.

Özellikle gelişmiş ülkelerde, gelirin adil dağılımını sağlamak için işsizlik yardımları ve emekli maaşları gibi transfer maliyetleri diğer ülkelere göre daha yüksektir. Ülkelerin emeklilere, yaşlılara, muhtaç vatandaşlara ve işsizlere sağladığı sosyal yardımlar, gelişmişlik düzeylerini göstermede önemlidir. Bu durum gelişmiş ülkelerde iletim harcamalarının toplam devlet harcamalarına oranının artmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde adaleti sağlamak ve yaşam kalitesini artırmak için transfer maliyetleri bir yol olarak kullanılsa da, bu durum gelişmekte olan ülkelerde kontrol eksikliğinden ülkeye aleyhine bir duruma dönüşebilmektedir. Yardımla yaşayan ve bundan şikâyet etmeyen bir tüketici topluluğu ekonomide oluşturulabilir ve devletin en doğal yükümlülüğünün kendine bakmak olduğunu düşünebilirler. Bunun bir örneği, işsizlik maaşının zaman içinde gelirin bir kısmını görmesidir. Ya da kırsal alanlarda ve teşvik düzeyi yüksek bölgelerde, devlet yardımı hane halkındaki kişi sayısına bağlı olarak haneye asgari ücretle veya daha fazla girerek uzun vadeli sosyal sorunlara neden olabilir. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ekonomilerde, eşit gelir dağılımı fikrine dayalı sosyal transferlere yapılan harcamalar, haksız durumlar yaratabilir. Bu açıdan bakıldığında, sosyal adaletin sağlanması için katlanılan transfer maliyetlerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Devlet, üretim aşamasında tüketici topluluğunu istihdam etmek için desteğini sıkı bir şekilde kontrol etmeli ve politikalar geliştirmelidir. Devlet, kredileri finansman kaynağı olarak kullanırken dikkatli olmalıdır. Ülkemiz için önceden yaşanan deneyimler, kredilerin ve faiz yükünün belirli bir limitin altında tutulması gerektiğini göstermektedir. Ulusal bütçe, borç yükü nedeniyle bir transfer bütçesi haline geldi ve ek kaynak yaratılamaması nedeniyle açıklar birkaç yıldır en önemli gündem maddesi oldu. Vergilendirmeyi borçla değiştiren politikalar sürdürülebilir değildir. Bugün Türkiye'nin bütçe transfer harcamalarının ana konusu cari transferlerdir. Bununla birlikte, borç faiz harcamaları, toplam transferlerdeki %40-50 gibi yüksek faiz oranları ile hala bir sorundur. Bu durum,

günü kurtarmak ve geri kalanını gelecek nesillere aktarmak yerine, kamu harcamalarını finanse edecek teknolojileri ve yenilikleri tasarlayıp ticarileştirerek katma değerli büyüme stratejilerinin kullanılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Son yıllarda yapılan özelleştirmelerin transfer harcamalarındaki olumsuz gelişmeyi de bir ölçüde düzelttiğini söylenebilmektedir. Ancak eski bütçeleme sisteminde cari transferler için cari tarife zararı kalemi, KİT harcamalarının yarattığı olumsuzluğu devam ettirmektedir. Önceki yıllarda olduğu kadar yüksek olmasa da bütçede öngörülmeven ani kaynak transferleri ve kamu bankalarından iflas kredileri gibi zarar bileşenleri bu olumsuz etkiyi tetiklemektedir.

Transfer harcamalarının azaltılması için devletin iç borçlanma senetlerini ihraç etmesi ve transferlerin faiz giderleri kalemini yeniden artırması nedeniyle rasyonalizmden uzak bu tür tedbirlerden kaçınılmalıdır.

Türkiye'nin sanayileşmesinden geç katılmasından dolayı günümüzde aradaki farkı kapatmasının tek yolu ticarileştirilebilir yenilik fikirlerini geliştirerek bir ön önce ihraç etmesi gerekmektedir. Bunun için bilimsel ve teknik araştırma ve geliştirme çalışmalarına olabildiğince kaynak ve insan ayırmak gerekir. Türkiye'nin bu konudaki en önemli kaynağı genç nüfustur. Genç nüfus için doğru eğitim ve rehberlik ile kısa sürede büyük mesafeleri kat etmesiyle mümkün olacaktır. Orta ve uzun vadeli planlarda, teknik altyapıyı iyileştirmeye yönelik bu tür önlemler vurgulanmalıdır. Transfer harcamaları için sermaye transferi hedefi dahilinde pek çok farklı kurum aracılığıyla özel sektöre verilebilen Ar-Ge ve yenilik desteği bu açıdan oldukça önemli hale gelmektedir. Kısa vadede verimsiz görünen yatırımlar, orta ve uzun vadede kaldıraç etkisi yaratabilir.

Transfer harcamalarının gelir dağılımına doğrudan etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle nakit ve nakit şeklinde sosyal yardımla ilgili olanlar veya bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için yapılan eşitleme iadeleri gelir dağılımına olumlu etki yapmaktadır. Ancak devlet tahvili faiz oranları yükseldiğinde gelir dağılımı olumsuz etkilenmektedir. Zaten zengin olan şirketlere mali transfer ve sübvansiyonların verilmesi ve gelir dağılımının olumsuz yönde etkilendiğini eleştirmek mümkündür. Gini katsayısı ve iletim harcamaları ile GSYİH arasındaki ilişki grafik üzerinde incelenmiş ve birkaç yıl dışında özellikle son yıllarda eğilimlerinin yaygın olduğu tespit edilmiştir.

1988-2018 Yılları arasında Sosyal amaçlı Transfer Harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre; Transfer harcamalarının gelir dağılımının nedeni olduğu belirlenmekle beraber transfer harcamaları ve gelirden dağılımı arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede ters yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kısaca transfer harcamalarında meydana gelen 1' birimlik artış Gini katsayısını 0,05 birim azaltarak gelir dağılımında adaletin artmasını neden olmaktadır. Aynı zamanda yapılan çalışma kapsamında ülkemiz açısından Transfer harcamaları içerisinde faiz harcamalarının payının yüksek olmasına rağmen böyle bir sonuca ulaşılması transfer harcamalarının gelir dağılımını iyileştirmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla ülkemiz açısından transfer harcamalarının gelir dağılımı iyileştirici etkisini artırmak amacıyla transfer harcamaları içerisinde faiz harcamalarının payının azaltılması gerekmektedir.

Kamu harcamaları ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla yapılan çalışmalar genellikle gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için yapılmıştır. Söz konusu ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliği toplumsal ve ekonomik açıdan büyük bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Gelir dağılımında adaleti sağlamak amacıyla etkin politika arayışında olan bu ülkeler kamu harcamaları yoluyla gelirin yeniden dağıtılmasını amaçlayarak ikincil gelir dağılımında dengeyi sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda farklı ülke gruplarına ait veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Literatür taraması yapıldığında söz konusu çalışmaların Paulus vd., (2009), Jao (2000), Lustig (2011), Sarısoy ve Koç, 2010, Yücel (2011), Tayyar (2011) ve Baylan (2014) tarafından yapılan çalışmalarında elde edilen sonuçlar yapmış olduğumuz çalışmayla paralellik göstermesine rağmen diğer çalışmalarda kullanılan veri tercihleri ve uygulanan yöntem, incelenen ülke ve zaman serilerinden kaynaklı farklılıklar bulunmaktadır.

Ayrıca sosyal amaçlı transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışma kapsamında elde edilen bulgular ışığında politikacıların dikkat etmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar;

Gelir dağılımındaki adaletsizliklerini iyileştirmede vergi politikaları ve transfer mekanizmaları, asgari ücret belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda ağırlıklı olarak dolaysız vergilere ve ayrıca servet vergilerine dayalı bir vergi politikası izlenmesi

gelir dağılımı adaletsizliklerini iyileştirmede etkili olabilecektir. Yine devletin düşük gelirli kesimlere yönelik transfer politikaları da gelirin daha adil dağılmasında etkili olacaktır.

Türkiye’de 2019 yılı vergi gelirleri içinde dolaysız vergilerin oranı % 30,3 iken dolaylı vergiler vergi gelirlerinin % 69,7’sini oluşturmaktadır. Bu Türkiye’de gelir dağılımı adaletini sağlamak için yeterli çaba gösterilmediğini ifade eder ya da gelir dağılımının adil olmadığını.

Devletin maliye politikaları kapsamında gelir dağılımı adaletsizliğini iyileştirmede kullanacağı vergi ve transfer mekanizmasının önemi Kuzey Avrupa ülkeleri ile Japonya ve Almanya gibi ülkelerdeki Gini katsayılarına bakılarak anlaşılabilir. Özellikle Kuzey Avrupa ülkelerindeki dikkat çekici şekilde düşük Gini katsayıları bu ülkelerdeki devletin sosyal devlet olma fonksiyonunun çok güçlü olduğunu göstermektedir.

Devlet uygulayacağı para politikaları ile de geliri daha adil dağıtabilir. Bukapsamda para politikası ülkenin reel üretimini artıracak şekilde kullanılabilir. Bazı yatırım projeleri selektif kredi politikaları ile kredilendirilebilir. Söz konusu politikalar gelir dağılımı adaletsizliği ile mücadelede istikrarlı bir ekonomik ortam sağlayarak b mücadeleye katkı sağlar.

Gelir dağılımı adaletsizliği ile mücadelede iktisat politikalarının yanı sıra çeşitli sosyal ve kültürel politikalar da önemlidir. Bu kapsamda işgücünün niteliğinin artırılması, genç nüfusa istihdam alanları oluşturulması gerekmektedir. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin giderilmesi de genç nüfusun ileride daha iyi çalışma koşullarına ve dolayısıyla daha yüksek gelir imkanlarına kavuşmasında etkili olacaktır.

Sosyo-Politik yapıya ilişkin öneriler arasında ise nüfus artış hızının azaltılması gerektiği, kayıt-dışı ekonomi ile mücadelenin önemi, sosyal güvenlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması, siyasal iktidarın gelir dağılımının adil dağıtılması sürecinde kararlı tutum sergilemesi ve demokratikleşmenin önemi gibi çeşitli önerilere yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

5018 sayılı KMYKK

Ağcakaya S. (2003). Ülkemizde Konsolide Bütçe Harcamalarının Gelişimi, Karaman

Akalın, S. (2017). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Krizler: Peacock Ve Wiseman Sıçrama Tezi Çerçevesinde Türkiye Örneği.*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisadi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.Karaman.

Akalın, S. (2017). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Krizler: Peacock Ve Wiseman Sıçrama Tezi Çerçevesinde Türkiye Örneği.*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisadi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.Karaman.

Akdoğan, A. (2014). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, A. (2014). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akkaya, H. (2016).Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi, Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülke Karşılaştırması.*M.KorayNevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi*. Nevşehir.

Aklan, N.A.(200) “Kamu Kesimi İç Borçlanmasının Makro Ekonomik Etkileri ve Türkiye Örneği”, Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.

Aksoğan, G. ve Elveren, A. Y (2012). Türkiye’de Savunma, Sağlık ve Eğitim Harcamaları ve Gelir Eşitsizliği (1970-2008): Ekonometrik Bir İnceleme, Sosyoekonomi, Yıl:8 Sayı:172012-1/120112

Aktan, C. ve Vural, Y. (2002). Makro-Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk, Ankara: Seçkin.

Alkin E.,(1995) “Türkiye’de Gelir Dağılımı”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 6,ss:141-144.

Aslıkara, F. (2019). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Karaman.

Aşgın, S. (2000).*Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu’ya Yapılan Kamu Harcamaları (1946–1960)*.Ankara: Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Ataç, B. ve Ataç,(1992) “Türkiye’de 1964-1991 Döneminde Ekonomik Açından Kamu Harcamaları Bileşiminin Analizi”, 3.İktisat Kongresi, 4-7 Haziran

Aydın, S. &Çaşkurlu, E. (2013). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Aytaç, D. (2004). Türkiye'de Konsolide Bütçe Harcamalarının Gelişimi: Avrupa Birliği Ülkeleri İle Bir Karşılaştırma. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Ekonomisi/ Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

Bağdigen, M.& Çetintaş, H. (2004). Causality Between Public Expenditure And Economic Growth: The Turkish Case, *Journal Of Economic And Social Research*, 6, 53-72.

Bahtıyar, G. (2010). İktisadi Büyüme Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Örneği, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa

Bakırtaş, D., Aysu, A. (2018). Kamu Harcamaları Ve Vergi Gelirleri Arasındaki Asimetrik Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği

Balcı, D. (2016). Seçimlerin Kamu Harcaması Kompozisyonu Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Doktora Tezi

Bargain O., and Callan T. (2007). Analysing the Effects of Tax-Benefit Reforms on Income Distribution: A Decomposition Approach, *Journal of Economic Inequality* 8(1): 1-21. Discussion Paper No. 3078 September

Baylan, M. (2014). Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi

Bayramoğlu, A. ve Sümer, E. (2019). İktisadi Büyüme Ve Kamu Harcamaları İlişkisi: Türkiye Örneği, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 15, Sayı 4.

Bedir, S. (2007). Kamu Borçlarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri (1980-2006), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum

Biçerli, M. (2000), Çalışma Ekonomisi. İstanbul: Beta Yayınları.

Bovenberg, A., Martin I. H., and Sorensen P. B. (2012). Efficient Redistribution Of Lifetime Income Through Welfare Accounts. *Fiscal Studies* 33.1: 1-3.

Breceda, K., Rigolini J. and Saavedra J. (2008). Latin America and the Social Contract: Patterns of Social Spending and Taxation. Policy Research Working Paper

4604. World Bank Latin American and Caribbean Region Poverty Department Poverty Reduction and Economic Management Division. Washington DC: World Bank. Erişim adresi: <http://go.worldbank.org/BWBRP91A50>

Bulut, C. (2013). Kamu Sektörü Ve Kamu Harcamalarının Ekonomik Etkileri. *Bakü Azerbaycan*, Ocak 9, 2020 tarihinde: <http://Ssrn.Com/Abstract=2227225> adresinden alındı.

Bulut, E. Yayla, N., Yaraşır, S. & Çeviş, İ. (2019). Maliye politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi: panel veri analizi, *ICOAEF VI International Conference on Applied Economics and Finance & EXTENDED WITH SOCIAL SCIENCES November 16-17, 2019 / Burhaniye / Balıkesir (Turkey)*

Bümko, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, www.bumko.gov.tr

Clark, C. (1945). Public Finance And Value Money. *Economic Journal*, December 194, 388-389.

Çelik, A, A. (2010). Ekonomik Büyüme İle Kamu Harcamalarının Nedensellik Analizi Suudi Arabistan, B. A. Emirlikleri ve Kuveyt Uygulaması. *Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Doktora Tezi*, İstanbul.

Çelik, A, A. (2010). Ekonomik Büyüme İle Kamu Harcamalarının Nedensellik Analizi Suudi Arabistan, B. A. Emirlikleri ve Kuveyt Uygulaması. *Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Doktora Tezi*, İstanbul.

Çetinkaya, M. Çetinkaya, A. & Aksoy, E. (2017). Askeri Harcamalar Özelinde Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17, 210-225.

Çetinkaya, Ö., Aslantaş, F. (2019) “Merkezi Yönetim Cari Transfer Harcamalarının Mali Büyüklüğünün Değerlendirilmesi”, Cilt 2, Sayı 1.

Del Granado, F. J. A., Coady, D., and Gillingham, R. (2012). The Unequal Benefits Of Fuel Subsidies: A Review Of Evidence For Developing Countries, *World Development*, 40(11), 2234-2248

Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] (1994). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımı ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara

- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT].(2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2599-ÖİK. 610. Erişim adresi: <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/76/oik610.pdf> (20.03.2018)
- Diler, G. H. (2011). Kamu Harcamaları-Ekonomik Büyüme: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama *Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Afyon.
- Dinler Z., (2019)., İktisada Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Yayın No:1664, Ankara, Nisan 1979
- DPT. (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele, Ankara: Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, DPT: 2599-ÖİK: 610
- Durmuş, M. (2006). ‘Kamu Harcamalarının Artışını Açıklayan Makro Ve Mikro Modellerle İlişkin Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8, 251-299.
- Edizdoğan, N. (2008). *Kamu Bütçesi*.Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Edizdoğan, N. Çetinkaya, Ö. &Gümüş, E. (2011). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekim Basın Yayın Dağıtım.
- Edizdoğan, N., ve Çelikkaya, A. (2012) “*Vergilerin Ekonomik Analizi*”, 1. Baskı, Dora Yayıncılık
- Eker, A. ve Metin M, (2000) *Devlet Borçları (Kamu Kredisi)*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, İzmir
- Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2015). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Erginay, A. (2010). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Savaş Yayınevi, 18. Baskı.
- Eriş M. (2001) “Milli Gelir Dağılımı ve Açmazı”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 6, ss:198-203.
- Feyzullah, M. (2017). Kamu Harcamaları Ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: 1980 Sonrası Türkiye Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Konya.

- Folster, S. ve Henrekson ,M. (1999) “GrowthandThePublicSector:ACritique of TheCritics” [“Büyüme ve Kamu Sektörü: Eleştirilere Bir Eleştiri”], *EuropeanJournal of PoliticalEconomy*, Vol:14, Elsevier,
- Göker, Z., (2016) “Gelir Dağılımın İyileştirilmesinde Kamu Hizmetlerinin Rolü”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2016/4, 1731-1746.
- Güder, F. Yücekaya, P. &Şenyurt, A. (2016). Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Keynesyen Görüş Mü? Wagner Kanunu Mu Geçerli? (2006-2015 Dönemi). *Usb Dergi*, 1, 47-60.
- Güner, K. (2002). Türkiye’de 1980-2001 Yılları Arasındaki Bütçe Harcamalarının Gelişimi. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Heitger, B. (2001). *TheScope Of GovernmentAndItsImpact On EconomicGrowth İn OecdCountries*.KielWorkingPaper No.1034, April, Ocak 10, 2020 tarihinde [Http://Www.Uni-Kiel.De/İfw/Pub/Kap/2001/Kap1034.Pdf](http://Www.Uni-Kiel.De/İfw/Pub/Kap/2001/Kap1034.Pdf) adresinden alınmıştır.
- IMF (2001).*SweeddenSelectedIssues-The Role Of Government*, Imf Country Reportno.01/169,September, Ocak 05, 2020 tarihinde [Http://Www.İmf.Org/External/Pubs/Cat/Longres.Cfm?Sk=15383.0](http://Www.İmf.Org/External/Pubs/Cat/Longres.Cfm?Sk=15383.0) adresinden alınmıştır.
- Işık, A. (2014). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi, Baskı:3.
- Jao, C.-C. (2000), The Impact of Tax Revenue and Social Welfare Expenditure on Income Distribution in Taiwan. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 5(1-2): 73-90
- Kalaycı, C. (2016) ‘Türkiye’de Transfer Harcamalarının Gelişimi Ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ordu.
- Kalenderoğlu, M. (2005). *Kamu Maliyesi Bütçe ve Borçlanma*. Ankara: Agon Yayıncılık.
- Kalenderoğlu, M. (2012).Kamu Maliyesi Bütçe Ve Borçlanma. Başarı Grubu Hazırlık Dizisi, Kasım, 13. Baskı.
- Kanca, O. ve Bayrak, M. (2015) Kamu Harcamaları Bileşenleri İle İşsizlik Arasındaki İlişki, Ankara.
- Kapıcı, B. (2008). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Dağılımı Ve Sosyal Güvenlik Açıklarının Kamu Açıklarına Etkileri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Karakayalı, H. (2002). *Makro İktisat*, Emek Matbaası, Manisa.

- Kaynak. R. Ç. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Cilt:6. Sayı:4.
- Küçüköğlü, M , Taş, H , Ercan, H . (2018). Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı İçerisinde Transfer Harcamalarının Yeri Ve Önemi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7 (19) , 446-467 . DOI: 10.31199/hakisderg.493174.
- Kyriacou, A., Muinel-Gallo, L., and Roca-Sagalés, O. (2016). On The Redistributive Efficiency Of Fiscal Policy, Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No. 69045
- Lindert, K., Skoufias, E. and Shapiro, J. (2006). Redistributing Income To The Poor And The Rich: Public Transfers in Latin America and the Caribbean, Social Safety Nets Primer Series:203.
- Lordoğlu, K. ve Törüner, M. (1995) Çalışma Ekonomisi, Beta, İstanbul.
- Martinez-Vazquez, J. (2001). The Impact of Fiscal Policy on the Poor: Fiscal Incidence Analysis, International Studies Program Working Paper Series
- Moller, L. C. (2012). Fiscal policy in Colombia: Tapping its potential for a more equitable society,67623,Erişimadresi:<http://documents.worldbank.org/curated/en/848871468261324316/pdf/676230ESW0P1240e0Society00March0300.pdf>
- Musgrave, R. A. ve Musgrave P. B. (1989); Public Finance InTheoryandPractice [Teori ve Pratikte Kamu Maliyesi], McGraw-HillBookCompany, Singapore,
- Musgrave, R.A. (1987) Kamu Maliyesi Teorisi 1, Çeviren: Orhan Şener, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul,
- Nadaroğlu, H. (1998) Kamu Maliyesi Teorisi, Gözden Geçirilmiş ve Düzeltilmiş 10. Baskı, Beta Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul.
- OECD SCIENCE, *TechnologyAndIndustry*: Outlook 2008.
- Orhaner, E. (2000). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Öğretir, H. (2019). *Maliye Konu Anlatımı*. İstanbul: Alemdar Ofset.

- Öncel, T. (1982), “Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi”, Araştırma Merkezi Konferansları, 1981 - dergipark.ulakbim.gov.tr. Erişim tarihi: 17 Nisan 2017
- Önder, İ. (1974). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927–1967. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını*, 330.
- Öz, S. (2017). Türkiye’de 1980 Sonrası Maliye Politikaları ile Gelir Dağılımı Ve Sosyal Adalet Arasındaki İlişkiler, İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Doktora Tezi
- Özbaran, Ö. (2004). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılına Harcama Türlerine Göre İncelenmesi, *Sayıştay Dergisi*, 53, 115.
- Özen, A. (2002), “Türkiye’de Transfer Harcamalarının Bütçe Açıkları Üzerindeki Etkileri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, A. (2003), Türkiye’de transfer harcamalarının gelişimi ve ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:5, Sayı:1.
- Özmen İ. (2010). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği (1980–2008). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Öztürk, N. (2011). *Kamu Ekonomisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Palamut Mehmet E. Palamut, Mehmet Yüce, (2011) “Türkiye’de 1980-2000 Döneminde Gerçekleşen Gelir Dağılımının İstenen Vergi ile Eğitim ve Sağlık Harcamaları İlişkisi”, 16. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya, ss: 1-21.
- Pamuk, Y. & Dündar, U. (2016). Kamu Harcamalarının Optimal Boyutu: Türkiye Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 34, 23-50.
- Paulus, A., Cok, M., Figari, F., Hegedüs, P., Kump, Lelkes, N. O., Levy, H. Lietz, C., Lüpsik S., Mantovani D., Morawski, L., Sutherland, H., Szivos, P. and Vörk, A. (2009b), The Effects of Taxes and Benefits on Income Distribution in the Enlarged EU, EUROMOD Working Paper EM8/09 (Essex: University of Essex)

- Pehlivan, O. (2010). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Pigou, A.C., (1947) A Study in Public Finance [Kamu Maliyesi'nde Bir Çalışma], Third Edition, MacmillanandCo.Ltd.
- Roine, J., Vlachos, J. and Waldenström, D. (2009). The long-run determinants of inequality: What can we learn from top income data? *Journal of Public Economics* 93.7-8: 974- 988
- Ruggeri, G. (2005).PublicExpenditureIncidence Analysis. A. Shah (Ed.). PublicSectorGovernanceAndAccountability Series PublicExpenditure Analysis, *Washington Dc: The World Bank*. 1, 1-32.
- Solmaz E. ve Avcı. M. (2017). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:6 / Sayı:1 / Haziran.
- Sönmez M., (2001), *Gelir Uçurumu Türkiye'de Gelirin Adaletsiz Bölüşümü*, OM Yayıncılık, İstanbul.
- Sönmez, S. (2001).*Kamu Ekonomisi Teorisi*.İstanbul: Teori Yayınları.
- Söylemez, S. A. (2004). Türkiye’de Teknoloji Ve Eğitim Yatırımları: Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısı, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1, 63-80.
- Susam, N. (2016), *Kamu Maliyesi Temel Kavram ve Esaslar*, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları.
- Şaylan. Ş., (2006), *Finansal Liberalizasyon, Gelir Dağılımı İlişkisi Ve Türkiye Örneği (1989-2004)*,T. C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya-2006
- Şener, O. (2010). *Kamu Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Tayyar, A. E. (2011). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Makro Ekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Bir Ekonometrik Analiz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

- Tekpınar, T, (2013) “Transfer Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul,
- Topuz, G. (2017). Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Nisan
- Türk, İ. (2015). *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitabevi, 10.Baskı, Ankara
- Uluatam, Ö. (2009). *Kamu Maliyesi*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Ulusoy, A. (1989). Kamu Harcamaları- İktisadi Büyüme İlişkisinin Türkiye Açısından İncelenmesi.*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon.
- Ulutürk, S. (1997).*Türkiye’de Planlı Dönemde Kamu Harcamalarının Gelişimi ve Devletin Ekonomideki Rolü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ulutürk, S. Akyol, S. & Mert, M. (2016). ‘Wagner Yasası’nın Türkiye İçin Test Edilmesi: 1980-2014 Dönemine İlişkin Ardl Analizi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 18-44.
- Uzay, N. (2002). Kamu Büyüklüğü Ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki: Türkiye Örneği (1970-1999), *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19, 151-172.
- Ürper, T. D. (2018). Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı*.
- Woo, J., Bova E., Kinda T. And Zhang S. (2013). Distributional Consequences Of Fiscal Consolidation And The Role of Fiscal Policy: What Do The Data Say? No. 13-195, IMF Working Paper, International Monetary Fund
- www.bumko.gov.tr
- www.tuik.gov.tr
- Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme Ve Gelir Dağılımı İlişkisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ağustos

- Yıldız, Z. (2001) İstikrar Politikaları Doğrultusunda Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi (1980-2000), Sayı:9 s:94
- Yılmaz, B. E. & Susam, N. (2001). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gsmh İçindeki Payının Analizi Ve Ülkeler Arası Karşılaştırma, *16. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Fethiye-Muğla, 58-71.
- Yılmaz, Bibhan E. (2015) “*Maliye*”, Der Yayınları: 453, İstanbul, 2015.
- Yurdigen, H. (2018). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.
- Yücel D. (2011). Gelir Dağılımı Teorileri ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı Yoksulluk Sorunu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul
- Zülfüoğlu, Ö. (2007). Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamalarının Finansmanında Kullanılan Yöntemler. *Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.

EKLER

Tablo 18: 1980-2018 Yılları Gini Katsayısı Değerleri

Yıl	Gini Katsayısı
1980	0,48
1981	0,475
1982	0,469
1983	0,466
1984	0,457
1985	0,45
1986	0,441
1987	0,438
1988	0,438
1989	0,437
1990	0,438
1991	0,436
1992	0,436
1993	0,434
1994	0,435
1995	0,432
1996	0,427
1997	0,42
1998	0,413
1999	0,41
2000	0,4
2001	0,425
2002	0,44
2003	0,42
2004	0,4
2005	0,38
2006	0,428
2007	0,406
2008	0,405
2009	0,415
2010	0,402
2011	0,404
2012	0,402
2013	0,4
2014	0,391
2015	0,397
2016	0,404
2017	0,405
2018	0,408

Tablo 19: 1980-2018 Yılı Transfer Harcamaları

Yıllar	Transfer Harcamaları
1980	
1981	
1982	
1983	
1984	
1985	
1986	3.490
1987	5.864
1988	10.421
1989	16.378
1990	24.911
1991	52.714
1992	78.198
1993	227.258
1994	478.039
1995	974.720
1996	2.419.359
1997	590.382
1998	1.002.147
1999	1.567.800
2000	2.767.380
2001	4.798.165
2002	8.433.961
2003	7.179.667
2004	7.608.062
2005	9.174.108
2006	11.612.773
2007	12.687.507
2008	131.314.558
2009	158.432.019
2010	163.221.496
2011	163.455.196
2012	189.560.086
2013	207.052.314
2014	222.264.811
2015	246.815.407
2016	286.659.723
2017	348.321.088
2018	457.150.000

ÖZGEÇMİŞİM

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: TUBA AKDENİZ

Doğum Yeri ve Tarihi: KARATAY-KONYA 10/10/1995

Eğitim Durumu

Ön Lisans: Bartın Üniversitesi MYO: Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü

Lisans Öğrenimi: Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi: İktisat Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: İktisat Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar:

- Konya Organize Sanayi Bölgesi Erdem Endüstriyel ve Mutfak Ekipmanları LTD. ŞTİ., Şirket Muhasebesi (1 yıldan az)
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Bürosu (2 yıl) KONYA

İletişim: tugbakdenz@hotmail.com